

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Прикарпатський факультет (м. Івано-Франківськ)**

**ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

**Матеріали
міжвузівської курсантсько-студентської
науково-практичної конференції
(Івано-Франківськ, 6 грудня 2017 року)**

Присвячено Всеукраїнському тижню права

**Івано-Франківськ
2017**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Прикарпатський факультет (м. Івано-Франківськ)

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Матеріали
міжвузівської курсантсько-студентської
науково-практичної конференції
(Івано-Франківськ, 6 грудня 2017 року)

Присвячено Всеукраїнському тижню права

Івано-Франківськ
2017

УДК 340.132.1(063)
П685

Редакційна колегія:

Терещенко Ю. В., декан Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Онищук І. І., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 22 листопада 2017 року (протокол № 3)

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їхній зміст

Правова культура як чинник професійної діяльності
П685 правоохоронних органів [Текст] : матеріали міжвуз. курсант.-студент. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 6 груд. 2017 р.) / [редкол. : Ю. В. Терещенко, І. І. Онищук]. – Івано-Франківськ : Прикарпат. ф-т (м. Івано-Франківськ) Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 140 с.

УДК 340.132.1(063)

© Прикарпатський факультет (м. Івано-Франківськ)
Національної академії внутрішніх справ, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8

Секція 1

ПРАВОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ, ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Антонюк Н. М.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	10

Бабинець С. М.

ПОЛІТИЧНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ ЯК ВЗРЕЦЬ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ПРОЦВІТАННЯ	14

Ботук В. В.

МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГЛІЗМУ	18

Калинчук Х. А.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	21

Корницька І. В.

АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦЯ	25

Лукашук І. В.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	27

Мельник О. М.

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В ЦИВІЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	31

Кушнір С. О.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ	35

Островська В. Л.

ПРИЧИНИ ПРАВОВОГО НІГЛІЗМУ	38

Сікора В. Є.

ПРАВ ОСВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА	41

Якубовський С. С. ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ У СУСПІЛЬСТВІ	44
Ямбор Н. В. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ.....	47
Марченко І.О. ПСИХОЛОГІЯ СЕЛФІ.....	51

Секція 2

СТАН РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ І ЗНАЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Бичай Н. Р. ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	54
Глущенко В. В. ПРАВОВА КУЛЬТУРА УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	58
Гусак А. ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОСАДОВЦЯ.....	61
Ісакова В. Р. МОВНА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОНЦІВ	65
Кравчук О. А. ПРОБЛЕМИ ІНШОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	66
Кульчицький-Ручка Р. Р. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	68
Марцінюк М. І. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	

ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	72

Фтемова А. М.

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	74

Харкевич Д. М.

ІМІДЖ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	77

Харук Л. Ю.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	80

Черниш О. А.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦІЇ	83

Секція 3

ЯКІСТЬ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА, ПРАВОТВОРЧА ТА ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА, ПРОФЕСІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАВА ТА ПРАКТИКИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Воробок Б. М.

ПРАВО НА ЗАХИСТ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	86

Доготар М. В.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	91

Дмитрик Н. Б.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	94

Іваніцька Л. М.

ВИЗНАЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ЯК ПОКАЗНИК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ	97

Ісакова В. Р. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ	99
Кицмен М. Р. ПРАВОТВОРЧА КУЛЬТУРА ІНСТИТУТУ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ЗЛОЧИНУ	102
Коваль Д. В. ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ І ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА	105
Ковівчак А. І. ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ	108
Лакіза А. А. ПРАВОТВОРЧА КУЛЬТУРА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОВТОРНОСТІ ЗЛОЧИНІВ	111
Лужна В. В. ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ СВІДКІВ	114
Пашук Л. Ю. ПРОБЛЕМИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	117
Пугачова Б. В. ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК ЯК ЗМІСТ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ.....	119
Романюк Г. В. ПРОЦЕСУАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СЛІДЧОГО	122
Степко О. В. ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	126
Туцька І. М. ОБ'ЄКТИ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ	130
Широкова А. А. ПРАВОВА КУЛЬТУРА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА	134

Яронь Б. Б.
ПРОФЕСІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАВА
ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИЗНАЧЕННЯ
СПРАВЕДЛИВОГО ПОКАРАННЯ
ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН.....137

ПЕРЕДМОВА

Правова культура – це юридичне багатство, виражене в розвитку юридичних цінностей, зумовлене соціальним, духовним, політичним та економічним устроєм правового життя суспільства, що полягає в досягнутому рівні розвитку правової діяльності, нормативно-правових актів, правосвідомості та в рівні правового розвитку суб'єкта (людини, різних груп, всього населення) і ступеня гарантування державою та громадянським суспільством прав і свобод.

Наявність чи брак правової культури в суспільстві, а також взаємозв'язок між нею та правопорядком допомагають визначити якою мірою і на якому рівні верховенство права має бути відображено в писаному праві. Так, національні традиції щодо врегулювання спорів і розв'язання конфліктів впливають на конкретні гарантії справедливого судового розгляду.

Правова культура суспільства є різновидом суспільної культури, правосвідомості й законності, досконалості законодавства та юридичної практики. Правова культура охоплює всі цінності, створені людьми у сфері права. Це комплекс позитивних компонентів правової діяльності в її реальному функціонуванні, досягнення юридичної думки, техніки та практики. Вона пронизує право, правосвідомість, правові відносини, законність і правопорядок, законотворчість і правозастосування тощо.

Правова культура суспільства передбачає певний рівень правосвідомості суспільства, окремих соціальних груп та індивідів, втілений в практиці правового регулювання, а також у багатогранній діяльності громадянського суспільства та держави зі створення, реалізації та забезпечення права.

Закон буде дієвим лише тоді, коли в ньому виражатиметься повага до права, моралі та людини. Верховенство права спроможне процвітати в країні, громадяни якої мають почуття колективної відповідальності за його впровадження, визначаючи право невід'ємною частиною власної правової, політичної та соціальної культури.

Повага до права в процесі правоохоронної діяльності виявляється шляхом всебічного врахування особливостей суспільних відносин, для регулювання яких ухвалюють правові

норми; взаємозв'язку морально-правових норм з економічними, політичними, релігійними, естетичними та іншими можливостями забезпечення їх реалізації; урахування рівня розвитку морально-правової свідомості сучасних людей.

Морально-правова культура є природним виявом творчого начала особистості у сфері моралі та права. Вона розкриває відповідні потенціали людини, її суспільну значущість, комплекс здібностей і функцій індивіда.

Висока морально-правова культура людей, які стоять на сторожі закону, виявляється в тому, що вони готові боротися заради справедливості та правди, підкорюючись совісті, обов'язку та покликанню. Найбільш складною є проблема здійснення морального вибору співробітником правоохоронних органів в умовах нетипової, екстремальної ситуації. Вона зазвичай пов'язана з конфліктом між моральними нормами та інтересами суспільства й особистості, а також між самими нормами, що змушує особистість самостійно обирати якій з моральних норм надати перевагу, а якою – нехтувати. Очевидно, що перехід до антинорм відбувається в нестандартних ситуаціях, коли правоохоронцю під час припинення протиправних діянь доводиться приймати важкі рішення. У таких випадках він оперує нормами моральності, що залежать від конкретних реальних можливостей соціальної життєдіяльності та мають крайню межу, перейшовши яку, діяння, чим би воно не виправдовувалося, стає аморальним.

Таким чином, важливо, щоб моральна культура співробітника правоохоронних органів була професійною якістю, яка разом із гуманістичними цінностями буде непохитною щодо помилкового сприйняття моральних норм.

Секція 1
ПРАВОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА
ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ
ОСОБИСТОСТІ, ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Антонюк Наталія Миколаївна, здобувач ступеня вищої освіти магістр Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: доцент кафедри правознавства Івано-Франківської філії Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна», кандидат юридичних наук **Важинський В. М.**

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ
ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

В сучасних умовах актуальною проблемою розвитку сучасних демократичних процесів української державності є формування правової культури, оскільки вона є основою економічного, політичного та ідеологічного поступу української нації. Правовий прогрес, до якого прагне Україна, здійснюючи запровадження в життя ідей створення громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, може бути реальністю лише за умови, що політична і правова реформи поєднуюватимуться з формуванням правової культури українського суспільства, усіх його соціальних груп.

Складовою загальної культури людства є права культура, в якій акумулюються досягнення суспільства у розвитку права, правових ідеалів та цінностей суспільства, ступінь розвитку держави у сфері захисту прав і свобод людини. Саме зв'язок правової культури з правом, правосвідомістю, правовими відносинами, законністю і правопорядком, правотворчістю та застосуванням норм права відрізняють її від інших форм культури.

Правова культура особистості характеризує ступінь і характер її правового розвитку, виступає необхідною

передумовою формування правової культури суспільства. Однак її не можна розглядати як властивість людини, одержану нею від народження, оскільки правова культура особистості формується поступово під впливом таких різноманітних чинників, як суспільні зв'язки і відносини, правове виховання, правове навчання, правове спілкування, правова інформація, а також суспільної правової свідомості. В процесі пізнання та оцінки норм права особа враховує закріплені в них законодавцем соціальний зміст і об'єктивні потреби суспільного розвитку, а також співвідносить їх з можливістю задоволення свого власного інтересу. Відбиваючись у свідомості людини, цей процес сприяє формуванню її правової культури [1].

В сучасній юридичній науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення правової культури на категоріальному рівні. Розкриття психологічного змісту правової культури також недостатньо визначено як на теоретичному рівні, так і на суто прикладному. Така ситуація породжує неоднозначність підходів в методології його вивчення, а також ускладнення розвитку відповідних нормативно-правових документів.

Однак, слід зазначити, що існують різні підходи до визначення правової культури (О. Ф. Скакун, В. П. Сальников, М. Леськова, В. Леськов, С. С. Алексєєв, В. Ф. Дубровський та ін.). Це стосується також і виділення компонентів правової культури. Правова культура може стосуватися і всього суспільства взагалі, і соціальних груп, і особистості окремо. Але всі автори, що вивчають правову культуру, наголошують на тому, що вона є складовою частиною духовної культури особистості. Узагальнюючи доступні джерела, умовно можна визначити три напрями вивчення змісту правової культури. В межах першого напрямку робиться спроба визначити правову культуру виходячи зі специфіки змісту її ознак та компонентів [6].

Так, в межах першого напрямку працювали та працюють В. П. Сальников, О. Ф. Скакун, Д. М. Бойко, С. С. Алексєєв, Л. В. Мелех, які розглядали правову культуру як: «правовий феномен, особливе соціальне явище, яке охоплює усю сукупність найважливіших компонентів юридичної реальності» [2]; знання особою законодавства, усвідомлення змісту і спрямованості законів, формування поваги до них [3]. До другого напрямку

відносяться визначення, що розкривають особливість правової культури в різних видах діяльності особистості, тобто правова культура вивчається в межах певної професійної: педагог, правоохоронець, суддя, журналіст тощо. Так, наприклад, правова культура вчителя – «відносно стійке структурне поєднання розумово-вольових і морально-психологічних інтегрованих між собою складників, які злагоджено і гармонійно взаємодіючи, проявляються у світоглядно-освітній, професійно-педагогічній діяльності і в приватному житті» [4]. Третій напрям – дослідження, в яких правова культура розглядається в аспекті притаманності її конкретним віковим групам. Так, до цього напряму можна віднести визначення Л. В. Твердохліб, яка вважає, що правова культура старшокласників – це соціально обумовлений рівень розвитку його особистості у сфері суспільно-правової діяльності [5].

Правова культура особистості – це складне явище, в структурі якого виділяють пізнавальні, оцінні та поведінкові елементи: знання права і розуміння його принципів, здатність особи тлумачити зміст норм права, визначати мету видання певного нормативно-правового акта, сферу його дії. При цьому особливого значення набуває те, як особа розуміє право. Високий рівень правової культури людини передбачає інтерпретацію права як засновану на уявленні про справедливість міру свободи і рівності, визнання його верховенства відносно держави. Разом з тим просте знання норм права без вироблення необхідних настанов щодо безумовної реалізації зафіксованих у них приписів необов'язково забезпечує правомірну поведінку, оскільки може бути також використано для маніпуляції законом, його обходу, безкарного порушення норм права. І навпаки, наявність у особи настанови на повагу до права і безумовної реалізації його приписів навіть у разі недостатньої правової освіченості може зумовити високий рівень правової культури, оскільки пізнання права за наявності відповідної настанови – справа часу [1].

У монографії за редакцією українських вчених Ю. Битяка та І. Яковюка, правова культура визначається як «система позитивних проявів правової дійсності, що концентрує в собі досягнення юридичної науки і практики. Вона виступає внутрішньою духовною стороною правової системи і пронизує правосвідомість,

право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності».

Із зазначених визначень правової культури можливо стверджувати, що її потенціал спрямований на становлення в суспільстві справедливості, свободи й гуманізму, поваги до людини як вищої соціальної цінності, захисту її честі й гідності, що є основою для побудови громадянського суспільства.

Слід зауважити, що правова культура на рівні соціуму відображає досягнення суспільства у сфері правової реальності, цивілізованих відносин загалом. Правова ж культура особистості – це передусім знання й розуміння права, а також дії у відповідності з ними, що виявляється в обсязі і глибині теоретичних знань юриспруденції, навичках і вміннях компетентно вирішувати завдання практичної поведінки у правовій сфері, тобто це правова освіченість людини.

Отже, враховуючи вище викладене можна зробити висновок, що поняття правової культури є різновидом загальної культури суспільства, який складає систему правових цінностей, що відповідають вимогам правового розвитку суспільства, підтримуються і дотримуються суспільством, які відновлюються чи формуються на основі духовних цінностей, правових звичаїв, правових знань, принципів гуманітарної справедливості, своєю якісною властивістю сприяють правовій розвиненості особи, позитивному характеру її правової діяльності, адекватній оцінці правової дійсності та реальному забезпеченню найвищої цінності – реалізації та захисту прав людини, тощо.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права [Електронний ресурс] : підручник / за заг. ред. М. В. Цвік. – Режим доступу: <http://forlawyer.com.ua/knigi/zagalna-teorya-derzhavi-prava-cvk-mv/16275--2-pravova-kultura-osobistost.html>. – Назва з екрана.

2. Сальников В. П. Правовая культура: проблемы формирования гражданского общества и правового государства / В. П. Сальников // Демократия и законность. – Самара, 1991. – С. 17.

3. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / О. Ф. Скакун. – Харьков : Консум ; Ун-т внутр. дел, 2000. – 604 с.

4. Подберезський М. К. Правова культура майбутнього вчителя : монографія / за ред. І. Ф. Прокопенко. – Харків : Основа, 1997. – 220 с.

5. Твердохліб Л. В. Формування правової культури старшокласників у навчальних закладах нового типу : монографія / Л. В. Твердохліб. – Луганськ : РВВ ЛАВС, 2003. – 262 с.

6. Булгакова В. О. Рівень розвитку правової культури молоді в залежності від її особистісних властивостей [Електронний ресурс] / В. О. Булгакова. – Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/bulgakova_v._the_level_of_legal_culture_of_young_people_depending_on_their_personal_characteristics.pdf. – Назва з екрана.

Бабинець Сніжана Михайлівна,
курсант 3 курсу Прикарпатського
факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС **Павлишин М. В.**

ПОЛІТИЧНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ ЯК ВЗІРЕЦЬ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ПРОЦВІТАННЯ

Політично Швейцарія надзвичайно стабільна, соціальні протистояння тут зовсім незначні. Головними принципами її державного устрою незмінно залишаються демократія та федералізм. Швейцарія останні 3 роки займає перше місце в світі за якістю управління! В літературі Швейцарію ще й дотепер називають конфедерацією, однак конфедерацією як тимчасовим політико-правовим об'єднанням країну було справедливо визнано певний час, починаючи з 1848 року, коли декілька кантонів утворили єдину державу. Згодом зміцнилися принципи федеративного устрою, але ще і тепер для деяких швейцарців іноземець – не просто громадянин іншої держави, а мешканець іншого кантону. Належність до того чи іншого кантону є лише засобом самовираження, бажанням особливо відзначити певні

культурні особливості, а не свідомо розпалювати ворожнечу. Усі швейцарці пишаються тим, що вони є громадянами своєї країни.

Швейцарія упродовж тривалого часу зберігає традиції нейтралітету, вона не є членом ЄС, НАТО і навіть до ООН увійшла лише 2002 року, попри те Женева є своєрідним міжнародним центром – тут розташовані штаб-квартири численних міжнародних організацій. У Женеві розташовані штаб-квартири Світової організації торгівлі, Міжнародної організації праці, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародного союзу електрозв'язку, Всесвітньої метеорологічної організації, Європейської спілки мовників та Європейське відділення ООН і Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Женева є домівкою Женевського інституту відносин та розвитку, чие розташування серед розмаїття міжнародних організацій робить цю установу особливо привабливим місцем для навчання. У Берні, столиці країни, розмістився Всесвітній поштовий союз, у Лозанні – Міжнародний олімпійський комітет, Всесвітня рада церков, Міжнародний Червоний Хрест, а також Банк міжнародних розрахунків.

У Швейцарії переважає ліберально-демократичний режим, головним принципом якого є свобода громадянина. Головна мета демократії – захист цієї свободи від надмірного втручання держави.

Найважливішими установами демократії є референдум і виборча система, через них здійснюється прямий зв'язок між громадянським суспільством і державою. Політична культура у формі прямої демократії, а саме референдумів – гідний зразок для наслідування іншими країнами, і нашою, зокрема, адже жодна держава не наблизилась до використання прямої демократії для вирішення національних політичних питань так, як це зробила Швейцарія. Починаючи з року свого заснування, тут було проведено понад 200 референдумів, присвячених найрізноманітнішим питанням кантонального та федерального життя.

Важливу роль у державотворенні тут відіграють не лише референдуми. Саме народна ініціатива як вияв влади громадян є свідченням їх залучення до загальнодержавних справ. Тобто пересічні жителі країни не лише схвалюють чи відхиляють ініціативи обраних представників влади, а й самі генерують ідеї поліпшення життя на кантональному і навіть загальнодержавному

рівнях. Наприклад, сто тисяч громадян Швейцарії можуть ініціювати повний перегляд Союзної конституції.

Обов'язковим предметом референдуму народу і кантонів є питання зміни Союзної конституції, приєднання до міжнародних організацій та організації колективної безпеки. Питання ж менш глобального, проте гострішого соціального характеру також є предметом народного голосування.

Для українського суспільства правовий інститут референдуму не є принципово новим, проте, на відміну від Швейцарії, Україна не має історичних традицій його розвитку.

Обов'язковою у Швейцарії є служба в армії, чоловіки у віці від 18 до 30-ти років зобов'язані пройти військову підготовку терміном від 18 до 21 тижнів. У Швейцарії від армії можна відмовитись офіційно, якщо віддати в бюджет 3 % від усіх грошей, зароблених до 30 років. Причин збереження військової служби декілька. Головне призначення армії – забезпечити військову міць країни з метою підтримання її безпеки. Крім оборонної функції, вона допомагає органам державної влади в надзвичайних ситуаціях. А ще Швейцарія бере участь у міжнародній миротворчій діяльності. Армія має глибокі корені в історії становлення Швейцарської Конфедерації як держави, а свого часу військова служба відіграла важливу роль в інтеграції населення. До речі, в жодній іншій країні в міністр оборони не опікується також і спортивним розвитком населення.

Кожен четвертий працюючий швейцарець є членом профспілки. Саме професійні спілки (німецькою: *Schweizerischer Gewerkschaftsbund*) сприяли становленню таких інститутів громадянського суспільства, як соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві, на випадок професійних захворювань і на випадок безробіття.

Особливо цікавим є той факт, що профспілки можуть ставати суб'єктами законодавчої ініціативи, висуваючи ті чи інші питання на голосування для всієї країни.

Ще однією особливістю, яка вирізняє Швейцарію поміж інших країн є багатомовність (1978 р.). Це німецька, французька, італійська та ретороманська, хоча останні три офіційного статусу не мали. Сьогодні, крім чотирьох визнаних, доволі поширеною є також англійська, і наразі невідомо, чи не стане вона п'ятою. Мовного конфлікту у Швейцарії немає.

Дякуючи політиці мультилінгвізму Швейцарія є першою серед країн, у яких почали з'являтися міжнародні школи та університети. Професор вищого навчального закладу може без будь-яких зусиль прочитати лекцію німецькою, англійською чи французькою на вимогу аудиторії. Дотримання принципу мультилінгвізму сприяє толерантному ставленню до інших культур, свідомому їх сприйняттю для власного збагачення. Швейцарська багатомовність розглядається нині як можлива модель єдиної Європи.

Згідно з Індексом якості життя, розроблені компанією EconomistIntelligenceUnit, Швейцарія – найкраще місце, в якому можна народитися. У цей індекс входять показники зайнятості населення, рівень злочинності, якість життя, система охорони здоров'я, відчуття задоволеності життям, тут діють найліберальніші закони про зброю (на населення в 8 мільйонів припадає 2,3–4,5 мільйони одиниць зброї). Швейцарські штрафи за перевищення швидкості залежать від доходу громадянина. Нещодавно одного швейцарця, який перевищив швидкість на Ferrari, оштрафували майже на чверть мільйона доларів, тому що він заробляв близько мільйона доларів на рік. Також у цій країні один з найнижчих рівнів злочинності у світі.

Щодо України наріжним каменем сьогодення є, без сумніву, вивчення та впровадження в життя кращих прикладів швейцарського досвіду, якщо ми не хочемо залишатися бідними чи відсталими на периферії глобального світового розвитку.

Список використаних джерел

1. Бородіна М. А. Становлення та функціонування багатомовності в Швейцарії / М. А. Бородіна // Лінгвістична карта Швейцарії. – Л., 1974. – С. 7–23.

2. Домашнев А. І. Мовна ситуація в Швейцарії / А. І. Домашнев // Мова і діалекти Швейцарії. – Л. : Наука, 1990.

3. Драгунов Г. П. Швейцарія: історія і сучасність / Г. П. Драгунов. – М., 1978.

4. Могутін В. Б. Швейцарія: великий бізнес маленької країни / В. Б. Могутін. – М., 1975.

Ботук Віктор Володимирович, курсант
I курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент **Андрусів Л. М.**

МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ

Основною проблемою подолання правового нігілізму є особливості сприйняття права у суспільстві, що трансформується в напрямку від тоталітаризму до демократії та фактори, які обумовлюють деформації правосвідомості населення пострадянських країн.

Перш за все, соціальна структура, що склалася у Радянському Союзі, мала штучний характер, вона повністю контролювалася державою та не залишала місця для розвитку права, оскільки право передбачає наявність незалежних, автономних суб'єктів. Фактично повна залежність громадянина від державної влади, неможливість реалізувати свої інтереси у приватному порядку сприяла поглибленню патерналістських настроїв. Хоча абсолютна більшість громадян мала невисокий рівень життя, психологічно вони почували себе цілком комфортно завдяки відокремленості від зовнішнього світу та постійній націленості у «світле майбутнє». Пасивність, нерозвиненість почуття відповідальності за свої вчинки, вороже сприйняття «чужих» цінностей, схильність до сліпої віри та до зрівняльного розуміння справедливості – ось далеко не повий перелік якостей індивіду часів «реального соціалізму».

Епоха радикальних перетворень додала до суспільної свідомості нові риси. Громадяни сподівалися, що вони в ході реформ збережуть все те, що мали, і додадуть до цього ще й блага західної демократії. Більшість людей не були підготовлені до реалій перехідного періоду. Втрата заощаджень, інфляція, зростання безробіття, постійні затримки з виплатою зарплатні спричинили масові почуття незадоволення та страху. Безпорадність державних органів у вирішенні соціальних проблем, відсутність єдності у вищих ешелонах влади, популізм та корупція

привели до втрати владними структурами свого авторитету та до поглиблення в суспільстві нігілістичних настроїв. Повною мірою проявились також низький рівень правової культури населення, відсутність у громадян досвіду правового спілкування та конструктивного розв'язання конфліктів.

В цілому правосвідомість перехідного суспільства є конче неоднорідною, суперечливою та нестійкою. Право ще не зайняло належного місця у сфері індивідуальної та колективної мотивації. Однією з причин цього є неоднакова швидкість змін, що відбуваються у різних пластах індивідуальної та суспільної свідомості. Завдяки цьому у свідомості одночасно співіснують поверхово сприйняті прогресивні цінності, що проявляють себе у прагненні до свободи, ринкової економіки, до досягнення консенсусу при вирішенні спірних питань, і більш глибинні, що мають корені у тоталітарному минулому (ностальгія по рівності, стабільності, «міцній руці»). Звідси – пульсація суспільної свідомості, постійні коливання та невпевненість відносно стратегічного курсу розвитку суспільства, втрата довіри до влади і закону.

Механізм подолання правового нігілізму має складатися з трьох комплексних блоків заходів:

1) комплекс спеціально-юридичних заходів, спрямованих на формування якісно нової, ефективної правової системи;

2) комплекс загальносоціальних заходів, спрямованих на поліпшення об'єктивних умов життя суспільства, на формування нового соціального середовища;

3) комплекс виховних заходів, спрямованих на виправлення деформацій правосвідомості і підвищення рівня правової культури населення [1].

Слід виділити подолання процесуального нігілізму, вдосконалення системи юридичної відповідальності, підвищення авторитету владних структур та легітимності закону.

На загальносоціальному рівні необхідно забезпечити досягнення громадської злагоди відносно базових підвалин державно-правового розвитку, формування консенсуальної демократії на основі діалогу та співробітництва, партнерства та взаєморозуміння, соціально орієнтованої ринкової економіки з міцним державним сектором, з механізмами розвитку приватної

власності, з підтримкою «продуктивних» (а не спекулюючих) верств населення.

Правове виховання повинно бути зорієнтовано на підвищення рівня знання і розуміння права в цілому та окремих правових норм і інститутів, на формування юридичних навичок, на закріплення позитивного сприйняття права, на виховання почуття справедливості, відповідальності та законності, на підвищення соціально-правової активності населення. Це потребує розвитку правової пропаганди, вдосконалення юридичної освіти, вирішення проблемами мінімуму правових знань, що необхідні громадянам, створення умов для позитивної, цілеспрямованої, свідомої, добровільної, творчої та ініціативної діяльності суб'єктів правового спілкування.

Також причини правового нігілізму можуть бути подолані наступним: підвищенням правової або іншої спеціальної освіти; обов'язковим проходження кожним проектом нормативно-правового акту ґрунтовної правової експертизи; залучення до законотворчої роботи науковців, визнаних спеціалістів у галузі права; доступ громадськості до законопроектної роботи; підвищення якості виховання та освіти громадян, приведення її до світових стандартів та ідеалів.

Допомогти вирішити проблему якості нормативно-правових актів може прийняття Верховною Радою України Закону «Про нормативно-правові акти», якій би вирішив багато проблем насамперед у методології законотворчості, та усунув би значну частину спірних питань у їх правозастосуванні.

Як це не прикро, але правовий нігілізм є таким явищем, яке завжди буде існувати у суспільстві, оскільки викоренити його неможливо. Отож мова йде лише про зменшення його рівня до мінімуму, до такої позначки, коли пересічний громадянин не буде замислюватись над проблемою, що досліджується. Звести правовий нігілізм до мінімуму, можна лише шляхом застосування комплексу заходів: комплекс спеціально-юридичних заходів, спрямованих на формування якісно нової, ефективної правової системи; комплекс загально соціальних заходів, спрямованих на поліпшення об'єктивних умов життя суспільства, на формування нового соціального середовища; комплекс виховних заходів, спрямованих на

виправлення деформацій правосвідомості і підвищення рівня правової культури населення [2].

Список використаних джерел

1. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – Київ : Кондор, 2006. – 477 с.

2. Демченко І. С. Правовий нігілізм в Україні. Шляхи його подолання [Електронний ресурс] / І. С. Демченко. – Режим доступу: www.legalactivity.com.ua. – Назва з екрана.

Калинчук Христина Анатоліївна, курсант 1 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС *Науковий керівник*: завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат історичних наук, доцент *Дем'янчук Т. Д.*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

«Правова культура особистості, як і культура взагалі, формується в дитинстві» – саме ці слова С. Гавриша влучно характеризують цю роботу. Саме в дитинстві, я впевнена, закладено той основний фундамент, який в майбутньому стає основою для розвитку правової культури особистості, її професійної діяльності та суспільства в цілому.

Правова культура особи – це така її властивість, яка характеризується повагою до права, достатнім знанням змісту його норм і вмінням їх використовувати, а також активною правомірною поведінкою в усіх життєвих ситуаціях [1].

Еволюція формування поняття «правова культура» має тривалу історію. Можливо припустити, що поняття «правової культури» генетично виникло в рамках європейської науки в результаті сполучення спільних філософсько-соціологічних понять культури та права. Академік Російської академії наук В. Нерсисянц вважає, що правова культура – це «правова культура розвиненого і ефективно функціонуючого громадянського суспільства і правової держави. За своєю суттю і

основною ідеєю вона є культурою визнання, захисту і здійснення прав та свобод людини і громадянина в якості вищих цінностей».

У монографії за редакцією українських вчених Ю. Битяка та І. Яковюка, правова культура визначається як «система позитивних проявів правової дійсності, що концентрує в собі досягнення юридичної науки і практики. Вона виступає внутрішньою духовною стороною правової системи і пронизує правосвідомість, право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності» [2].

Правова культура має елементи, які є необхідними для розвитку професійної діяльності правоохоронних органів.

По-перше, майбутній правоохоронець повинен знати і розуміти права, вміти тлумачити зміст норм права, визначати мету видання певного нормативно-правового акта, проявляти повагу до права, заснованого на особистій переконаності в його ефективності як засобу регулювання суспільних відносин. А, головне, вміння цієї особи використовувати у практичній діяльності правові знання, реалізовувати й захищати свої суб'єктивні права і законні інтереси, виконувати юридичні обов'язки.

Ефективність роботи правозастосовних, зокрема правоохоронних, органів (суду, прокуратури, органів внутрішніх справ та ін.) є ще одним важливим елементом високого рівня правової культури суспільства.

Стан розвитку юридичної науки, ступінь залучення вчених-юристів до розробки проектів нормативно-правових актів і удосконалення їх змісту, програм боротьби зі злочинністю традиційно становить один із рівнів правової культури суспільства. Це обумовлено тим, що юридична наука здатна суттєво впливати на сприйняття передового правового досвіду, який включає в себе здобутки розвитку як національної правової системи, так і правових систем інших країн. Особливого значення при цьому набуває засвоєння історичного досвіду правового регулювання (правові пам'ятки, правові традиції, звичаї, доктрини) [3].

Правова культура є важливим духовно-практичним надбанням особистості, яке покликане забезпечувати широку програму її професійної діяльності. Як зазначають науковці: правова культура працівника міліції (тепер поліції) є сукупністю «поглядів, оцінок, переконань, установок, що полягають у визнанні важливості, використання та застосування

адміністративно-правових норм у процесі охорони громадського порядку, попередження правопорушень, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами та громадськими організаціями» [4].

Одним із найдієвіших чинників, від якого залежить розвиток України як правової, демократичної та соціальної держави, є правова культура її громадян. Правова культура охоплює правові цінності, визначає рівень демократії та законності, регулює суспільні відносини. Крім того, правова культура є невід'ємним елементом механізму реалізації конституційних прав громадян нарівні з нормами, які закріплюють ці права, їх гарантіями, юридичними обов'язками та правосвідомістю.

Актуальність проблеми визначається гострою необхідністю всебічного розвитку громадянської правосвідомості, задоволенням потреби у правовій інформації, заохоченням громадськості до участі в будівництві демократичної, соціальної держави.

Під правовою культурою необхідно розуміти, різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності певного суспільства.

Щодо правової культури юриста (правоохоронця) то чуттєве і раціональне взаємодіють. Це пов'язане із формуванням поваги до права (позитивного), духовності і моральної відповідальності.

У юристів(осіб,які складають систему правоохоронних органів) повага до права виявляється тоді, коли він усвідомлює його цінність. А перетворити позитивне право у цінність вдається не кожному законодавцю. Тому цим особам доводиться зорієнтувати власні знання права та навички на справедливе розв'язання практичної правової проблеми, обрати раціональне рішення.

Повага до права ще не означає пріоритет раціональності над чуттєвим у діяльності правоохоронних органів. Тут головну роль відіграють совість, його особистісні духовно-моральні якості.

Важливим критерієм поваги до права виступає насамперед не права, а більше моральна відповідальність [5].

Для правового історизму дуже важливе формування професіоналізму правоохоронця. Це змінює внутрішній світ цієї особи,що призводить до розуміння права. Іноді можна помітити,що в ході історичного розвитку суспільства завжди

змінюється та формується певне бачення правової культури правоохоронних органів.

Що стосується «національності» права, то провідну функцію в ній виконують національно-правові традиції, згідно з якими право відповідає духові нації, відображає її менталітет. Становлення професіоналізму юриста (правоохоронних органів) ґрунтується на пізнанні правового явища через національну культуру. Правоохоронець передусім повинен бути знавцем свого національного права, незважаючи на те, що правові норми, як правило, інтернаціоналізуються. Соціокультурність правових явищ відображає національні інтереси, а отже, згідно з цим формується професіоналізм.

У суспільстві поряд з верховенством права має існувати також верховенство правової культури суспільства. Це можливо за умови поширення духу правової культури, яке здійснює держава. Досягти такого стану суспільства вдасться не кожній державі. Але там, де існує верховенство правової культури, відповідно формується і професійне почуття юриста та правоохоронних органів.

Безпека правової життєдіяльності як умови його професіоналізму полягає у виробленні поваги до життя і здоров'я людини, які, безперечно, становлять найвищу соціальну цінність. Правова культура орієнтує правоохоронця на духовний вимір [5].

Список використаних джерел

1. Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності : навч. посіб. / за ред. Т. С. Смовженко, З. Е. Скринник. – Київ : УБС НБУ, 2015. – 609 с.

2. Фоменко Н. Правова педагогіка : навч. посіб. / Н. Фоменко, М. Скрипник, О. Фатхутдінова ; [за ред. Н. А. Фоменко] ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – Херсон : Олді-Плюс, 2015. – 326 с.

3. Загальна теорія держави і права / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко, І. В. Бенедик, І. О. Биля-Сабадаш [та ін.]. – Харків : Право. – 584 с.

4. Білий П. Правова держава і правова культура: взаємозв'язок і результативність / П. Білий // Право України. – 1997. – № 12.

5. Сливка С. С. Юридична деонтологія / С. Сливка. – Київ : Атіка, 2003. – 320 с.

Корницька Іванна Віталіївна, курсант
I курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат
філологічних наук, доцент *Бойчук В. М.*

АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦЯ

У процесі суспільного розвитку первинне розуміння права поступово набирає філософського змісту, що засвідчує світоглядну цінність права як цілісної науки про людський світ. Якщо вважати право культурним феноменом, частиною загальнолюдської культури, то правова культура представляє цілісний правовий світ, який охоплює усі правові сфери суспільного життя. Сутність культури, власне, полягає у сприянні впорядкованості суспільного розвитку, тому право можна метафорично порівняти з дозрілим плодом дерева.

Правову культуру правоохоронця варто асоціювати із певним ступенем філософського осмислення духу природного і змісту позитивного права, з умілим регулюванням фахової гармонії у правовому полі [1].

Аналіз компонентів правої культури сучасного правоохоронця потребує поєднання традицій філософії права й герменевтики. Йдеться не про тексти юридичних законів, а про визначення принципів формування професійної культури юриста, що являє собою частину правової культури суспільства. З іншого боку, правова культура суспільства не є формальною сумою правових культур усіх членів суспільства.

У правовій культурі провідним є дух, джерела якого формують духовні норми. Якщо правова культура юриста – смислова цілісність, то її частинами слугують окремі дії юриста та його невикористаний потенціал. Це означає, що правоохоронцеві важливо усвідомлювати власні вияви частин правової культури, але таке усвідомлення передбачає правильність вибору методів правового пізнання, одним з яких є самореалізація юриста. Таким чином, правова культура, її ідеї,

духовні цінності стають для юриста базовою точкою вдосконалення його професійної майстерності.

Основними принципами правової культури правника є:

- правовий історизм;
- загальнолюдські правові цінності;
- верховенство правової культури;
- національність права [2].

Активний вплив на правову культуру юриста чинять правові цінності, і правова культура орієнтує правоохоронця на духовний вимір людського буття правовими нормами. Йдеться про правове виховання, профілактику роботи, яку повинні здійснювати правоохоронці з високою правовою культурою.

Правова культура юриста також забезпечує дію його волі. Воля до свободи є фундаментом людських прав, порушення яких стає руйнацією справедливості як природного феномену. Оскільки воля скерована не тільки на добро, а й на зло, тому її потрібно регулювати. Якщо правник володіє високим рівнем правової культури, то це гарантує його волі свободу, оскільки сама культура вже контролює його дії.

Правова культура юриста спрямована на збереження і примноження культурної цінності права. Адже творча діяльність, інтелектуальні здібності юриста сприяють розвитку існуючої правової системи. Зрозуміло, тут не обійтись без здобутків інших видів культур.

Саме професійна юридична практика чинить ефективний вплив на утвердження право-культурних ознак держави, на розвиток власне правової держави [3].

Отже, динаміка української правової культури характеризує активне формування національної правової системи, а справжня правова культура юриста може набути прогресивного розвитку тільки на засадах діючих культур і активізації знання щодо інформаційного забезпечення професійної діяльності юриста.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія [Електронний ресурс] / Н. В. Артикуца. – Режим доступу: www.studies.in.ua. – Назва з екрана.

2. Юридична деонтологія. Правова культура юриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.info-library.com.ua. – Назва з екрана.

3. Сливка С. С. Юридична деонтологія [Електронний ресурс] / С. С. Сливка. – Режим доступу: www.textbooks.net.ua. – Назва з екрана.

Лукашук Іванна Вікторівна, курсант 1 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри тактико-спеціальної, фізичної та вогневої підготовки Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат педагогічних наук
Кушнірук М. В.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Досвід державного будівництва незалежної України свідчить, що без високої, на рівні світових стандартів, правової культури працівників органів внутрішніх справ побудувати демократичну, правову, соціальну державу практично неможливо. Формування правової культури як складової ціннісних орієнтацій працівника органів внутрішніх справ, можливо лише у комплексі з заходами, що застосовуються з цією ж метою до усіх службових осіб і громадян. Адже без високої загальної культури суспільства не можна розраховувати на успіх у розвитку будь-якої професійно-правової культури. Важливими факторами є бажання і вміння громадян, підприємців, посадових осіб, державних органів працювати в нових умовах, за новими стандартами, а головне – в суворих межах законності.

Правова культура є важливим духовно-практичним надбанням особистості, яке покликане забезпечувати широку програму її професійної діяльності. Як зазначають науковці, правова культура працівника поліції є сукупністю «поглядів, оцінок, переконань, установок, що полягають у визнанні

важливості, використання та застосування адміністративно-правових норм у процесі охорони громадського порядку, попередження правопорушень, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами та громадськими організаціями». Етичний кодекс працівника внутрішніх справ наголошує на тому, що поліцейський для підвищення ефективності своєї діяльності повинен встановлювати і розвивати з населенням партнерські стосунки, його довіру та повагу до органів внутрішніх справ; у своїй роботі неухильно керуватись законодавством України; повсякчас бути готовими до надання людям допомоги і захисту в межах службових повноважень та виходячи із загальнолюдських морально-етичних позицій; критично ставитися до власних професійних якостей та поведінки, постійно працювати над самовдосконаленням, підвищенням свого професійного та загальнокультурного рівня

Правова культура працівників поліції є важливим елементом ціннісних орієнтацій, який привертає дедалі більшу увагу керівників правоохоронних органів, професійних юристів. У контексті сучасних вимог пріоритетними напрямками в діяльності правоохоронних органів України є подальше вдосконалення системи МВС, яке здійснюватиме підготовку й виховання нового покоління правоохоронців, основу світогляду якого складатимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму та демократизму, усвідомлення свободи і прав людини як найважливіших досягнень суспільства. Правова культура працівника поліції повинна бути вищою порівняно з правовою культурою інших громадян, що пов'язано з необхідністю для юриста в процесі виконання професійних обов'язків глибокого знання законодавства, переконаності в його цінності для суспільства, здатності до реалізації правових приписів. Працівник поліції повинен знати, що охороняючи правові основи суспільного життя, він стає причетним до відповідальної справи збереження і передачі наступним поколінням культуротворчої спадщини рідного народу, його ідей, прагнень, думок та почуттів [2, с. 258].

Право не повинно сприйматися ним на рівні формальної ознаки того, що прагне захищати держава і суспільство. Воно

має стати у свідомості поліцейського не лише важливим поняттям, а передусім дієвим засобом соціально-культурного самовизначення, виявлення безпосередньої особистої причетності до споконвічних духовних цінностей українського народу. Працівник поліції є представником виконавчої влади держави і тому має неухильно дотримуватися при виконанні службових обов'язків тих юридичних норм, які знайшли своє законодавче оформлення і діють у суспільстві згідно прийнятих постанов, указів та рішень.

Правова норма стає регулятивною основою професійної діяльності лише тоді, коли вона є усвідомленою і зрозумілою для людини. Саме тому працівник поліції має володіти відповідним юридичним досвідом, спиратися у своїй роботі на знання у напрямках юридичної науки і практики [1, с. 3].

Працівник поліції повинен не лише володіти знанням окремих юридичних норм, а й виявляти широку правознавчу освіченість, розуміти характерні тенденції і закономірності еволюції та збагачення законотворчої практики суспільства. Це важливо тому, що саме такий рівень і характер юридичної освіти може спонукати правоохоронців не лише до відповідального, але й передусім шанобливого ставлення правових цінностей у житті людини.

В умовах демократизації суспільства авторитет в діяльності поліції значною мірою залежить від реалізації принципу гласності. Виходячи з цього МВС дещо змінює підходи до критеріїв оцінки роботи правоохоронних органів, з кількісних (показники розкритих правопорушень) на якісні – оцінка їх діяльності населенням. З метою втілення принципів відкритості і гласності, іде пошук нових форм і методів взаємодії із громадськістю та залучення її до охорони правопорядку, профілактичної роботи [4, с. 54]. Необхідно наголосити також на специфічному характері суспільних інтересів у правовому регулюванні діяльності органів внутрішніх справ. Якщо стосовно приватноправових відносин суспільство зацікавлене не стільки у досягненні певних фактичних інтересів конкретного суб'єкта правовідносин, скільки у відповідності його поведінки правовим вимогам, тобто у юридичних гарантіях прав та охоронюваних законом інтересів, то відносини за участю правоохоронних органів повинні не тільки

юридично, але й фактично сприяти досягненню певної правової мети.

Особливо негативно на правову свідомість людей впливають правопорушення, скоєні самими працівниками поліції – зловживання владою і використання службового становища в корисливих цілях; компрометуючі вчинки, наприклад, вживання алкоголю на роботі; порушення обліково-реєстраційної дисципліни, укриття від реєстрації інформації про правопорушення; необґрунтоване порушення кримінальної справи; належність до злочинних угруповань. Чинним законодавством визначені види юридичної відповідальності працівників поліції за скоєні злочини, протиправні дії у процесі виконання службових обов'язків. Кожне правопорушення співробітником поліції є певним показником не тільки рівня правової культури даного правопорушника, а й характеризує мікроклімат у системі органів внутрішніх справ, впливає на ступінь довіри громадян до їх діяльності. Важливу роль у підвищенні правової культури працівників внутрішніх справ належить засобам масової інформації. Нерідко саме вони формують позитивне чи негативне ставлення до поліції. Законне право громадян мати об'єктивну достовірну інформацію про стан правопорядку, результати діяльності працівників поліції [3, с. 202]. Тому співпраця з працівниками ЗМІ теж відіграє чималу роль у формуванні індивідуального ставлення до поліції, що впливатиме в подальшому на рівень довіри.

Підводячи підсумки слід зазначити, що правова культура співробітників органів внутрішніх справ – це система суспільно-правових ідеалів, а також важливий елемент ціннісних орієнтацій поліцейського, що виражається у завданнях органів внутрішніх справ та гарантується свідомою законною та ефективною правозастосовною діяльністю працівників. Розуміння цих цінностей формує певну правову свідомість та відповідальне ставлення працівників ОВС до своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Зеленко І. П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І. П. Зеленко. – Харків, 2006. – 22 с.

2. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права: підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – [3-тє вид., стер.]. – Львів : Новий світ, 2007. – 584 с

3. Кумєда Т. А. Правова культура працівника міліції як об'єкт філософсько-правового аналізу / Т. А. Кумєда, А. О. Шеременда // Правова культура працівника міліції як об'єкт філософсько-правового аналізу. – 2013. – № 1–2. – С. 196–203.

4. Сливка С. С. Професійна етика працівника міліції / С. С. Сливка. – Львів, 1995. – 86 с.

Мельник Олеся Мирославівна, курсант
1 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри
тактико-спеціальної, фізичної та
вогневої підготовки Прикарпатського
факультету (м. Івано-Франківськ)
НАВС, кандидат педагогічних наук
Кушнірук М. В.

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В ЦИВІЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Культура як права, так і загалом має важливе суспільне значення. За її допомоги формуються загальнолюдські цінності такі як, повага, довіра, чесність, відкритість, які є базовими елементами правової культури.

Варто розібратись: що ж означає термін «правова культура»? Правова культура – це різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства. Над цією темою працювали такі відомі вчені як А. Венгеров, В. Сальников, Т. Синюкова, О. Скакун, В. Копейчиков, В. Лемак, І. Голосніченко, І. Яков'юк та інші, які вважають її багатством цивілізації, системою цінностей, правових ідей, переконань, навичок і стереотипів поведінки, правових традицій, прийнятих членами певної спільноти та які використовуються для врегулювання їх діяльності. Для глибини

розуміння значення і важливості правової культури, варто зазначити, що розрізняють три її види:

- 1) правову культуру суспільства;
- 2) правову культуру особи;
- 3) правову культуру професійної групи.

Структура правової культури суспільства передбачає:

1) культуру правосвідомості – високий рівень правосвідомості, що містить оцінку закону з позицій справедливості, прав людини;

2) культуру правової поведінки – правову активність громадян, яка виражається у правомірній поведінці;

3) культуру юридичної практики – ефективну діяльність законодавчих, судових, правозастосовних, правоохоронних органів.

Правова культура особи – це розвиток її індивідуальних правових якостей, заснованих на загальній правовій культурі суспільства. Не можна не сказати, що кожне суспільство в ході його розвитку створює власну модель правової культури. Отож, зразки ідеальної поведінки можуть різнитися у тих чи інших народів.

Правова культура професійної групи, або професійна правова культура, – одна із форм правової культури суспільства, притаманна тій спільності людей, що професійно займаються юридичною діяльністю, яка потребує фахової освіти і практичної підготовки. Як правило, це культура робочої групи, члени якої є службовими особами і носіями службової правової культури.

Виділяючи три види правової культури, слід пам'ятати, що в реальному житті вони тісно взаємозалежні: правова культура як соціальне явище єдина; правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його членів (особи, групи); вона є умовою, формою і результатом культурно-правової діяльності громадян та їх професійних груп.

На сьогодні актуальним питанням у розвитку сучасних демократичних процесів української державності є формування правової культури, бо саме вона є фундаментом економічного та політичного поступу української держави і права. Визнання на вищому державному рівні в якості ґрунтовних принципів нашої держави принципів демократії, правової, соціальної держави – чи не найважливіший крок України в напрямку формування та подальшого підвищення правової культури громадян [1].

Правовий прогрес, до якого прагне Україна, здійснюючи запровадження в життя ідей створення громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, може бути здійснений лише за умови, що правова культура українського суспільства буде активно розвиватися [2].

Поняття «правова культура суспільства» і «правова культура особи» взаємопов'язані. Правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його суб'єктів.

Вважаємо, що правова культура є важливим компонентом ідеологічної підсистеми для функціонування всієї правової системи і визначає ідеологічне підґрунтя правового життя сучасної України. Саме правова культура як чинник розвитку правової системи має відіграти головну роль у демократичних перетвореннях в Україні, вона тісно пов'язана з усіма елементами правової системи, формуванням правосвідомості громадян. Правова культура є важливим чинником розвитку правової системи, що впливає на правосвідомість, право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності [3].

Деякі науковці зазначають, що рівень правової культури суспільства характеризують такі показники: стан охорони і захисту прав і свобод людини правовими засобами; стан законодавства, ступінь його досконалості за змістом і формою; стан законності в суспільстві; рівень правової активності громадян [4, с. 2]. Оскільки цих критеріїв не так мало, складно досягнути високого рівня правової культури вже і негайно. Потрібно плідно працювати усім механізмам суспільства, щоб отримати бажаний результат.

Отже, правова культура є надзвичайно складним і психологічним феноменом. Особливість правової культури полягає в тому, що вона є не правом, а комплексом уявлень тієї чи іншої спільноти людей про право, його реалізацію, про діяльність державних органів та посадових осіб. Сьогодні підвищення рівня правової культури і правосвідомості населення України – це першочергове завдання суспільства і держави.

Треба зазначити, що сучасні наукові підходи щодо панування в суспільстві права ще мало зрозумілі для людей. Тому це теоретичне положення необхідно більш широко пропагувати серед населення, що повинно позитивно вплинути на правове виховання людей, на підвищення їх правової

культури і свідомості. Є всі підстави погодитися з твердженням О. Ганзенка про те, що рівень правової культури сучасного пострадянського суспільства є невисоким. Як підтверджують соціологічні дослідження, значна частина населення не орієнтується в нормах законодавства. Цей факт є досить важливим, адже незнання закону не звільняє від відповідальності. Почати науковці пропонують із студентів. Адже саме вони складають нову генерацію суспільства. Підвищення рівня їх підготовки у правовій сфері дасть можливість подальшого розвитку гідної громади [5].

Отже, формування і розвиток правової культури всього суспільства залежить від високого рівня правової культури кожного громадянина, а саме: виховання глибокої пошани до закону, формування готовності безпосередньо і активно брати участь у втіленні його положень у повсякденне життя, кожної посадової особи, кожного державного службовця, і особливо професійних юристів, на яких припадає головна робота у законотворчості та застосуванні права. Найбільшу загрозу становлять пасивні громадяни, які не втручаються ні у що, не беруть участь у захисті чи навіть буденному виконанні законів.

Для цього, без сумніву, необхідно переглянути програми правової освіти студентської молоді з урахуванням інтересів цієї соціально-демографічної групи, адже побудова дійсно демократичної, правової держави, проголошеної Конституцією України, обумовлює суттєве підвищення правової свідомості громадян, їх правової культури, неухильне дотримання ними вимог законодавства, а також послідовну реалізацію основних прав і свобод людини і громадянина. Важливим також є осмислення поведінки «правильно-неправильно», яке спотворюється з часом. Культура сучасного світу загалом занепадає. Але ще є шанси все виправити, для цього потрібно бути свідомими громадянами своєї держави, удосконалювати свою правову культуру.

Список використаних джерел

1. Карась А. Г. Правова культура сучасної України: гносеологічний аспект / А. Г. Карась // Держава і право. – 2010. – Вип. 50. – С. 67–74.
2. Макеєва О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи / О. М. Макеєва // Юридичний вісник. – 2016. – № 41. – С. 53.

3. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 26–28.

4. Саветчук Н. М. Проблеми формування правової культури в умовах розбудови Української держави / Н. М. Саветчук. – С. 9.

5. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О. О. Ганзенко. – Київ, 2003. – 16 с.

Кушнір Соломія Олегівна, курсант 2 курсу факультету № 3 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС

Науковий керівник: доцент кафедри соціальних дисциплін факультету № 3 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС, кандидат психологічних наук, доцент *Пряхіна Н. О.*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ

Формування правової культури правоохоронних органів є важливим завданням. В наш час правова культура розглядається як стратегічний феномен, покликаний зайняти провідну роль у розбудові демократичної, правової держави. Будучи різновидом загальної культури і складаючись з духовних і матеріальних цінностей, що належать до правової дійсності, правова культура пронизує саме право, правосвідомість, правові відносини, правотворчу, законотворчу, правоохоронну й іншу правову діяльність. Правова культура є одним з найважливіших компонентів суспільної культури. Такий всеохоплюючий характер правової культури зумовлений тим, що в політично організованих суспільствах увесь спектр суспільних відносин певною мірою регулюється правом. Хоча поняття правової культури має багато інтерпретацій, усі вони так чи інакше

акцентують увагу на тому, що правова культура є відбиттям права в культурі.

Професійна культура працівника юридичної сфери припускає: знання законодавства і можливостей юридичної науки; переконаність у необхідності й соціальній корисності законів і підзаконних актів; уміння користуватися правовим інструментарієм – законами та іншими правовими актами в повсякденній діяльності, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки і практики при прийнятті рішень [1, с. 2].

Професіоналізм і справедливість мають місце у юридичній практиці лише тоді, коли працівник юридичної сфери як служитель закону чесно виконує свій морально-правовий обов'язок, постійно підвищує свою майстерність, опановує досягнення теоретичної та практичної юриспруденції. Водночас кожна юридична професія має свою специфіку, що обумовлює її особливості правової культури різних її представників (суддів, прокурорських працівників, співробітників органів внутрішніх справ, адвокатів). Причому рівень професійної культури, наприклад співробітників поліції, є різним.

Виключне значення має проблема подолання правового нігілізму співробітника юридичної сфери, його некомпетентності, низького професіоналізму, невміння розібратися в конкретних життєвих ситуаціях, дати їм правильну юридичну оцінку, в результаті чого з'являються незаконні і необгрунтовані рішення.

Нові вимоги до діяльності правоохоронних органів пов'язані із специфічними умовами життєдіяльності суспільства, що потребують підвищення правової культури не тільки населення в цілому, але у першу чергу самих працівників поліції. Це зумовлює необхідність осмислення ними трансформаційних процесів, які відбуваються у нашому суспільстві, а також розуміння факторів, які ускладнюють правоохоронну діяльність, зокрема: існування нових ринкових відносин, що не урегульовані законодавством, або порушуються, запровадження нових, раніше незнаних форм власності, що негативно впливає на настрій населення, викликає у нього незадоволення, розпач, зневіру до закону, законодавства, представників владних структур; виникнення злочинних угруповань, що отримують величезні незаконні доходи, спекулюючи на юридичній неурегульованості деяких процесів в економіці та правовій безграмотності населення;

масову політизацію суспільства та поширення таких негативних політичних явищ.

Ці проблеми існують не порізно, а взаємодіють між собою і породжують нестабільність у суспільстві, ставлять нові складні питання перед органами внутрішніх справ, поліцією. У цьому зв'язку виникає проблема виховання якісно нової правової культури співробітників поліції, що відповідає не тільки потребам демократичного суспільства, а й викликам сучасного злочинного світу. Ці обставини вимагають від працівників міліції високої професійної, правової та загальнолюдської культури, неупередженості у діях, відданого служіння інтересам народу.

У сучасний період розвитку нашого суспільства правова культура працівників поліції виступає, перш за все, як один з видів групової професійної правової культури, яка формується у процесі реалізації права. Правова культура працівника поліції – це сукупність поглядів, оцінок, переконань, установок, що полягають у визнанні важливості, необхідності соціальної цінності права і забезпечують якісне дотримання, виконання, використання та застосування адміністративно-правових норм в процесі охорони громадського порядку, попередження правопорушень, юрисдикційної діяльності, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами та громадськими організаціями [1, с. 7].

Також велика роль правової культури поліції проявляється у забезпеченні прав і свобод людини. Поліція несе відповідальність за правовий захист громадян, запобігає правопорушенням, а також захищає право особи та її поновлення у разі порушення.

Список використаних джерел

1. Правова культура – важливий чинник професійної діяльності ОВС[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.br.com.ua/referats/Culture/131691.htm>. – Назва з екрана.

Островська Вероніка Любомирівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістр
Івано-Франківського юридичного інституту
Національного університету «Одеська
юридична академія»

Науковий керівник: завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Івано-Франківського юридичного інституту
Національного університету «Одеська
юридична академія» **Юрчишин В. Д.**

ПРИЧИНИ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ

З теоретичного боку, питання правового нігілізму було об'єктом багатьох спеціальних досліджень. Проте, слід констатувати той факт, що на даний момент в Україні відсутні ґрунтовні монографічні дослідження з даної проблематики. Правовий нігілізм – різновид більш ширшого поняття – соціальний нігілізм. За загальним визначення правовий нігілізм трактують як тип правосвідомості, який заперечує соціальну і особисту цінність права, вважає його недосконалим (найменш досконалим) способом регулювання суспільних відносин. Не рідко нігілізм доходить до руйнівних форм. У своїх крайніх проявах він перекликається з різноманітними анархічними, ліво- та праворадикальними проявами, максималізмом, більшовизмом та необільшовизмом, політичним екстремізмом [1, с. 32–35].

Для того щоб подолати правовий нігілізм необхідно розуміти причини його виникнення. Причини правового нігілізму можна виокремити за наступними видами:

1) Низький рівень правової культури.

Правова культура – система правових цінностей, що відповідає рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності [2, с. 525].

Правова культура – категорія комплексна. Тому до причин виникнення та існування саме правового нігілізму можна віднести певні вади правосвідомості – частина наших співгромадян до сих пір живе ніби у минулому, ностальгуючи по часам СРСР, не встигаючи та не розуміючи нового укладу життя, нових цінностей. Окрім цього причинами низького рівня правової культури, а отже і правового нігілізму є: не сприйняття окремими групами

суспільства курсу реформ, невдоволення змінами, проведення акцій протесту, невдоволення та незгода з тими чи іншими політичними рішеннями та акціями, неприязне відношення до державних інститутів і структури влади, її лідерам.

Повною мірою проявились також низький рівень правової культури населення, відсутність у громадян досвіду правового спілкування та конструктивного розв'язання конфліктів [3, с. 9].

2) Стан законності у суспільстві.

Фактично йде мова як про збільшення рівня злочинності, так і домінування безкарності порушників правових норм. Кожного тижня в Україні реєструється в середньому 300 тяжких та особливо тяжких злочинів, з них більшість вбивств [4, с. 127].

Способами подолання злочинності має бути вдосконалення системи правоохоронних органів і правозастосовної діяльності, підвищення їх авторитету серед населення. Дане не виключає і підвищення професійної культури працівників правоохоронних органів, оскільки як показують соціологічні дослідження, співробітники органів внутрішніх справ у своїй службовій діяльності керуються переважно «вказівками керівництва», «оперативною обстановкою». Лише менш як половина опитаних (46,9%) відзначили, що при вирішенні службових справ вони керуються вимогами законів [5, с. 6].

3) Юридично безграмотні та недієві нормативні акти.

Органи влади приймаючи досить непогані за змістом нормативні акти не визначають механізм їх реалізації, або створюють численні прогалини, що призводить до зловживання правом його суб'єктами. Фактично деякі закони не діють доти, доки відповідні міністерства відомості не видають кипу інструкцій та наказів до нього. Аналогія закону та аналогія права через їх застосування непрофесійними, некомпетентними особами – суб'єктами правозастосовної діяльності створює ще більшу плутанину та нівелює правове значення даних інструментів усунення прогалин у праві.

Відповідно до ст. 8 Конституції України, вона має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі і повинні відповідати їй, норми Конституції є нормами прямої дії. Даний принцип є основоположним у праві. Проте маніпуляції та спроби постійного «вдосконалення» основного закону країни мають негативний ефект, оскільки Конституція України, конституційні

закони є тим базисом, стовбуром, навколо якого повинна будуватися система законодавства України [4, с. 127].

Правове виховання повинно бути зорієнтовано на підвищення рівня знання і розуміння права в цілому та окремих правових норм і інститутів, на формування юридичних навичок, на закріплення позитивного сприйняття права, на виховання почуття справедливості, відповідальності та законності, на підвищення соціально-правової активності населення. Це потребує розвитку правової пропаганди, вдосконалення юридичної освіти, вирішення проблеми мінімуму правових знань, що необхідні громадянам, створення умов для позитивної, цілеспрямованої, свідомої, добровільної, творчої та ініціативної діяльності суб'єктів правового спілкування.

Серед факторів суб'єктивного характеру виділено такі: в ідеологічній сфері – незнання, фрагментарність знання або викривлення правової інформації; у психологічній сфері – викривлення потреб і інтересів, зіткнення потреб та можливостей їх задоволення, деформація ціннісних орієнтацій суб'єкта, покладання на право незбутніх надій; у поведінковій сфері – викривлення мотивів та установок, брак вольових якостей особи.

На основі наведеного можна вказати, що основними причинами правового нігілізму є низький рівень законності та правової культури в суспільстві, юридично безграмотні та недієві нормативно-правові акти.

Список використаних джерел

1. Демидов А. И. Политический радикализм как источник правового нигилизма / А. И. Демидов // Государство и право. – 1992. – № 4.
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – Київ : Кондор, 2006. – 477 с.
3. Волошенюк О. В. Правовий нігілізм в пострадянському суспільстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О. В. Волошенюк. – Харків, 2000.
4. Борщева Е. В. Правосознание как фактор формирования правового государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е. В. Борщева. – Мн., 2000. – 14 с.

Сікора Вікторія Євгенівна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавр навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника
Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент **Круль С. М.**

ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною із розвитком правової свідомості і правової культури. Саме правова культура та правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві. Слід зауважити, що наукове мислення та наукова правосвідомість у взаємодії з правовим мисленням і правосвідомістю особистості, які є головними елементами правової культури, здійснюють активний вплив на реалізацію верховенства правового закону.

Свідомість людини являє собою форму відображення (пізнання) навколишнього світу, яка знаходить свій вияв у різних оцінках, критичних зауваженнях і пропозиціях щодо функціонування певних явищ і процесів, які таким чином включаються у сферу життєдіяльності людини і суспільства. Однією з найважливіших складових частин свідомості є правова свідомість людини. Виникаючи до або після права чи разом з ним, правосвідомість супроводжує право протягом усієї правової історії, всього існування державно-організованого суспільства. Категорія «правосвідомість» служить для відображення особливого виміру правової дійсності, ставлення людей і суспільства до права, правової поведінки людей, правової діяльності держави, її інституцій [1, с. 13].

Правосвідомість відображає правову дійсність, що склалася за конкретно-історичних умов у тій чи іншій країні, але водночас впливає на функціонування й розвиток правової системи. Вона є активним елементом системи правового

регулювання суспільних відносин – право не може здійснювати свій регулятивний вплив інакше як через людей, безпосередньо впливаючи на їхню свідомість.

За посередництвом правових ідей та теорій, почуттів та емоцій норми права, інші правові явища оцінюються з точки зору життєвих потреб та інтересів людей і суспільства, справедливості, формуються установки на правову поведінку, уявлення щодо критеріїв ефективності правового регулювання, шляхів реформування та удосконалення законодавства, судово-правової системи, юридичної практики.

У демократичній державі стрижнем правосвідомості є визнання принципу верховенства права, життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності і безпеки людини як найвищої соціальної цінності, беззастережна повага до прав людини і громадянина як невід'ємних від особи можливостей, що становлять юридичний фундамент життєдіяльності людини [2, с. 103].

Правосвідомість – це сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових установок, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямків розвитку правової системи з точки зору забезпечення гідного існування людини, справедливості в міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства [3, с. 87].

Для правової свідомості характерні такі риси. Правосвідомість є одним з різновидів суспільної свідомості. Їй, як і іншим формам суспільної свідомості (філософській, релігійній, моральній, політичній, естетичній), властиво відображувати навколишній світ, однак не увесь, а лише певний його аспект – правову дійсність. В умовах формування засад правової, демократичної державності правова складова суспільної свідомості дістає додаткові стимули для свого розвитку, становлення як однієї з найважливіших її частин.

Носіями правосвідомості є різні суб'єкти права: особистість, громадські об'єднання, політичні партії, державні органи і їх посадові особи, юристи-науковці, юристи-практики,

суспільство в цілому. В правовій свідомості відбивається ставлення суб'єкта до права, юридичної практики, поведінки (діяльності) інших суб'єктів правовідносин, їх оцінка. Правосвідомість знаходить свій вияв на всіх стадіях механізму правового регулювання, впливає на функціонування практично кожного елемента правової системи.

Об'єктом пізнання правосвідомості зазвичай є чинне право в усій багатоманітності його виявів. Разом з тим вона може містити в собі оцінку права минулого (аналіз правових пам'яток, наприклад Римського права, Руської правди) або формувати уявлення про право бажане, майбутнє [4, с. 55].

Таким чином, за своїм змістом правосвідомість є складним системним правовим явищем. Компоненти, що утворюють її (ідеї, теорії, концепції, почуття, емоції, настрої, установки тощо), структурно об'єднуються в дві відносно автономні компоненти – правову психологію і правову ідеологію.

Список використаних джерел

1. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 65–68.

2. Теория государства и права : курс лекций / ред. Н. И. Матузов, А. В. Малько. – 2 изд. – М. : Юристъ, 2001. – 776 с.

3. Носков В. Правосвідомість у соціально-політичному розвитку людини / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросиніна // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5 (14). – С. 125–133.

4. Теория держави і права : навч. посіб. / ред. С. Л. Лисенков, В. В. Копейчиков. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 368 с.

Якубовський Степан Степанович, здобувач ступеня вищої освіти магістр Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: завідувач кафедри кримінального права та кримінології Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» **Юрчишин В. Д.**

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ У СУСПІЛЬСТВІ

Юридична наука традиційно приділяє значну увагу питанням правосвідомості і правової культури, і це, безумовно, є виправданим, оскільки право, як один зі специфічних соціальних регуляторів, насамперед має діло не з матеріальними об'єктами, якими можна маніпулювати за власним розсудом, а з мислячими суб'єктами, що сприймають дійсність, переломлюючи її через призму своєї свідомості.

Проблеми нігілізму завжди привертали увагу філософів і юристів, особливо в кризові стани суспільства, перехідні епохи, які спонукали до переоцінки існуючих цінностей.

В XIX столітті філософський нігілізм розроблявся в Німеччині (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше), соціально-політичний аспект – в Росії (І. Тургенєв, М. Чернишевський, М. Пісарєв та ін.), естетичний – в Англії та Франції. В XX столітті значну увагу дослідженню проблем нігілізму приділяв М. Гайдегер. Питання правового нігілізму набули широкого розголосу в засобах масової інформації, програмах політичних партій, побутовому житті населення в кінці XX століття, але ще не стали об'єктом глибокого наукового дослідження.

Для розкриття терміну «правовий нігілізм» необхідно з'ясувати, значення самого «нігілізму». Нігілізм (у перекладі з латини nihil – ніщо) – напрям суспільної думки, одна з форм світосприйняття і соціальної поведінки, виражає негативне ставлення суб'єкта до певних цінностей, поглядів, ідеалів.

Різновидом соціального нігілізму є правовий, який, з одного боку можна розглядати як певний стан суспільства, а з іншого – як особисті переконання окремих осіб, що знаходять прояв у відповідних діях (особисті переконання

можуть відрізнятися у осіб, які належать до різних соціальних верств, вікових груп, здобули різну освіту та виховання.

Правовий нігілізм – це деформований стан правосвідомості особи, суспільства, групи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір.

Правовий нігілізм українського суспільства радянського періоду мав глибокі історичні корені. Багатовікова правова незабезпеченість суспільства, нерівність перед законом і судом, правовий цинізм уряду та інших вищих органів влади, зневаження національної самобутності народу – все це «вбило всяку повагу до законності» у Російській імперії, до складу якої протягом декількох століть входила значна частина України.

Нігілізм проявлявся у двох формах:

1) теоретичній, коли в унісон з марксистсько-ленінською теорією на державному рівні обґрунтовувалися ідеї:

а) про відмирання держави і права при соціалізмі – і тим самим істотно принижувалася роль права;

б) про перевагу всесвітньої пролетарської революції над правами людини;

в) про перевагу постанов комуністичної партії над законами, вторинність права, його відображеної реальності, яка обслуговує первинні реальності – економіку і політику, та ін.;

2) практичній, коли відповідно до офіційної ідеології:

а) була накопичена величезна кількість нормативних актів, які або морально застаріли, або містили декларації та заклики, або не мали ясності і чіткості формулювань і суперечили один одному. Поширена порочна практика, відповідно до якої закон не діяв доти, доки він не обростав інструкціями або відомчими наказами, призвела до правової деградації суспільства, породила недовіру в закон, зневагу до нього;

б) встановлені державою правові норми не додержувалися державними органами, відомчими і посадовими особами, які прикривали порушення законності виправдувальними поясненнями типу «в інтересах народу», «для виконання плану» та ін., що спричинило відомчий правовий нігілізм, а часто і правовий цинізм з боку вищих посадових осіб держави;

Важливо було б зазначити, що також формою прояву правового нігілізму є порушення прав людини, особливо таких,

як право на життя, честь, гідність, власність, безпеку, здоров'я, соціальні права, що пов'язані із забезпеченням гідного людини рівня життя. У Конституції України сформульовані основні права і свободи людини, розроблений механізм їх забезпечення та практичної реалізації. Проте, хоч людина і визнається вищою соціальною цінністю, фактів порушення її прав ми знаємо чимало, і їх кількість все збільшується по мірі поглиблення соціально-політичної та економічної кризи [1, с. 253].

Порушення прав особи особливо таких, як право на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку, слабкий механізм їх правового захисту підриває віру в закон, в можливість держави забезпечити порядок і спокій в суспільстві, захистити людей від злочинних посягань. Безсилля ж права не може породити позитивного ставлення до нього з боку населення, а спричиняє лише роздратування, незадоволення і протест.

В літературі звертається увага на те, що «невіра у право і закон нерідко досягає такого ступеня, що людина відмовляється від реалізації своїх законних інтересів, або вирішує не мати справи з правом» [2, с. 20–27].

Важливо було б зазначити, що також формою прояву правового нігілізму є порушення прав людини, особливо таких, як право на життя, честь, гідність, власність, безпеку, здоров'я, соціальні права, що пов'язані із забезпеченням гідного людини рівня життя. У Конституції України сформульовані основні права і свободи людини, розроблений механізм їх забезпечення та практичної реалізації. Проте, хоч людина і визнається вищою соціальною цінністю, фактів порушення її прав ми знаємо чимало, і їх кількість все збільшується по мірі поглиблення соціально-політичної та економічної кризи [1, с. 253].

Порушення прав особи особливо таких, як право на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку, слабкий механізм їх правового захисту підриває віру в закон, в можливість держави забезпечити порядок і спокій в суспільстві, захистити людей від злочинних посягань. Безсилля ж права не може породити позитивного ставлення до нього з боку населення, а спричиняє лише роздратування, незадоволення і протест. В літературі звертається увага на те, що «невіра у право і закон нерідко досягає такого ступеня, що людина відмовляється від реалізації своїх законних інтересів, або вирішує не мати справи з правом».

Список використаних джерел

1. Головченко В. В. Право у житті людини / В. В. Головченко. – Київ : Оріони, 2005. – С. 253.
2. Туманов В. А. О правовом нигилизме / В. А. Туманов // Советское государство и право. – 1989. – № 10. – С. 20–27.

Ямбор Назарій Васильович, курсант 1 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент **Онищук І. І.**

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У юридичній літературі існує безліч питань, що стосуються правової культури. Це пов'язано з багатоаспектністю, неоднозначністю категорії правової культури, як частини культури громадської, що у свою чергу впливає з багатоаспектності, неоднозначності культури взагалі. Високий рівень правової культури є найважливішою ознакою правової держави, умовою обов'язковою необхідною для її побудови.

Правова культура визначається рівнем розвиненості правосвідомості населення. Правосвідомість – це ставлення людей до права, правових явищ, засноване на знаннях про право і сприйнятті на суб'єктивному рівні. Правосвідомість – дуже важливий елемент правової культури. Людина без правосвідомості буде жити власним свавіллям і терпіти свавілля від інших. Правосвідомість необхідно розглядати не тільки як сукупність поглядів на право, а ще й як погляди на державу, на всю організацію суспільного життя. Від того, яким буде рівень, якість правосвідомості, залежить і те, якою буде поведінка людини в суспільстві.

Рівність перед законом – одна з фундаментальних конституційних вимог, важлива умова існування правової держави. Принцип рівності є логічним продовженням принципу справедливості. Рівність не є формальним критерієм, вона має

спричинялись доматеріально однакового ставлення. Згідно зі ст. 8 Конституції України рівність громадян перед законом полягає в тому, що стосовно кожної особи закон повинен мати однакову силу впливу. Перед законом всі рівні, всі права повинні бути однаково захищеними, адже закон однаковий для всіх.

Ідеї прав людини сягають у давні часи. Вже в Кодексі Хаммурапі (XVII ст. до нашої ери) згадується про те, що цар – основа влади, справедливості, захисту слабких від зловживань з боку сильних. Грецькі софісти та стоїки сповідували природну свободу, рівність людей і вищість природного права над становим. Римські мислителі, зокрема, Цицерон і Сенека, наслідували ідеї природного права. В стародавньому Римі народилося фундаментальне право на справедливий судовий розгляд, а в Законі XII Таблиць з 449 р. до н. е. є запис про заборону використання зворотного права. Чимало сучасних мислителів звертають увагу на знецінення прав людини в сучасному світі. Права людини знову викликають жваві дискусії та полеміку [1, с. 11].

В теорії права закон розглядається у вузькому розумінні – як акт органу законодавчої влади, і в широкому – як будь-який нормативно-правовий акт держави, що насправді охоплює собою поняття законодавства. Рівність перед «законом» розглядається нами як поняття у широкому розумінні, що охоплює всі джерела офіційно встановленого права, «оскільки всі вони являють собою офіційно-владні емпіричні реалії нормативного характеру, наділені законною (примусово-обов'язковою) силою» [2, с. 6]. Інакше можна дійти до висновку про те, що перед законом у вузькому змісті всі рівні, а перед указом Президента України або постановою Кабінету Міністрів України – ні.

Принцип рівності являє собою діалектичне поєднання концепцій формальної і фактичної (реальної) рівності. Саме це дозволяє забезпечити у праві чесну (справедливу) рівність можливостей як провідну сучасну інтерпретацію ідеї рівності. Принцип правової рівності може бути описаний за допомогою формули «диференційована рівність з можливостями позитивних дій». Вона виводиться із того, що: усі, хто знаходиться в однаковому становищі, мають рівні права, свободи та обов'язки і є рівними перед законом і судом, але права, свободи та обов'язки є різними, коли право враховує

розумні й об'єктивні відмінності між особами або створює тимчасові сприятливі умови для певної категорії осіб з метою компенсації існуючої фактичної нерівності.

Ідея фактичної (реальної) рівності можливостей реалізується у праві за допомогою двох основних принципів: 1) принцип диференціації правового регулювання; 2) принцип позитивної дискримінації. Принцип диференціації як складова фактичної (реальної) рівності можливостей виходить із визнання того факту, що право повинне враховувати відмінності між людьми.

У сучасних правових системах розроблена певна кількість категорій, які складаються на підставі відмінностей між людьми, що мають соціальний, а не індивідуальний характер. Для особи, яка належить до тієї чи іншої категорії, факт належності обумовлює особливі правові наслідки порівняно з іншими особами: він визначає специфіку в характері й умовах реалізації прав і свобод, особливості закріплення обсягу відповідних прав, наявність додаткових пільг і гарантій. Демографічні, соціальні і територіальні фактори обумовлюють різницю в правовому становищі таких груп, як жінки, молодь, пенсіонери, інваліди, малозабезпечені, безробітні, державні службовці тощо.

Позитивна дискримінація дозволяє перейти від рівності в праві до рівності через право (фактичної рівності). На даному етапі можна виокремити три основні категорії осіб, стосовно яких діють програми позитивної дискримінації: жінки, расові групи і національні меншини.

Європейський суд з прав людини досить часто посиляється на принцип рівності перед законом і судом у своїх рішеннях, при тому, що засади рівності і змагальності у судовому процесі виведені ним із принципу верховенства права, якому підпорядкована вся Конвенція, та є складовою права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції. Принцип рівності сторін у процесі – у розумінні «справедливого балансу» між сторонами – вимагає, щоб кожній стороні надавалася розумна можливість представити справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво невідгідне становище відносно другої сторони.

Суд нагадує, що принцип рівності сторін – один із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище у порівнянні з опонентом.

Законодавство має охороняти принцип рівності: воно має трактувати однорідні ситуації однаково, а відмінні ситуації – по-різному та гарантувати рівність щодо будь-якої підстави стосовно потенційної дискримінації. Наприклад, правила щодо парламентського імунітету, а конкретніше – щодо недоторканності, «має бути врегульовано в обмежувальний спосіб, і завжди має існувати можливість зняти такий імунітет за чіткими та неупередженими процедурами. Зняття недоторканності, якщо вона застосовується, має здійснюватись лише за наявності підстав у справі, що є предметом розгляду, лише співвимірно (пропорційно) та якщо в цьому є потреба – з тим, аби захистити демократичну діяльність парламенту й права політичної опозиції». «Акти права повинні передбачати, що заборона дискримінації не перешкоджає запровадженню або підтриманню тимчасових особливих заходів, призначенням яких є запобігання невідгідному становищу, в яке потрапляють особи у зв'язку [з належністю до конкретної групи], або його усунення, або – сприяння їхній повноцінній участі в усіх ділянках життя. Такі заходи має бути припинено, щойно задумані цілі було досягнуто» [3, с. 27].

Отже, принцип рівності передбачає чотири основні аспекти, які суттєво відрізняються один від одного, хоча і не є незалежними: 1) рівна повага в межах певної схеми процесу ухвалення постанов – вимога виявляти рівну повагу до думки кожного; 2) об'єктивне ставлення – вимога однакового розгляду однакових випадків; 3) рівність розподілу – вимога отримання кожним рівної частки певного блага; 4) рівність результату – вимога, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні опинитися в однакових умовах.

Список використаних джерел

1. Madej J. Wposzukiwaniudobregoprawa / J. Madej // *Ius Novum*. – Warszawa: Uczelnia Łazarskiego, 2014. – S. 9–17.
2. Нерсесянц В. С. Основные концепции права и государства в современной России / В. С. Нерсесянц // *Основные концепции права и государства в современной России // Государство и право*. – 2003. – № 5. – С. 5–33.
3. Мірило правовладдя / перекл. С. Головатий // *Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія)*. – Київ : USAID, 2017. – 168 с.

Марченко Інга Олександрівна,
студент 6-КМП ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЯ СЕЛФІ

Останнім часом стало популярним знімати себе на камеру і розміщувати фото в Інтернеті (так зване селфі). Передумовою цього захоплення є простота пошуку та перегляду вказаної фото продукції, його вибіркоче копіювання та онлайн-оцінювання («в лайках») відвідувачами відповідних сайтів. Таким чином, у Інтернет-користувача формується психологічна залежність від звички «викладати» свої фотографії на публічний огляд в Інтернеті [3].

За результатами своєї діяльності Американська психіатрична асоціація у 2014 році визнала селфі «психічним розладом, який виражається в нездоланній манії робити фотографії та викладати їх в мережу».

Як нами вже зазначалося, К. Томпсон і К. Ануфрієва вважають цей феномен не еволюцією уявлень людини про себе і своєї ролі в суспільстві, а новим рівнем розвитку нарцисизму, потребою в утвердженні власного Я, засобом самореклами, самозакоханістю.

На думку Н. Карра, нарцисизм занадто просте й недостатнє пояснення для психології селфі. Автор стверджує, що активні користувачі соціальної мережі Instagram сприймають стрічку сервісу як джерело новин, а селфі у цьому разі лише гранично особистий рівень новин. «Це функціональний нарцисизм, який необхідний середньо статичному користувачеві, щоб про нього почули і дізнались. Селфі – лише найзручніша форма для цього, що дає змогу швидко вмонтувати себе в світовий потік інформації» [5].

О. Одарущенко вбачає в селфі характеристику кризи самовизначення, яка притаманна підлітковому віку, де фотографування себе розглядається як спроба осмислити власне Я [2].

Б. Худ більш позитивно ставиться до феномену селфі, вважаючи, що людина тимчасово гранично прив'язана до технологій настільки, що смартфони і гаджети стають штучним продовженням людського тіла [6].

Отже, ставлення дослідників різних галузей знань до селфі неоднозначне. Градація цього феномену варіює від психічного розладу і патологічних особливостей особистості до сучасного способу соціалізації. Проте найбільший інтерес цей феномен викликає у психологів, які трактують селфі як прояв нарцисизму, якому піддаються люди з істероїдною акцентуацією характеру, схильних до демонстративної поведінки та деякі з них (К. Томпсон) вбачають подальшу еволюцію цієї природної потреби в сторону її посилення [1].

Селфі з точки зору психоаналізу, можна розцінити як вид ексгібіціонізму – прагнення оголовати себе напоказ (таким чином людина оголює себе психологічно, оголює свій спосіб життя, робить себе як би публічною людиною). Іншою потребою, яку задовольняють селфі практики, є потреба в саморекламі. В такому випадку селфі використовується як інструмент свого просування, ставлення до себе як до рекламного банера [4].

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що стійке прагнення особистості робити селфі вказує на її егоїстичні риси, нарцисизм та інфальтильність. Самодемонстрація з метою отримання соціального схвалення пов'язана з внутрішнім відчуттям нестачі любові до себе, низькою самооцінкою, що часто не усвідомлюється і може проявлятися, навпаки, в постійній підтримці через демонстрацію своєї переваги над іншими.

Список використаних джерел

1. Могилевская Р.В. Селфи: возвращение телесности в киберпространство / Р.В. Могилевская // Молодой ученый. 2016. №15. С. 573-576.
2. Одарущенко А.В. Селфи и его влияние на поведение подростков / А.В. Одарущенко // Сборник научных статей и материалов международной конференции «Цифровое общество

как культурно-исторический контекст развития человека». К., 2016. С. 95-297.

3. Сандомирский М. Новая социальная эпидемия: селфимания, экстремальные Селфи и селфицид / М. Сандомирский // Психопатология и Аддиктивная медицина. №1. 2015. С. 3-17.

4. Трофимова А.П. Селфи – путь самовыражения или утраты? / А.П. Трофимова, С.Н. Дячковская // Юный ученый. 2016. № 2. С. 222-223.

5. Carr Nicholas G/ The Shallows: What the Internet is Doing to our Brains. W.W. Norton. 2010. 276 p.

6. Hood B. The Self Illusion: How the Social Brain Creates of Identity/ Oxford University Press. 2013. 368 p.

Секція 2
СТАН РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ І ЗНАЧЕННЯ
ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ
У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Бичай Назарій Романович, курсант
3 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат юридичних
наук *Оперук В. І.*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Правова культура працівників поліції є тим поняттям, яке привертає дедалі більшу увагу керівників правоохоронних органів, професійних юристів. У контексті сучасних вимог пріоритетними напрямами в діяльності правоохоронних органів України є реформування системи МВС, яке потребує здійснення підготовки й виховання нового покоління правоохоронців. Основу світогляду якого складатимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму та демократизму, усвідомлення свободи і прав людини як найважливіших досягнень суспільства.

Розгорнуте визначення поняття «правова культура» надається в Юридичній енциклопедії за загальною редакцією Ю. Шемшученка, в якій зазначається, що правова культура – це система духовних і матеріальних цінностей у сфері функціонування права; є складовою загальної культури, охоплює всю сукупність найважливіших ціннісних компонентів правової реальності в її розвитку (право, правосвідомість, правовідносини, правопорядок, нормотворча, правозастосовна та інша правова діяльність), виступає однією з категорій загальнолюдських цінностей, є невід’ємним компонентом правової держави. Крім того, зазначається, що в структурному

аспекті правова культура становить собою суму об'єктивних за своїм змістом знань про державу і право [1, с. 37].

Правова культура працівника поліції повинна бути вищою порівняно з правовою культурою інших громадян, враховуючи те, що сьогодні необхідно відмовитися від підготовки юристів середнього класу, від випуску дипломованих спеціалістів, які не мають необхідного рівня у своїй професії. Працівник поліції повинен знати, що охороняючи правові основи суспільного життя, він стає причетним до відповідальної справи збереження і передачі наступним поколінням культуротворчої спадщини рідного народу, його ідей, прагнень, думок та почуттів [2, с. 258].

Право не повинно сприйматися на рівні формальної ознаки того, що прагне захищати держава і суспільство. Воно має стати у свідомості працівника поліції не лише важливим поняттям, а передусім дієвим засобом соціально-культурного самовизначення, виявлення безпосередньої особистої причетності до споконвічних духовних цінностей українського народу.

Необхідність знання юридичних основ правових відносин як правило обумовлена декількома факторами. Працівник поліції є представником виконавчої влади держави і тому має неухильно дотримуватися при виконанні службових обов'язків тих юридичних норм, які знайшли своє законодавче оформлення і діють у суспільстві згідно прийнятих законів, постанов, указів та рішень. У Законі України «Про Національну поліцію» зазначено, що Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки; у своїй діяльності керується Конституцією України, міжнародними договорами, цим та іншими законами України [3].

Ніякі виняткові обставини або вказівки безпосередніх керівників, службових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій або бездіяльності поліцейського. Для забезпечення публічного порядку, безпеки громадян, захисту прав та свобод працівники поліції зобов'язані вживати заходів незалежно від свого підпорядкування.

Правова норма стає регулятивною основою професійної діяльності лише тоді, коли вона є усвідомленою і зрозумілою для людини. Саме тому працівник поліції має володіти відповідним

юридичним досвідом, спиратися у своїй роботі на знання у таких напрямках юридичної науки і практики, як Конституційне право України, адміністративне, фінансове, цивільне, сімейне, кримінальне, трудове, економічне право [4; 5].

Працівник поліції повинен не лише володіти знанням окремих юридичних норм, а й виявляти широку правознавчу освіченість, розуміти характерні тенденції і закономірності еволюції та збагачення законотворчої практики суспільства. Це важливо тому, що саме такий рівень і характер юридичної освіти може спонукати правоохоронців не лише до відповідального, але й передусім шанобливого ставлення правових цінностей у житті людини. Знання психологічних та практичних основ функціонування права охоплює широкий спектр питань, без врахування яких практично не можливо здійснювати професійні кроки по налагодженню правових відносин. Працівник поліції здійснює правовиховну, правозахисну і правозастосовну діяльність, яка повинна спиратися на знання психологічних та педагогічних основ функціонування права. Здійснюючи правовиховну роботу, він має знати психологічні та педагогічні умови, за якими актуалізовані у суспільстві правові цінності можуть бути глибоко освоєні окремими категоріями людей. Забезпечення правозахисних функцій передбачає звернення працівника поліції до знань психологічної зумовленості поведінки людини з девіантною поведінкою, схильної до правопорушень. Правозастосовна діяльність працівника поліції у системі професійної діяльності має бути психологічною та спиратися на закономірності правових норм, рішень та вимог.

На Національну поліцію України покладені такі завдання як:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидія злочинності;
- надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [3].

Важливою умовою вирішення цих завдань є підвищення рівня правової культури працівників поліції, вплив на

підвищення ефективності їх діяльності, створення умов для розбудови правової держави.

Таким чином, поставлені вимоги до діяльності правоохоронних органів пов'язані із специфічними умовами життєдіяльності суспільства, що потребують підвищення правової культури не тільки населення в цілому, але у першу чергу самих працівників поліції. Це зумовлює необхідність осмислення ними трансформаційних процесів, які відбуваються у нашому суспільстві, а також розуміння факторів, які ускладнюють правоохоронну діяльність. А також хочеться зазначити, що правова культура працівників поліції є різновидом правоохоронної правової культури, що формується під впливом спеціальних умов відбору та підготовки кадрів, специфічності практики, обумовленої найширшою юрисдикцією з правоохоронних органів, постійним перебуванням під контрольно-наглядним впливом інших правоохоронних органів, високим ступенем зовнішньої вираженості роботи та наближеністю працівників поліції до населення, що формує певну правову свідомість та ставлення працівників поліції до своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Київ : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5: П-С. – 2003. – С. 37.
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – [3-те вид., стер.]. – Львів : Новий світ, 2007. – 584 с.
3. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. – Назва з екрана.
4. Зеленко І. П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І. П. Зеленко. – Харків, 2006. – 22 с.
5. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – [3-те вид., стер.]. – Львів : Новий світ, 2007. – 584 с.

Глуценко Валентина Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС

Науковий керівник: доцент кафедри
адміністративних та цивільно-правових
дисциплін Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат
юридичних наук *Таран О. С.*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Правова культура є особливою складовою духовної культури людства, що фіксує досягнення суспільства в розвитку правових феноменів у цілому, розкриває роль правових ідеалів і цінностей у житті суспільства, реальних здобутків держави у сфері правоохоронної діяльності. Захист цивільних прав та інтересів особи у судовому порядку здійснюється у рамках цивільного судочинства, ефективність якого значною мірою залежить від правової культури учасників цивільного процесу. У зв'язку з цим, дослідження правової культури суб'єктів цивільного процесу має важливе значення.

Професор В. В. Копейчиков визначає, що правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи, інші найважливіші соціальні цінності [1, с. 101].

Поруч з правовою культурою суспільства існує і правова культура особистості яка є різновидом загальної культури і становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності певного суспільства. У рамках цивільного судочинства значення має правова культура кожного його учасника.

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України учасниками цивільного процесу є:

- у справах позовного провадження – сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб;
- у справах наказного та окремого провадження – заявники, інші заінтересовані особи, їхні представники;

– органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб;

– у справах про оскарження рішення третейського суду та про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду – учасники третейського розгляду, особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, треті особи, а також представники цих осіб [2].

Правова культура учасників цивільного процесу полягає в правовій освіченості, діяльності яка б відповідала нормам права, знанні і дотриманні прав і обов'язків.

Так, правова культура судді неможлива без високого рівня його правосвідомості та моральності. Крім того, елементами змісту поняття «правова культура судді» слід визнати його кваліфікованість і компетентність, бажання постійно оновлювати свій «багаж» правових знань, а також «правову активність», що передбачає неухильну позицію і на роботі, і в повсякденному житті, діяти й вести себе як провідник існуючих у суспільстві правових цінностей, бути прикладом законослухняності [3, с. 66].

Одним з основних елементів правової культури є правосвідомість, яку можна розглядати як систему почуттєвих і мислених образів комунікативно-вольової спрямованості, через яку відбувається безпосереднє і опосередковане сприйняття правової реальності ставлення до чинного, минулого і бажаного права, до діяльності, пов'язаної з правом, до правових явищ та поведінки людей у сфері права [4, с. 91].

Так, правосвідомість судді обумовлена його статусом суб'єкта, який здійснює правосуддя. Для суддів характерним є високий рівень правової ідеологізації, тобто покладення в основу правосвідомості правових принципів, ідей, теорій, концепцій, що відображають теоретичне осмислення правової дійсності, усвідомлене проникнення в сутність правових явищ, що є основним фактором формування внутрішнього переконання судді та вирішення ним справи по суті. Правосвідомість осіб, які беруть участь у справі та зацікавлені у її вирішенні, ґрунтується на емоційному переживанні, бажанні, щоб справа була вирішена на їх користь. Для даної групи осіб, на відміну від суду, пріоритетним у процесі є не дотримання принципів справедливості, законності та здійснення правосуддя,

а захист власних прав та інтересів, дотримання принципу рівності сторін [5, с. 6].

Для осіб, які сприяють здійсненню правосуддя, характерним є відсутність зацікавленості у вирішенні справи, а отже, на рівні психологічної правосвідомості вони нейтрально ставляться до процесу. Участь у процесі цієї групи осіб ґрунтується на їх повсякденній, професійній діяльності, яка безпосередньо не пов'язана з юридичною практикою. Тому їх правосвідомість доречно вважати звуженою, зокрема, виходячи з того, що їх правова поведінка обумовлена не внутрішніми переконаннями та ставленням до права та закону, а нормами професійної етики.

Отже, правова культура як система правових цінностей проявляється у всіх сферах життя суспільства, у тому числі при здійсненні захисту прав та законних інтересів у порядку цивільного судочинства. В цілому, правова культура охоплює усіх учасників цивільного процесу та не може існувати без правової свідомості і знання законодавства.

Список використаних джерел

1. Копейчиков В. В. Загальна теорія держави і права / В. В. Копейчиков. – Київ : Юрінком, 1997. – 140 с
2. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] // У редакції від 18 березня 2004 року зі змінами і доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. – Назва з екрана.
3. Константиний О. В. Щодо проблеми правової культури суддів як умови забезпечення прав і свобод особи в Україні / О. В. Константиний // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 1. – С. 57–66.
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 603 с.
5. Панчук І. О. Загальні риси професійної правосвідомості суддів [Електронний ресурс] / І. О. Панчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». – 2013. – № 1 (7). – С. 6. – (Серія «Право»). – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13piopps.pdf>. – Назва з екрана.

Гусак Адріана, здобувач ступеня вищої освіти бакалавр Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

Науковий керівник: директор Науково-дослідного інституту Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, кандидат юридичних наук, доцент *Луцький Р. П.*

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОСАДОВЦЯ

В умовах сьогодення найважливішим питанням державного життя України залишається дискусія щодо особливостей статусу державної служби. Що ж таке державна служба? Державна служба в Україні, як зазначено в статті 1, чинного на сьогодні, Закону України «Про державну службу» [1, с. 48] – «це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті, щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів».

Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження.

Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Посадовими особами відповідно до цього Закону вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [1, с. 48].

Висвітлюючи завдання державної служби, можна почати з того, що одним з основних завдань, державної служби – є охорона інтересів суспільства, прав і свобод громадян. Це викликано тими обставинами, що в останні роки знизилася роль багатьох політичних інститутів, а державна служба

залишається конкретним місцем, де громадянин стикається з політикою [2, с. 18].

Наступне завдання державної служби – це досягнення стійкості засад цілісності держави. Державний апарат поряд з виконанням вимог Конституції та законів України має виконувати акти органів виконавчої влади. Вагомим завданням державної служби є забезпечення ефективної діяльності державних органів на основі постійного вдосконалення функціонування апарату, впровадження нових досягнень науки, прогресивних методів вирішення управлінських завдань.

До завдань державної служби можна віднести також подальшу демократизацію шляхів формування та діяльності апарату, викорінювання бюрократизму, протекціонізму, корупції, створення соціальних, правових та інших умов, необхідних для успішної роботи чиновників.

Втілення в життя завдань державної служби потребує рішення багатьох правових, організаційних, кадрових, наукових та інших питань. Йдеться про необхідність формування державного апарату нового типу та кадрового забезпечення державної служби.

Для розкриття змісту державної служби є визначення її принципів, адже вони вказують на сутнісні характеристики найважливіші у змісті та значенні державної служби. Правове встановлення принципів державної служби зумовлює функціонування державних органів, діяльність державних службовців, стійкість правового регулювання державно-службових відносин, а також обґрунтування тенденцій розвитку законодавства про державну службу.

Принципи державної служби – це основоположні ідеї, встановлення яких відбиває об'єктивні закономірності та визначає напрямки реалізації компетенції, завдань і функцій державних органів, повноважень державних службовців, які діють в системі державної влади, та зокрема, в системі державної служби. Принципи державної служби встановлюють найважливіші закономірності в системі організацій та функціонування державної служби, зумовлюють значимість, закономірність і соціальну цінність відносин, які виникають в системі державної служби. Принципи державної служби вперше були сформульовані в Законі України «Про державну службу»,

закріплюються також в інших нормативних актах: у Конституції України, законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України.

Головною сутнісною рисою сучасної державної служби має стати пріоритет права і свобод людини. Йдеться про те, що здійснюючи цілі держави, державна служба завжди має дотримуватися принципу верховенства права.

Розглянемо основні конституційні положення, які безпосередньо розкривають соціальний характер державної служби.

У частині другій ст. 38 Конституції України проголошується, що громадяни користуються рівним правом допуску до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування. Це єдина стаття в Основному Законі де прямо згадується державна служба.

Статтю 8 визначається, що Конституція України має вищу юридичну силу і в Україні діє принцип верховенства права. Звідси випливає, що верховенство Конституції забезпечує єдність, узгодженість і стабільність всієї правової системи, її окремих елементів та інститутів, зокрема, інституту державної служби. Цей принцип також передбачає, що:

– органи влади, посадові особи та громадяни мають дотримуватися Конституції та законів України, чинних в Україні міжнародно-правових норм;

– державні службовці виконують функції тільки в межах компетенції органу, де вони працюють, і в межах прав, закріплених за посадою, тобто взагалі вони діють за спеціальним принципом (дозволено все те, що прямо передбачено законом);

– державні службовці віддані державі, а громадяни довіряють службовцям [3].

Рядом статей Конституції України закріплено такий принцип, як пріоритет прав і свобод громадян, якого мають дотримуватися державні службовці. Важливими для функціонування державної служби є, зокрема, конституційні положення, відповідно до яких визначаються права людини (розділ II Конституції). Діяльність державних органів має бути спрямована на дотримання та захист конституційних прав і свобод громадян. Саме державні службовці мають

забезпечувати виконання таких конституційних положень, як право на рівність перед законом і не допущення дискримінації (ст. 24), право не бути позбавленим громадянства або бути вигнаним (ст. 25), право на життя (ст. 27), захист гідності і заборона катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (ст. 28), свобода від свавільного арешту чи затримання (ст. 29), право на звернення до органів державної влади (ст. 40), право на житло (ст. 47), шлюб (ст. 51), право на непідкорення явно злочинним наказам (ст. 60), норма проти ризику двічі нести кримінальну відповідальність за один злочин (ст. 71), презумпція невинності (ст. 62), право на захист у кримінальній справі та право засудженого користуватися всіма правами людини та громадянина, за винятком обмежень, які спеціально встановлені вироками суду (ст. 63) [3].

Отже, державна служба це, передусім, діяльність по безпосередньому виконанню функцій держави. Державна служба – це служба в державних органах і їх апараті. Державні службовці займають посади в державних органах і їх апараті. Посада це визначена структурою і штатним розкладом первинна структурна одиниця державного органу і його апарату, на яку покладене встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Список використаних джерел

1. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 43.
2. Авер'янов В. Б. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування / В. Б. Авер'янов, О. Д. Крупчан – Харків, 2016. – 40 с.
3. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/print1389988659002889>. – Назва з екрана.

Ісакова Вікторія Русланівна, курсант
2 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС *Яслик В. І.*

МОВНА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОНЦІВ

Становлення української державності, інтеграція у світове співтовариство, побудова громадянського суспільства та правової держави вимагають високого рівня правової культури громадян, зокрема працівників органів внутрішніх справ. Одним із обов'язкових елементів правової культури, яку детермінують як сукупність чинників, що зумовлюють рівень правосвідомості, досконалості законодавства, стан законності й правопорядку, є, безумовно, мовна культура. Мовна культура правоохоронця є основою його професіоналізму, оскільки, відповідно до ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» [1], одним з основних принципів діяльності правоохоронних органів є взаємодія з населенням, що передбачає спілкування, обмін інформацією, її фіксацію в документах. Досконале дотримання норм усної та писемної форм літературної мови, майстерне послуговування усім арсеналом мовних засобів, зумовлених метою та обставинами спілкування, формують мовну культуру правоохоронця.

На жаль, як правило, мовлення працівників поліції з об'єктивних та (чи) суб'єктивних причин не відзначається довершеністю, нормативністю, високим рівнем комунікативних умінь. Так, часто у документах натрапляємо на лексичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки, які зумовлюють нечітке формулювання змісту, двозначність у висловлюванні, неоднозначність трактування норм права суб'єктами правовідносин, що призводять до правових колізій.

Основними ознаками культури мови правоохоронців повинні бути нормативність, змістовність, логічність, точність, стилістична нейтральність, доречність використання мовних засобів, які забезпечать довершеність та зразковість усної чи писемної форм вияву мови права. Дотримання зазначених

комунікативних ознак є суттєвим для правоохоронців, оскільки вони працюють із укладанням документів, які регулюють правові відносини у суспільстві.

Досконале володіння мовою гарантує фахівцеві успіх у професійно-ділових стосунках. Отже, працівники правоохоронних органів повинні збагачувати свій словниковий запас, працювати над освоєнням норм літературної мови, вивчати правила мовленнєвого етикету, оскільки мовна культура є основним інструментом вираження правової культури.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України за станом на 5 верес. 2017 р. / Верховна Рада України. – Київ : Парлам. вид-во, 2017. – 17 с.

Кравчук Олександра Анатоліївна,
курсант 2 курсу Прикарпатського
факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС *Римарчук О. В.*

ПРОБЛЕМИ ІНШОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ЮРИСПРУДЕНЦІ

Юридична термінологія є невід’ємною складовою життя права на всіх етапах його розвитку. Наявність чіткої, узгодженої, однозначної термінології є запорукою як ефективності законодавства, так і коректності наукових досліджень і дискусій з широкого кола важливих правових питань. Вивченням даної проблеми займалось не мало науковців, наприклад такі як Н. В. Артикуца, Г. Кожевников, А. В. Красницька, Л. І. Чулінда, Л. А. Алексієнко, А. Піголкін, Л. О. Онуфрієнко а також інші правознавці.

Було вирішено дослідити спочатку історію виникнення української термінології та у яких першоджерелах вона містилась. Проблеми вдосконалення термінології притаманні в тій чи іншій мірі будь-якій області науки і практики. Дані процеси характерні і для юридичної сфери життєдіяльності

суспільства, оскільки глибокі соціальні зміни, що відбуваються в Україні в останні роки, зумовили стрімкі темпи правотворчої діяльності. За словами Лариси Хохрякової юридична термінологія є найдавнішим пластом термінологічної лексики української мови, яка своїми коренями сягає глибокої дописемної старовини, коли право існувало у своїй первинній формі звичаїв і традицій.

Історія термінотворення – це процес зміни одного періоду формування. Без термінів, тобто без слів точного значення, які мають чітко визначений смисл, неможливо досягти максимальної точності викладу законодавчої думки. Вони роблять законодавство більш компактним, дають змогу уникнути описів та визначень.

Наступним питанням було виявлення та вирішення проблеми іншомовних слів в юридичній лексичі. Тобто проблеми юридичної лексики полягають у тому, що юридична лексика потребує більш точного змістовного дослідження і подальшого використання законодавцями в створенні нормативно-правових актів та уникнення русизмів у подальшому. А також, кандидат юридичних наук, Н. О. Горобець вважає, що сучасні інтеграційні процеси у державі і задекларовані нею реформи не допускають роздумів та декларативних гасел. Тільки загальнодержавна система політики щодо дотримання загальних вимог термінотворчості, встановлення персональної відповідальності, розробників та осіб, що приймають нормативні акти не допустить ще більшої кризи у термінотворчому процесі та дозволить створити систему термінів чинного українського законодавства. Також, при дослідженні визначення термінології було встановлено, що існують різні типи класифікації юридичної термінології. Але будь-який поділ юридичної термінології є багато в чому умовним, оскільки на практиці дуже важко провести чітку межу між термінами і підстави їх під якісь конкретні класифікаційні підстави.

На думку Л. І. Чулінди, словниковий склад української юридичної термінології формується з різних джерел, які умовно можна поділити на 5 груп: по-перше, запозичення латинських термінів і правових понять, які стали підґрунтям для термінології різних правових систем (апеляція, алібі, документ, реформа); по-друге, використання термінів з нормативно-правових актів Київської Русі (закон, свідок, суддя, карати); по-третє, надходження термінології з розвинутих сучасних

правових систем (контрабанда, бартер, монополізм); по-четверте, існування термінології нормативно-правових актів України (Конституції, законів, кодексів), міжнародних документів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Правнича термінологія, зафіксована в Конституції України, є обов'язковою для вживання в галузевому законодавстві. Наприклад, у Конституції України вжито термін перепинити злочин (ст. 29).

Отже, після дослідження цієї теми було вирішено ряд питань стосовно проблеми юридичних термінів, а саме, запропоновано чітко та точно досліджувати терміни за допомогою більш детального вивчення запозичених слів з іноземних країн, а також уникнення русизмів у роботі професійних юристів, а також при створенні нормативних актів, чіткого тлумачення запозичених слів та забезпечення правильного використання значення цих термінів на практиці. При застосуванні спеціально-юридичних термінів відбувається усвідомлення і врахування регулятивно-правового значення спеціальних правових понять, категорій, визначень, конструкцій та інших юридичних засобів, використаних у тексті нормативно-правового акта.

Кульчицький-Ручка Ростислав Романович,
курсант 2 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Гуляк Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У кожного народу, котрий створив національну державу, виникає потреба в каральному органі, який повинен стежити за дотриманням закону, а також карати його порушників. У нашій країні спочатку каральним органом була міліція, яка після вдалої реформи 2014 року з карального перетворилася на правоохоронний орган. Спираючись на досвід зарубіжних країн, Україна поставила цілком нові завдання перед своїми охоронцями.

У Великобританії не існує Національної поліції – єдиного і цілісного правоохоронного органу. Оскільки адміністративно країна поділена на чотири частини: Англію, Уельс, Шотландію і Північну Ірландію, то і поліція є децентралізованою. Вона обслуговує певні території, діючи на підставі Поліцейського Акту 1996 (Англія і Уельс), Поліцейського Акту 1967 (Шотландія) і Поліцейського акту 2000 (Північна Ірландія). У цих актах сформульована мета, організація, юрисдикція і відповідальність органів територіальної поліції.

У Лондоні діють два територіальних поліцейських формування: Міська поліція в центрі Лондона і Скотленд-Ярд, назва якого походить від назви будинків, де в першій половині ХІХ ст. розташовувалась поліція і зупинялися шотландські королі під час візитів до лондонського двору (Шотландський двір) [1, с. 723].

Поряд з цим, самостійне місце займають сили спеціальної поліції. До них відносяться Британська транспортна поліція, поліція Міністерства оборони, Військова поліція, Поліція щодо мирного атому, агентство по боротьбі з організованою злочинністю. Крім того, в структуру поліцейських органів включена велика кількість формувань, заснованих на старому законодавстві або звичайному праві. Вони контролюють окремі невеликі території (порти, парки) або заходи.

Головний загін поліції Великобританії – констеблі. Вони мають право на проведення багатьох процесуальних дій, наприклад, арешт. Велика їх частина працює в територіальній поліції, але і значна частина перебуває в спеціальних підрозділах: транспортної поліції, військової поліції та поліції мирного атому. Низка нормативно-правових актів дозволяють наймати констеблів для виконання конкретних завдань. Так з'являється поліція з охорони портів і доків, тунелів і лісів. Якщо адміністративними правопорушеннями незначної тяжкості займаються рядові констеблі, то протидією та припиненням середніх та тяжких правопорушень займаються детективи. Детективи повинні аналізувати отримані докази, будувати на їх основі версії і проводити всі необхідні дії. Крім протидії та припинення правопорушень та низки інших функцій детективів, до їхніх повноважень відноситься захист свідків [2].

Територіальна поліція включає поліцейські департаменти графств, транспортну поліцію, поліцію Північної Ірландії.

Офіційні назви поліцейських органів: повноважна поліція в 51 місцевому відділенні на території Англії, Уельсу, Шотландії; королівська поліція Ольстера в Північній Ірландії; Лондонська поліція в столиці Великобританії. Статус поліцейської служби цивільний, службовці несуть службу у форменому або у цивільному одязі, але практично без зброї, крім Ольстера.

Боротьба з організованою, економічною злочинністю – це компетенція спеціальної поліції – агентства по боротьбі з організованою злочинністю (SOCA). Воно є самостійною силовою структурою Сполученого Королівства, яка формально віднесена до Міністерства внутрішніх справ. З утворенням SOCA у квітні 2006 р їй були передані функції таких служб, як Національна антикримінальна бригада, Національна служба кримінальної розвідки, Національне об'єднання по боротьбі зі злочинами у сфері високих технологій, секція з розкриття та розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків Королівської акцизної і митної служби, Прикордонна служба – в частині компетенції протидії організованій злочинності у сфері міграції. Співробітники SOCA володіють сукупністю повноважень констебля, офіцера прикордонної та міграційної служби. Вони не носять уніформи і не підлягають перевірці з боку констеблів територіальної поліції в побутових ситуаціях (на дорогах, вулиці та ін.) [3].

Спеціалізованою поліцейською структурою є Британська транспортна поліція (ВТР), яка створена для забезпечення безпеки на залізничних магістралях. У штаті ВТР близько 3 тис. поліцейських офіцерів, у сфері уваги яких мережа національних і локальних залізниць, а також лондонське метро. Очолює ВТР Головний констебль. Поліція Міністерства оборони (The MDP) утворена шляхом злиття трьох управлінь поліцейських сил: військово-повітряних, сухопутних і військово-морських. Її функції пов'язані із забезпеченням безпеки військових об'єктів, роботою серед персоналу Міністерства оборони. Повноваження співробітників MDP широкі і включають всі права офіцерів підрозділів територіальної та спеціальної поліції. Поліцію Міністерства оборони не слід плутати з Королівською військовою поліцією (RMP), котра є самостійною структурою [2].

Королівська військова поліція виконує завдання забезпечення правопорядку серед військовослужбовців. Вона

попереджує вчинення правопорушень, забезпечує підтримку порядку на військових базах [4].

Характерною особливістю британської поліцейської системи є те, що всі працівники британської поліції (від констебля і вище) наділені відповідними правами в частині досудового розслідування кримінальних справ. Окремого органу чи посадової особи, спеціально призначених для виконання цієї функції, у британській поліції немає. Поряд із поліцією досудове розслідування мають право також вести по окремих категоріях справ співробітники королівської митної служби Великобританії. В Англії митний департамент наділений найбільшими повноваженнями для розслідування діяльності організацій і окремих осіб, втягнених у міжнародну контрабанду, наркобізнес, фінансові міжнародні злочини. Окремо слід сказати про поліцейські функції коронерів – чиновників, які поєднують суддівські та слідчі функції. Коронери проводять дізнання з обмеженого кола справ: у випадках виявлення трупа зі слідами фізичних ушкоджень чи за фактом смерті при загадкових обставинах, підозрах у підпалі, внаслідок аварії тощо. Засідання суду коронера, який розглядає такі справи, відбуваються на місці злочину. Коронери мають право застосовувати заходи процесуального примусу без санкції суду. Коронерське розслідування ще називають місцевим розслідуванням, масштаби його застосування останнім часом звужуються, а функції коронерів передаються поліції [5, с. 30].

Отже, діяльність правоохоронних органів Великобританії є дуже різносторонньою і здійснюється децентралізовано відповідно до певних нормативно-правових актів. Основними напрямками роботи британської поліції є охорона правопорядку та захист громадян. Завдяки комплексній структурі правоохоронних органів, вони можуть нести службу в різних сферах життя суспільства.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія / О. М. Бандурка. – Харків : НУВС, 2004. – 780 с.
2. The Royal Military Police [Electronic resource] // British Army Website.
3. The Serious Organised Crime Agency [Electronic resource]. – URL: <http://www.soca.gov.uk>. – Title from the screen.

4. What's the Role of the Civil Nuclear Constabulary Where Do They Work? [Electronic resource] // Civil Nuclear Constabulary. – URL: <http://www.Cnc.police.uk>. – Title from the screen.

5. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління : монографія / Н. П. Матюхіна // за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Консум, 2001. – 131 с.

Марцинюк Марта Іванівна, курсант 2 курсу факультету № 3 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС
Науковий керівник: доцент кафедри соціальних дисциплін факультету № 3 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС, кандидат психологічних наук, доцент *Пряхіна Н. О.*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

В умовах сьогодення без високої, на рівні світових стандартів, правової культури працівників правоохоронних органів справ побудувати демократичну, правову державу просто неможливо. Правова культура працівника поліції – це сукупність поглядів, оцінок, переконань, установок, що поглядають у визнанні важливості, необхідності соціальної цілісності права і забезпечують якісне дотримання, виконання, використання, та застосування норм права у процесі охорони громадського порядку, попередження правопорушень, юрисдикційної діяльності, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами та громадськими організаціями.

Правова культура працівника поліції передбачає глибоке знання норм права, переконаність у необхідності їх дотримання, уміння використовувати всю сукупність правових засобів під

час виконання службових обов'язків у межах концепції, установлені законом та іншими правовими актами. Правова культура працівника поліції передбачає критичне творче осмислення норм права, законів, правових явищ з точки зору їх гуманістичного, демократичного і морального змісту. Службова діяльність працівників правоохоронних органів базується на комунікативних зв'язках. Спілкування виконує роль регулятора взаємин між працівниками і громадянами. Спілкування – процес встановлення і підтримки цілеспрямованого, прямого або опосередкованого контакту між людьми, так або інакше пов'язаними один з одним у психологічному аспекті.

Однією з найважливіших психологічних особливостей спілкування в правоохоронних органах є професійна спрямованість, пов'язана з необхідністю встановлення осіб, що скоїли злочини, свідків, потерпілих тощо, тобто існують певні параметри спілкування. З боку працівників це встановлення істини, а з боку злочинців – приховування обставин злочин, прагнення уникати відповідальності, дати хибну інформацію.

Характерною особливістю спілкування працівників у даних умовах є нормативність. Наприклад, спілкування слідчого з підозрюваним регламентоване нормами процесуального законодавства. Істотні труднощі у спілкуванні виникають через те, що співробітник змушений вступати у спілкування, незважаючи на своє ставлення до співрозмовника, на свій стан, бажання спілкуватися, позаяк спілкування є невід'ємною частиною його діяльності. Об'єктом спілкування, як правило, є не найкращі представники суспільства, і тому особливої втіхи від спілкування з ним працівник не отримує. Спілкування ускладнюється наявністю психологічних бар'єрів, пов'язаних із багатьма чинниками: страхом вступати в контакт із працівниками поліції, взаємо непорозумінням, неправильним пояснення намірів сторін, недовірою та інше. Тому важливо, аби співробітник поліції володів наступними необхідними комунікативними якостями: вміння швидко встановлювати психологічний контакт із незнайомими людьми; вміння слухати інших людей; вміння здійснювати психологічний вплив на людей при виконанні оперативно-службової діяльності; вміння долати психологічні бар'єри у спілкуванні; рольовими навичками.

Кінцевий результат професійної діяльності працівника правоохоронних залежить від того, наскільки уміло він контактує з громадянами, наскільки швидко і ефективно це робить. Уміння налаштувати людину на співпрацю, завоювати її довіру дозволяє встановити довірчі стосунки, отримати від неї оперативну значиму інформацію.

Придбання відповідних умінь і навиків необхідно задля встановлення контактів із різними категоріями громадян, і правильної поведінки в конфліктних ситуаціях. Ці знання й уміння можна використовувати як у службовій діяльності так і у повсякденній, на будь-яких рівнях спілкування.

Список використаних джерел

1. Етика працівників правоохоронних органів : підручник. – М : ЩИТ-М, 2004.
2. Андреева Г. М. Соціальна психологія / Г. М. Андреева. – М., 2000.
3. Юридична психологія : підручник / В. Г. Андросюк, Я. Ю. Кондратьєв, М. В. Костицький та ін. ; за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – Київ : Ін Юре, 1999. – 352 с.

Фтемова Анна Миколаївна, курсант
3 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри
адміністративних та цивільно-правових
дисциплін Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат
юридичних наук ***Ваньчик Ю. А.***

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

«Правова культура – це єдиний загальнолюдський соціальний феномен, який не схожий на інші види духовної культури. Правова культура відображає такий важливий елемент цивілізації, як регулювання суспільних відносин. В результаті у людей формується правосвідомість, у суспільстві складається режим законності, розвивається законодавство та вдосконалюється юридична практика. Як наслідок, розвивається

та стверджується право як соціальна цінність. Професор С. С. Алексєєв назвав правову культуру «юридичним багатством суспільства» [1, с. 71].

Правова культура поліцейських як окремої групи українського суспільства потребує детального дослідження через те, що оновлення правоохоронної системи України та видозміна органів державної влади відбуваються у світлі змін пріоритетів українського суспільства. Поліція в країні – це орган, який повинен забезпечувати та захищати права людей, підтримувати належний рівень правопорядку та публічної безпеки, тобто виконання правоохоронної функції є основою всієї його діяльності. Правова культура нової поліції України повинна стати рушійною силою для подолання пострадянського стереотипу правоохоронних органів, де останні вважалися здебільшого апаратом примусу та відстоювання інтересів держави. Поліція має стати апаратом суспільства, який проводить свою діяльність від імені держави, але лише в інтересах народу та для забезпечення таких принципів, як гуманізм, демократизм, законність і верховенство права.

Так, С. С. Сливка трактує це поняття як результат професійної діяльності працівника правоохоронних органів, розуміння та переконання в цінності правових явищ і норм, які гарантуються організацією праці в цих органах, інтелектом, мораллю, етикетом, психологічними та педагогічними вміннями працівника органів внутрішніх справ [2, с. 17]. Л. В. Смирнов роз'яснює поняття професійної культури правоохоронця як чітке знання, розуміння, позитивне ставлення та неухильне виконання права в процесі своєї професійної діяльності [3, с. 274].

Формування правової культури поліцейського починається із загального формування культури особистості. Фундаментальним фактором, що впливає на формування правової культури суспільства, є дієва система правових норм, які існують в суспільстві та забезпечуються державою, тобто право. Якщо трактувати правову культуру як систему цінностей у правовій сфері, варто звернути увагу на ефективну, дієву систему правил поведінки, що знайшли своє відображення в нормативно-правових актах України. Формування такої системи в державі повністю залежить від органів влади, які мають безпосереднє відношення до нормотворчої діяльності.

Звертаючись до теорії розмежування права та закону, яка виходить з того, що в процесі нормотворчої діяльності створюються нормативно-правові акти, але не право як об'єктивне соціальне явище, можна стверджувати, що право не виступає результатом державно-владної діяльності, натомість воно є формою суспільного розвитку, певним підсумком суспільно-історичного процесу. Прикладом такого підходу є діяльність держави у сфері прав і свобод людини та громадянина, за якої органи державної влади не створюють права і свободи, а лише гарантують, забезпечують їх за посередництвом норм позитивного права [4, с. 377].

Як висновок можна стверджувати, що особливостями формування правової культури поліцейських є: специфіка повсякденної службової діяльності (правозастосовної); плідна виховна робота як під час підготовки, так і на службі; величезна увага до поліцейських з боку громадськості; формування психологічної установки «суспільний інтерес має пріоритет над власним».

Список використаних джерел

1. Сурков К. В. Повышение правовой культуры среди юристов в судебных и правоохранительных органах России / К. В. Сурков // Право и безопасность. – 2011. – № 1 (38). – С. 71–73.
2. Сливка С. С. Професійна культура працівника міліції : монографія / С. С. Сливка. – Львів : Вільна Україна, 1995. – 95 с.
3. Теория государства и права : учеб. пособие : конспект лекций в схемах и определениях / под ред. Л. В. Смирнова. – М. : Книж. мир, 2004. – 309 с.
4. Нечипоренко А. Нормотворча діяльність у правовій державі [Електронний ресурс] / А. Нечипоренко // Публічне право. – 2012. – № 4 (8). – С. 375–381. – Режим доступу: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/8/> Nechypurenko.pdf. – Назва з екрана.

Харкевич Діана Михайлівна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент *Габуда А. С.*

ІМІДЖ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі державного будівництва, необхідні принципово нові підходи в усвідомленні моральних засад службової діяльності персоналу органів внутрішніх справ України. Це зумовлено процесами переосмислення всередині структури МВС та поза нею, ролі правоохоронних органів і кожного окремого працівника в суспільних процесах і змінах. Сам факт піклування певної державної структури про покращення власного іміджу, як публічного, так і правового, є ознакою політичної культури цієї структури, її зрілості та самодостатності.

Необхідна складова успіху правоохоронця – позитивний імідж, який удало зробить його професійно-психологічний портрет завершеним і досконалим. Імідж – це цілеспрямовано сформований образ, уявлення, що символізує сутність явища або об'єкта в соціально-політичному просторі. Якщо говорити про імідж персоналу МВС, то це не міф або штучно створюване кліше, а об'єктивний портрет, у якому всі фарби відображають реальні персоналії сьогодення. Об'єктивний характер іміджу поліції підтверджується життям, і нам необхідно набувати досвіду, щоб постійно впливати на нього й підвищувати його.

Індивідуально-психологічні ознаки в структурі особистості правоохоронних органів є тим головним механізмом, який визначає вибір людиною сфери діяльності та ступінь її успішності в майбутньому. Це рівень інтелектуальних здібностей, індивідуальні особливості мислення й інші психічні пізнавальні процеси (сприйняття, пам'ять, увага, мовлення), мотивація до діяльності, емоційно-вольова сфера особистості,

моральні якості, спрямованість та культура поведінки працівника МВС.

Авторитет органів внутрішніх справ України певною мірою підвищується завдяки зростанню професіоналізму й удосконаленню професійно значущих якостей (професійної компетентності, зрілості, бажання відповідати вимогам, які пред'являє діяльність до особи).

На думку фахівців, які досліджують сутність феномену професіоналізму правоохоронця, успіх передбачає відповідний набір ознак та стан розвитку системи практикологічних, професійно-ділових, комунікативних і особистісних якостей людини, які забезпечують успішну професійну діяльність і впливають на формування якісно нового іміджу правоохоронної системи в цілому [1].

Професійно-діловий блок працівника поліції складається насамперед із тих важливих якостей, які виявляють спроможність конкретної особи з високим рівнем кваліфікації виконувати службові обов'язки. Являє собою такі якості:

- наявність професійної освіти за фахом;
- досвід практичної діяльності;
- стабільна працездатність;
- знання юриспруденції, спеціальних наказів, положень, інструкцій, нормативних актів;
- володіння оперативною та кримінальною технікою, спеціальними технічними засобами.

Авторитет поліції серед населення є тією невід'ємною складовою іміджу, яка істотно впливає на успіх професійної діяльності органів правопорядку загалом. І. Бойко до науково обґрунтованих підходів до основних критеріїв оцінки діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України відносить: довіру населення до поліції, громадську думку про стан правопорядку в державі (має визначатися за результатами соціологічних досліджень в окремих регіонах країни) [2, с. 10]. Окрім того, практика співробітництва правоохоронних органів і громадських організацій свідчить, що сьогодні процес взаємодії поліції і населення позитивно впливає на діяльність органів внутрішніх справ, з одного боку, й на формування позитивного іміджу в очах населення – із другого. Саме тому питання про залучення громадськості й громадян до співпраці та

налагодження партнерських зв'язків із населенням, у результаті яких формується позитивний образ правоохоронців сучасності, є досить актуальним.

До речі, керівництво МВС України останнім часом приділяє велику увагу питанням оцінювання діяльності свого відомства. А для цього потрібно чітко знати, що впливає на престиж силових відомств, уявляти структуру іміджу та основні механізми впливу на процес його формування.

На престиж професії працівника органів внутрішніх справ, на думку населення України, впливають:

- уміння спілкуватися з людьми;
- ставлення працівників сил охорони правопорядку до своєї професії та співробітників;
- особистісні (індивідуально-психологічні) якості;
- гідний рівень освіти;
- бажання й можливість розвиватися та самовдосконалюватися;
- можливість працевлаштування після закінчення навчального закладу системи МВС, відставки або звільнення;
- ставлення персоналу органів внутрішніх справ до населення [3, с. 144].

Формування іміджу – процес тривалий і складний. Це що й стало одним із стратегічних напрямів реформування всієї системи правоохоронних органів та й взагалі поліції насамперед. Для нас це означає, що кожний правоохоронець, який персоніфікує цю стратегію, кожного дня маніфестує загальну ідею під час виконання службових обов'язків. Результатами власної діяльності, самовдосконаленням та прагненням повноцінної самореалізації саме в цьому її виді кожний працівник органів правопорядку повинен підтримувати авторитет поліції у масовій свідомості і соціальній реальності сьогодення.

Список використаних джерел

1. Лапшина В. Л. До питання про сутність феномену професіоналізму правоохоронця / В. Л. Лапшина // Становлення, розвиток відомчої освіти та науки, основні напрямки удосконалення підготовки кадрів органів внутрішніх справ України : матеріали наук.-практ. конф. – Харків : Ун-т внутр. справ, 2014. – С. 60–66.

2. Бойко І. В. Основні критерії оцінки діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України / І. В. Бойко // *Правова інформатика*. – 2015. – № 1. – С. 9–22.

3. Воробйова І. В. Основні чинники, що впливають на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку / І. В. Воробйова // *Збірник наукових праць Харківського університету повітряних сил*. – 2009. – Вип. 4 (22). – С. 143–145.

Харук Лілія Юрївна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук ***Оперук В. І.***

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У сучасний період розвитку нашого суспільства правова культура працівників поліції виступає, перш за все, як один з видів групової професійної правової культури, яка формується у процесі реалізації права.

Правова культура працівника поліції – це сукупність поглядів, оцінок, переконань, установок, що полягають у визнанні важливості, необхідності соціальної цінності права і забезпечують якісне дотримання, виконання, використання та застосування адміністративно-правових норм в процесі охорони громадського порядку, попередження правопорушень, юрисдикційної діяльності, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами та громадськими організаціями.

В умовах демократизації суспільства авторитет поліції значною мірою залежить від її тісного зв'язку з населенням, реалізації принципу гласності в її діяльності. Саме поліція для населення є уособленням авторитету держави, адже здебільшого через діяльність поліції у пересічних громадян складається

уявлення про державу та державну владу, ставлення до держави, довіра чи недовіра до діяльності державних органів в цілому.

Особливо негативно на правову свідомість людей впливають правопорушення, скоєні самими працівниками поліції:

1) зловживання владою і використання службового становища в корисливих цілях;

2) компрометуючі вчинки, наприклад, вживання алкоголю на роботі;

3) порушення обліково-реєстраційної дисципліни, укриття від реєстрації інформації про правопорушення;

4) необґрунтоване порушення кримінального провадження;

5) належність до злочинних угруповань [1, с. 76].

Кожне правопорушення, скоєне співробітником поліції є певним показником не тільки рівня правової культури даного правопорушника, а й характеризує мікроклімат у системі правоохоронних органів взагалі, впливає на ступінь довіри населення до їх діяльності.

Особливо важливим для співробітників поліції є забезпечення вільного волевиявлення громадян у процесі виборів. Вільний вибір як невід'ємне право людини має бути організаційно забезпеченим. Завдання поліції під час виборів полягає в охороні громадського порядку, дотримання принципу вільного волевиявлення народу, захисті особистої безпеки громадян, не допускати насилля, залякування, дискримінації; не заважати партіям і кандидатам вільно виявляти свої погляди та переконання, а також не протидіяти виборцям вільно обговорювати політичні програми і голосувати, не побоюючись покарання чи переслідування; не заважати діяльності політичних організацій та їх можливостям змагатися один із одним на основі рівності і справедливості перед законом і органами влади.

Велика роль правової культури поліції проявляється у забезпеченні прав і свобод людини. Поліція несе відповідальність за правовий захист громадян, запобігає правопорушенням, а також захищає право особи та її поновлення у разі порушення. У Декларації прав і свобод людини, Законі України «Про поліцію» зазначено, що права і свободи людини можуть бути обмежені законом лише у тому разі, коли це вимагає захист конституційного ладу, моральності, здоров'я, законних прав та інтересів інших людей в демократичному суспільстві. Правова культура працівників

поліції у даному випадку проявляється в тому, що навіть при обмеженні прав у зв'язку зі здійсненням неправомірних дій він зобов'язаний пояснити громадянину підстави, привід обмеження прав, роз'яснити його права та обов'язки. Провідна ідея нашого суспільства не порушення прав і свобод людини та громадянина повинна стати не просто декларацією у діяльності поліції, а принципом її повсякденної роботи [2, с. 7].

Особлива роль у підвищенні правової культури населення і правоохоронних органів належить засобам масової інформації. Нерідко саме вони формують позитивне чи негативне ставлення до поліції. Законне право громадян мати об'єктивну достовірну інформацію про стан правопорядку, результати діяльності правоохоронних органів в цілому узгоджується із принципом відкритості. Гласність – принцип діяльності органів поліції, необхідна умова для підвищення їх правової культури. Останніми роками ставлення до гласності в правоохоронних органах України дещо змінилося: регулярними стали звіти керівників всіх рангів щодо структури та динаміки злочинності, стану боротьби з нею; з'явилося декілька періодичних видань, що спеціалізуються на аналізі діяльності правоохоронних органів [3, с. 26].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що правова культура працівників поліції є різновидом правоохоронної правової культури, що формується під впливом спеціальних умов відбору та підготовки кадрів, специфічності практики, обумовленої найширшою юрисдикцією з правоохоронних органів, постійним перебуванням під контрольно-наглядовим впливом інших правоохоронних органів, високим ступенем зовнішньої вираженості роботи та наближеністю працівників поліції до населення, що формує певну правову свідомість та ставлення працівників ОВС до своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Білий О. П. Демократична держава і правова культура: взаємозв'язок та результативність / О. П. Білий // Право України. – 1997. – № 12. – С. 75–79.
2. Зеленко І. П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І. П. Зеленко. – Харків, 2006. – 22 с.
3. Сливка С. С. Професійна етика працівника міліції / С. С. Сливка. – Львів, 1995. – 86 с.

Черниш Олена Анатоліївна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри адміністративних та цивільно-правових дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук **Ваньчик Ю. А.**

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦІЇ

Розробка стратегії вдосконалення системи формування правової культури майбутніх працівників поліції України виступає вивчення європейського досвіду, який допомагає зрозуміти особливості і закономірність розвитку сучасної системи освіти поліції, яка готує їх працівників до відповідального виконання професійних обов'язків, утвердженням і захистом правових норм у всіх сферах життєдіяльності громадян, дотримуючись при цьому правової культури.

В багатьох європейських країнах сьогодні накопичено великий, різноманітний і різноаспектний досвід підготовки фахівців для поліцейських служб в контексті формування правової культури.

Аналіз наявних досліджень і невирішених аспектів проблеми. Сьогодні українські вчені досягли значних результатів у дослідженні цілої низки проблем професійної підготовки поліцейських у зарубіжних країнах. Різні аспекти професійної підготовки співробітників поліції та їх правової культури вивчали юристи, філософи, соціологи, педагоги, психологи та інші фахівці, а саме: О. Буданов, В. Бутилін, О. Губанов, О. Зубков, В. Ілларіонов, В. Райко, М. Козяр, М. Кіреєв, Л. Колодкін, О. Кононов, О. Коренєв, В. Коробов, О. Крилов, В. Мельник, В. Морозов, С. Полежаєв, В. Сальников, В. Сергєвнн, О. Столяренко, В. Чернявський, І. Шушкевич та ін.

Із зарубіжних учених і практиків значний внесок у дослідження теоретичних і організаційно-правових проблем поліцейської діяльності різних країн внесли М. Бентон, Р. Бойд, Д. Брандес, П. Вікстрем, А. Воллмер, Ф. Гортезі, Д. Грін, А. Даттон, Ф. Деніз, А. Келлі, В. Леонард, С. Ойгард, М. Пагон,

Р. Перкінс, Дж. В. Поттер, Д. Свон, Р. Таннехілл, О. Уїлсон, Р. Уолмслі, П. Уейс, П. Фармер, С. Філіпс, А. Б. де Фонтене, З. Франке, Р. Харріс, Л. Шерман, Г. Шнайдер, В. Штерн та ін. У публікаціях цих авторів всебічно висвітлено питання професійної підготовки співробітників правоохоронних органів. Аналіз сучасної теорії і практики підготовки майбутніх правоохоронців показав, що проблема формування правової культури майбутніх правоохоронців з використанням зарубіжного досвіду ще не була предметом комплексного психолого-педагогічного дослідження.

Освітній, правовий і культурний рівень поліцейських розглядається як основна складова, яка забезпечує прогресивний розвиток поліції, а поліцейська освіта – як сильний резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності. В зв'язку з цим системи професійної поліцейської освіти європейських держав переслідують ціль, готувати в своїх навчальних закладах професіоналів різного рівня і для будь-якої поліцейської діяльності, де формування правової культури виявляється не тільки в писаних нормах, тобто в конкретних текстах, а і в практиці їх реалізації, виконання. Чим точніше практика застосування права відповідає змісту норм і принципів права, тим вище правова культура. Правова культура залежить від правової свідомості. Зарубіжний досвід показує, що правова культура вища там, де людина і держава виступають як рівноправні партнери, де існує їх взаємна відповідальність один перед одним [1, с. 246].

Правова культура майбутнього фахівця залежить від правової культури суспільства, тому і передбачає творче та критичне осмислення правових законів, норм, нормативів з огляду їх демократичного, морального та гуманістичного змісту. Розглянемо деякі аспекти професійної підготовки майбутніх поліцейських в Польщі, яка близька нам по історичному, демократичному, політичному розвитку, рівню демократії політико-правової системи, загальної та правової культури і правосвідомості населення та ін.

Аналіз особливостей системи професійної підготовки співробітників поліції в Польщі, зауважимо, що курси перепідготовки та підвищення кваліфікації керівного складу, на відміну від сучасних навчальних програм базового поліцейського

навчання, які передбачають вивчення основ менеджменту, більш ретельно підходять до розвитку умінь і навичок співробітників поліції, методів їх керівництва та адміністрування.

Отриманню додаткових знань офіцерами в галузі управління та вироблення навичок щодо їх застосування при керівництві персоналом поліції, організації проведення тих чи інших службових дій сприяє реалізація програм навчання ефективному менеджменту, яка передбачає вивчення таких тем, як: управління групами, мотивація співробітників, міжособистісні відносини, робота у стресі, вирішення конфліктних ситуацій, прийняття рішень і ефективне використання людських ресурсів.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, система професійної підготовки кадрів поліції в Польщі характеризуються низкою принципів і додаткових заходів для фахівців поліції та формування їх правової культури. Реформування поліції спрямоване на зміну пріоритетів її діяльності – з державно-орієнтованих на суспільно-орієнтовані. Разом з тим ми переконуємось у тому, що запозичені правові традиції, ідеї та норми не цілком відповідають українським реаліям, не в усьому враховують культурологічні особливості суспільства, його моральні засади. Як наслідок – низька ефективність реалізації правових норм, невисокий рівень правопорядку. Тому при використанні зарубіжного досвіду ми не повинні його сліпо переймати, а пристосовувати до нашого сьогодення.

Список використаних джерел

1. Вишне夫斯基 А. Ф. Загальна теорія права / А. Ф. Вишне夫斯基, Н. А. Горбатюк, В. А. Кучинський під спільною. ред. А. Ф. Вишневського. – 2 вид. – Минск: Тесей, 1999. – 560 с.
2. Implementing Community-Based Policing / J. P. Brodeur. – 1998. – P. 146.
3. Hauer V. D. Police in Western Europe / V. D. Hauer. – Bonn, 1992.

Секція 3
**ЯКІСТЬ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА,
ПРАВОТВОРЧА ТА ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА,
ПРОФЕСІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАВА ТА ПРАКТИКИ
ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ**

Воробок Богдана Михайлівна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативного-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів Л. В.*

**ПРАВО НА ЗАХИСТ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ**

Прийняття кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК 2012) є суттєвим кроком у розвитку та вдосконаленні системи кримінального судочинства. Це рух у напрямку гуманізації та європеїзації кримінального процесу, забезпеченні належного захисту людини і громадянина, реалізації основних прав і свобод [1, с. 158].

Актуальним у даному контексті постає дослідження забезпечення права на захист у кримінальному провадженні через призму прийнятого процесуального законодавства [1, с. 158].

Забезпечення обвинуваченому права на захист згідно зі ст. 129 Конституції України є основною засадою судочинства, а відповідно до ст. 7 КПК 2012 року віднесено до загальних засад кримінального провадження [2, с. 1]. Стаття 59 Конституції України проголошує право кожного на правову допомогу та вільний вибір захисника своїх прав, а ст. 63 Конституції України закріплює право на захист підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного [2, с.1].

Аналізуючи ст. 20 КПК України 2012, яка закріплює одну з конституційних засад кримінального провадження –

«Забезпечення права на захист», можна дійти висновку, що деякі її положення, у порівнянні зі ст. 21 Кримінального процесуального кодексу України 1960 року (далі – КПК 1960) – «Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист» – більш вдало розкривають сутність цієї засади кримінального провадження [3, с. 3–4].

По-перше, позитивним є факт визнання у ст. 20 КПК 2012 засудженого та виправданого як осіб, які мають право на захист і цей захист їм забезпечується з боку держави.

По-друге, заслуговує на увагу закріплення у ч. 3 ст. 20 КПК України 2012 можливості надання підозрюваному, обвинуваченому безоплатної правової допомоги за рахунок держави. Важливими кроками в цьому напрямку є прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу», який створює реальні можливості отримання безоплатної вторинної правової допомоги (стосовно кримінального провадження). Варто зазначити, що КПК України 2012 встановлює єдиного суб'єкта, який у кримінальному провадженні має право виступати як захисник – це адвокат (ст. 45 КПК України 2012). Ця обставина має позитивне значення як для особи, яка потребує захисту, так і для кримінального провадження в цілому. В юридичній літературі слушно зазначається, що саме у кримінальних справах найчастіше зустрічаються різноманітні порушення прав людини, на стороні яких стоїть адвокат. У таких справах на кону стоять дуже вагомі речі, тому захист не може бути довірений неспеціалісту [3, с. 3–4].

Але існують і непорозуміння. Так, ч. 3 ст. 20 КПК України 2012 визначає осіб, яким надається безоплатна правова допомога – це підозрюваний та обвинувачений. Виникає питання: у зв'язку з чим законодавець виключив з кола осіб, яким може надаватися безоплатна правова допомога засудженого і виправданого, одночасно вказавши їх як учасників процесу, яким право на захист забезпечується. Пропонується ч. 3 ст. 20 КПК України 2012 доповнити вказівкою на засудженого та виправданого як учасників процесу, які мають право отримати безоплатну правову допомогу [3, с. 5].

Важливим елементом засади забезпечення права на захист є правило про те, що участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого, не звужує процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, що зокрема знайшло втілення в положенні ч. 4 ст. 20 КПК України. Така позиція законодавця є послідовною і виправданою, так як ще раз підтверджується, що захисник не заміняє свого підзахисного, а дані суб'єкти є окремими повноправними учасниками, які реалізують функцію захисту. Безперечно надання захисником правової допомоги підзахисному не знаходиться поза захистом, однак і не зливається з ним, так як дані учасники провадження мають різний правовий статус [4, с. 9–10].

Однак, разом з тим, слід звернути увагу й на суперечність редакції даної норми, адже, регламентуючи засаду забезпечення права на захист, законодавець зачепив таких учасників кримінального провадження як потерпілий та його представник, мало того, представник тут ще й названий захисником потерпілого. Це створює невиправдані підстави для запитань із приводу того, чи відносить Закон цих учасників до суб'єктів захисту. В ході кримінального провадження право отримати правову допомогу поряд із особами, які притягуються до кримінальної відповідальності, мають й інші учасники кримінального провадження – потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, свідок, але надання правової допомоги цим учасникам процесу є представництвом, що діє поза межами забезпечення права на захист. З позиції розмежування усіх учасників кримінального провадження у даному випадку виявляється непослідовність законодавця, адже сторона захисту і потерпілий та його представник є різними учасниками кримінального провадження, а тому безпідставно змішуються поняття представництва та захисту в кримінальному провадженні. Отож, така редакція ч. 4 ст. 20 КПК України суперечить сутності, змісту та меті захисту, а також є несумісною з точки зору закріплення нормативних основ базових положень засади забезпечення права на захист. Тому положення, які стосуються участі потерпілого і його представника та їх процесуального статусу, слід було б

прописати в іншій правовій нормі, зокрема в статтях 55–59 КПК України, які регулюють процесуальне становище потерпілого та його представника [4, с. 11].

10.11.2017 року Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування».

Зміни передбачаються до таких статей Кримінального процесуального кодексу: статей 27, 107, 222 та 236 КПК, якими передбачено обов'язкову відеофіксацію проведення обшуку. Відеозапис стає невід'ємним додатком до протоколу обшуку. Крім того, стороні захисту надається право самостійно здійснювати відеофіксацію проведення обшуку. Особа, у житлі якої проводиться обшук, матиме право користуватися допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення [5].

Адвокати підприємства отримають право залучатися до обшуку на будь-якій його стадії. Докази, отримані під час обшуку, на який не було допущено захисника, так само мають бути визнані недійсними [5].

Це свідчить про те, що право на захист має будь-яка особа у житлі якої проводиться обшук.

Таким чином, приходимо до висновку, що сутність загальних засад кримінального провадження визначається тим, що вони слугують основою для визначення змісту процесуальних прав, обов'язків, повноважень учасників кримінального провадження.

Проведений аналіз положень статті 20 КПК України, свідчить про те, що її положення, у порівнянні зі ст. 21 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. – «Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист» – більш вдало розкривають дану засаду кримінального провадження, сутність якої полягає у створенні нормативних умов і гарантій для можливості подальшої реалізації формально проголошеного права підозрюваного (обвинуваченого) на захист.

Внесенням змін до чинного законодавства встановлено додаткові гарантії захисту особи, у житлі чи іншому володінні якої здійснено обшук із застосуванням відеофіксації, від розголошення відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи. Встановлено, що з метою підготовки до судового розгляду суд розглядає клопотання учасників судового провадження про здійснення судового розгляду у закритому судовому засіданні.

Список використаних джерел

1. Данилюк Т. М. Сучасне забезпечення права на захист у кримінальному провадженні / Т. М. Данилюк // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 158–162.

2. Про судову практику забезпечення права на захист у кримінальному провадженні від 25 верес. 2015 р. [Електронний ресурс] : інформаційний лист // Витяг з Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=09SS5EB275>. – Назва з екрана.

3. Корчева Т. В. Щодо питання забезпечення права на захист особи у кримінальному провадженні за новим кримінальним процесуальним кодексом України [Електронний ресурс] / Т. В. Корчева. – С. 9. – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url...2Ftipp_2013_1_23.pdf&usg?. – Назва з екрана.

4. Часопис Національного університету «Острозька академія» [Електронний ресурс]. – Серія «Право». – 2014. – № 2 (10). – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14bornpr.pdf>. – Назва з екрана.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування [Електронний ресурс] : Закон України (проект № 7275) від 10 листоп. 2017 р. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1.html. – Назва з екрана.

Доготар Маріанна Василівна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавр Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент *Онищук І. І.*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Інтенсивний розвиток сучасних суспільних відносин відповідно вимагає ефективного та якісного їх правового регулювання. Це зумовлює необхідність оптимізації процесу реформування системи законодавства України, спрямованого на забезпечення реалізації проголошених принципів правової держави, де людина, її права та свободи є найвищою соціальною цінністю.

Не існує ідеального закону, який би одразу нормалізував усі суспільні процеси, поставивши все на свої місця і тим самим створив би своєрідну ідилію. Адже відбувається постійний розвиток, виникають нові суспільні відносини, які вимагають правового регулювання. Тому постає потреба забезпечення ефективності правового регулювання існуючих суспільних відносин, передбачення їх подальшого розвитку.

У більш повному обсязі поняття «система законодавства» може бути визначене як форма існування права, спосіб надання юридичного значення нормам права, засіб їх організації та об'єднання у конкретні статті, нормативні приписи, нормативно-правові акти, інститути і галузі законодавства [1, с. 267].

Слід зазначити, що головне місце в ієрархічній структурі законодавства посідає Конституція України і закони, що встановлюють відповідні засади правового регулювання. Вони мають найвищу юридичну силу і становлять першооснову усього законодавства [1, с. 272].

У сучасний період законодавство України потребує усестороннього оновлення, своєрідного очищення. Загалом, можна виокремити такі тенденції вдосконалення і розвитку

системи законодавства: по-перше, це необхідність забезпечення верховенства правового закону у всіх сферах життя суспільства, його стабільності та інтенсифікації; по-друге, спеціалізація законодавства з його різноманітними формами прояву: диференціація, конкретизація, деталізація; по-третє, правова уніфікація і супутні їй процеси – інтеграція, генералізація, універсалізація, видання комплексних нормативних актів. За необхідності такої реконструкції системи законодавства ще раз переконуємося у надзвичайній важливості аналізу історичних процесів державно-правотворення в Україні для вироблення досвіду (не дивлячись на те, позитивний він чи негативний), а також у необхідності своєчасних висновків. В першу чергу це пов'язано з потребою систематизації законодавства тобто діяльністю державних органів, спрямованою на упорядкування і удосконалення законодавства, приведення його у логічну, внутрішньо узгоджену, злагоджену систему [2, с. 256].

Відповідно до Конституції України, вона є унітарною державою, що має у своєму складі автономне утворення у формі Автономної Республіки Крим. Таке положення характеризує структуру системи законодавства, яка відповідно складається з законодавства Української держави та законодавства Автономної Республіки Крим, що відповідає основним положенням законодавства України. Горизонтальна, ієрархічна та унітарна структури законодавства забезпечують внутрішню узгодженість, юридичну єдність і цілісність законодавства.

Розглянувши основні характеристики системи законодавства, ми погоджуємося з твердженнями П. Рабіновича, що система законодавства, її основні параметри зумовлюються значною мірою системою права [3, с. 79]. Аналіз чинного законодавства України показує, що воно являє собою не просто сукупність нормативних актів, а систему, що має багаторівневу та високоорганізовану структуру, яка функціонує одночасно в єдності трьох структурних утворень – ієрархічної (вертикальної), галузевої (горизонтальної) та республіканської (унітарної) [4, с. 508].

У процесі вдосконалення системи законодавства постає питання і про уніфікацію законодавства. Уніфікація в процесі систематизації є основною ланкою, оскільки виступає

підґрунтям при оформленні існуючого законодавства шляхом об'єднання нормативно-правових актів у певному порядку, без зміни їх змісту, а також здійснює внутрішню перебудову актів, змінюючи зміст предмета правового регулювання. Як зазначає Г. Шмельова, концепція розвитку законодавства України має передбачати створення такої системи законодавства, яка б відповідала сучасним потребам розвитку суспільства і характеризувалася такими показниками як узгодженість, точність, визначеність, стабільність, динамізм, оглядовість тощо. Майбутнє законодавство України має бути досконалим і за змістом і за формою [5, с. 99].

М. І. Козюбра зазначає, що юридичні норми, які недооцінюють, а то й просто ігнорують реальні умови життя, не витримують випробування життям. Юридичні норми не можуть виходити за рамки тих соціальних умов, які склалися на конкретному етапі існуючого суспільного ладу [6, с. 8]. Тобто норми права повинні повністю задовольняти об'єктивно виправдані інтереси суб'єктів. Тому і вдосконалення системи законодавства по суті являє собою процес, що має на меті забезпечення постійної відповідності її елементів, починаючи від початкового – нормативного припису, реально існуючим суспільним відносинам [7, с. 134].

Таким чином, реформування чинного законодавства повинно бути професійним та змістовним, спрямованим на створення та забезпечення ефективного механізму правового регулювання усіх сторін суспільного життя. Лише такий підхід забезпечить формування права як найвищої культурної цінності суспільства. А законодавство буде тим єдиним, дієвим та уніфікованим регулятором існуючих суспільних відносин, що у свою чергу забезпечить дійсну реалізацію проголошених принципів правової держави та громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права / за ред. М. В. Цвіка та ін. – Харків : Право, 2002. – С. 267–272.
2. Скакун О. Теорія держава і права / О. Скакун. – Харків : Консул, 2001. – С. 256.
3. Рабінович П. Система права – об'єктивна основа систематизації законодавства (гносеологічний аспект) / П. Рабінович // Систематизація законодавства в Україні:

проблеми теорії і практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 1999. – С. 79.

4. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – Київ : Генеза, 1996. – С. 508.

5. Шмельова Г. Юридичні засоби удосконалення змісту і форми законодавства / Г. Шмельова // Концепції розвитку законодавства України : матеріали наук.-практ. конф. – Київ, 1996. – С. 99.

6. Козюбра М. Прискорення соціально-економічного розвитку і теоретичні проблеми вдосконалення правового регулювання / М. Козюбра // Радянське право. – 1987. – № 1. – С. 8.

7. Лисенкова О. Система законодавства України: структурно-функціональна характеристика / О. Лисенкова. – Київ, 2001. – 134 с.

Дмитрик Наталія Богданівна, курсант
3 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат юридичних
наук *Процюк О. М.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [1, с. 11].

Жоден громадянин не може бути протиправно позбавлений права власності або особистих майнових прав.

Майнові права – права власника, який здійснює право господарського відання майном, а також зобов'язальні права, права авторів на винагороду, спадкові права. Майнові права можуть виникати з приводу дій та інших юридичних фактів, передбачених цивільним законодавством, а також дій, які не передбачені законом, але на підставі загальних засад і змісту

цивільного законодавства породжують цивільні права й обов'язки [2, с. 53].

Однак Кримінальний процесуальний кодекс України визначає певне коло осіб, чії права можуть бути тимчасово обмежені чи порушені для забезпечення повноти та достовірності кримінального провадження.

Наприклад, заборона або обмеження користування, розпорядження майном можуть бути застосовані лише у разі, коли існують обставини, які підтверджують, що їх незастосування призведе до приховування, пошкодження, псування, зникнення, втрати, використання, перетворення, пересування, передачі майна [3, с. 85].

З цього можна зробити висновок, що основною метою арешту майна є попередження приховування, пошкодження, псування, зникнення, втрати, передачі майна тощо.

Однак повністю реалізувати основну мету арешту майна неможливо через певні недоліки та прогалини у законодавстві.

С. М. Смоков звертає увагу на ряд проблемних питань, пов'язаних з накладенням арешту на майно, зокрема як діяти з майном, якщо це майно не є набутих у результаті вчинення кримінального правопорушення, доходом від нього, або на яке спрямоване кримінальне правопорушення, а також як поступати з майном, яке належить особам, що не мають відношення до кримінального провадження [4, с. 112].

Вважаємо, що доцільно було б розширити перелік майна, на яке може бути накладено арешт, або майна, яке може вважатись тимчасово вилученим, тоді буде більше можливостей реалізувати основну мету даного заходу забезпечення кримінального провадження, виходячи з конкретної ситуації.

Також на практиці виникає питання щодо застосування арешту майна з огляду на заборону накладати арешт на майно, якщо воно перебуває у власності добросовісного набувача [5, с. 116].

Відповідно до Цивільного кодексу України добросовісним набувачем є особа, яка не знала і не могла знати, що придбала товар в особи, яка не мала права його відчужувати [6]. Також ЦКУ дає вичерпний перелік умов, за яких дане майно може бути витребуване.

На нашу думку дані уточнення тільки ускладнюють процедуру накладення арешту на майно, тому доцільніше було б розширити коло осіб, на майно яких може бути накладено арешт, виходячи з конкретного правопорушення.

Ще одним проблемним питанням є недопустима заборона використання житлового приміщення особам, які на законних підставах проживають у такому житловому приміщенні [7, с. 143].

Дана заборона обмежує та значно перешкоджає здійсненню основної мети накладення арешту на майно, адже це може призвести до зникнення, втрати, знищення, перетворення, пересування, відчуження майна.

Отже, враховуючи всі недоліки та проблемні питання, які виникають при накладенні арешту на майно, можна зробити висновок, що законодавцем були упущені певні деталі, які на практиці призводять до виникнення суперечностей із законом. Вважаємо, що доцільно було б розширити коло осіб, на майно яких може бути накладений арешт, а також розширити перелік майна, на яке може бути накладено арешт. Вирішення даних питань дасть можливість врегулювати на законодавчому рівні питання про правомірність накладення арешту на майно конкретних осіб.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – Київ : Нац. книжковий проект, 2011. – 48 с.
2. Щасна А. В. Обмеження майнових прав окремих категорій осіб у ході застосування заходів забезпечення кримінального провадження / А. В. Щасна // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 8. – С. 53–55.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство із змінами та допов. (станом на 5 квіт. 2016 р.) : офіц. текст. – Київ : Алерта, 2016. – 294 с.
4. Смоков С. М. Окремі питання, які виникають при застосуванні норм нового КПК України / С. М. Смоков // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 110–115.
5. Мала О. Ю. Накладення арешту на майно у кримінальному провадженні / О. Ю. Мала, Л. Ю. Місюра // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1. – С. 114–121.

6. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 2003 року № 435-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрана.

7. Симоненко З. В. Гарантії захисту права власності при накладенні арешту на майно у кримінальному провадженні / З. В. Симоненко // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – № 1. – С. 140–145.

Іваницька Ліліана Миколаївна, курсант
3 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент *Габуда А. С.*

ВИЗНАЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ЯК ПОКАЗНИК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Незважаючи на традиційну увагу в кримінально-правовій науці до злочинів, скоєних службовими особами, багато проблем в їх кваліфікації не знайшли одностайного вирішення в теорії. За низкою позицій однозначної думки серед учених і практиків немає.

Юридична оцінка злочинних діянь службових осіб, як і раніше являє собою для суб'єктів правозастосування підвищену складність. Такий стан ускладнюється і тим, що службова особа передбачена як спеціальний суб'єкт у складах як умисних, так і необережних злочинів.

Законодавець проявляє певну непослідовність і нелогічність під час вказівки на службових осіб як суб'єктів відповідних злочинів. На цю обставину звертається увага у літературі. Так, вказівка у статті 212 на те, що їх суб'єктом є службова особа підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, є зайвою. Положення щодо форм власності чітко встановлене в примітці до ст. 364 КК України, а тому

дублювати його в інших статтях КК України немає потреби. По-друге, наголос на тому, що йдеться про службову особу підприємства, установи чи організації (212 КК України) або суб'єкта господарської діяльності (222 КК України) необґрунтовано звужує коло службових осіб, які можуть бути суб'єктами цих злочинів. Семантичне тлумачення такого визначення службових осіб дає підстави вважати, що йдеться лише про тих з них, хто постійно або тимчасово обіймають певні посади на цих підприємствах, в установах, організаціях, або про суб'єктів господарювання. На відміну від цього, ст. 364 КК України службовими визнає також і осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки за спеціальним повноваженням [1, с. 72].

У кримінально-правовій літературі відзначається, що «у статтях 169, 176, 177, 206, 229, 248, 298, 343, 397 КК України йдеться про вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища». Якщо вважається, що службова особа може вчинити злочин тільки з використанням службового становища, то навіщо у деяких статтях підкреслюється цей факт, а в інших – ні? Якщо ж вважається, що службова особа за окремі діяння має нести підвищену відповідальність незалежно від того, чи використовувала вона службове становище, це суперечить ст. 24 Конституції України про рівність громадян перед законом [2, с. 85].

Непослідовним є і закріплення у багатьох випадках в одній частині статті, поряд із такою кваліфікуючою ознакою, як вчинення злочину службовою особою, і інших ознак (наприклад, ч. 3 ст. 171, ч. 2 та ч. 3 ст. 176).

У близько 20-ти статтях КК України (наприклад ст. 132, 137, 145, 149, 168) відповідальність за одні і ті ж діяння, вчинені службовою та іншою (неслужбовою) особою, ототожнюється.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що законодавець неоднаково застосовує термін «службова особа» при конструюванні складів злочинів. Такий стан, зумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики та розробки єдиних правил, які б дозволили усім суб'єктам правозастосовної діяльності однаково розуміти за застосовувати термінологічний апарат кримінального права.

Список використаних джерел

1. Гуторова Н. Службова особа як суб'єкт злочинів проти державних фінансів / Н. Гуторова // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 12. – С. 72–74.
2. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М. І. Хавронюк. – Київ : Істина, 2004. – 504 с.

Ісакова Вікторія Русланівна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук **Максимів О. Д.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ

На сьогоднішній день істотно зростає кількість суспільно-небезпечних діянь, вчинених неповнолітніми особами. Це свідчить про досить низький рівень їх правової культури, оскільки вона включає у себе знання права, ставлення до права і сама поведінка (правомірна чи неправомірна). В наш час саме правова культура неповнолітніх, молоді може вплинути на усі сфери життя, оскільки саме вона сприяє подоланню застарілих поглядів і традицій, недопущенню девіантної поведінки людей, запобіганню випадкам знуцання і насильства над особою.

Це підштовхує до посиленого пошуку особливих прийомів, засобів і заходів впливу на них з метою попередження їхньої неправомірної поведінки. Враховуючи особливості розвитку і самої психологію неповнолітніх, необхідно підібрати для них дійсно ефективні заходи, які сприятимуть їх виправленню та перевихованню. Такими заходами є заходи примусового характеру, перелік яких міститься у ч. 2 ст. 105 КК України. Порядок застосування даних заходів є досить

складним, і можливе воно лише у трьох формах, а саме: звільнення неповнолітніх від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 105 КК України); звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ч. 1 ст 97 КК України); застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинили суспільно небезпечні діяння, що підпадають під ознаки діянь, передбачених Особливою частиною КК України (ч. 2 ст. 97 КК України) [1, с. 674].

Під цими заходами розуміють передбачені кримінальним законом особливі заходи впливу, що не є кримінальним покаранням. Вони повинні сприяти вихованню і переконанню, і бути спрямовані на забезпечення правильного формування особистості неповнолітніх, виключення антисоціальних властивостей і навичок, попередження вчинення ними правопорушень.

Як уже зазначалося, ч. 2 ст.105 КК України містить вичерпний перелік примусових заходів виховного характеру:

- 1) застереження;
- 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього обмеження перебування поза домівкою в певний час доби;
- 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
- 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;
- 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років [2, с. 46].

Особливість неповнолітніх як спеціального суб'єкта кримінальної відповідальності, в першу чергу, полягає в тому віці, який зумовлює психічний та фізіологічний розвиток особистості, набуття нею певних знань та навичок, що дає змогу усвідомлювати суспільну небезпечність своїх дій та керувати ними.

Л. В. Герасимчук вважає, що при вирішенні питання про обрання примусових заходів виховного характеру до уваги мають братися не лише обставини, які характеризують особу злочинця: неповноліття особи, відсутність судимості, скоєння злочину вперше, щире каяття, а й обставини життя неповнолітнього, його відношення до скоєного, мотивація його дій, що традиційно залишаються поза увагою суддів [3, с. 14].

Тому до кожного неповнолітнього повинні застосовуватись диференційовані заходи, які були б оптимальним варіантом саме для них.

У зв'язку із вищесказаним підтримується позиція Н. Я. Отчак, яка у своїй статті зазначає, що дана система є недосконалою, оскільки КК України не роз'яснює заходи виховного характеру так, як це зроблено щодо видів покарань. І хоч дане роз'яснення надається Пленумом Верховного Суду України у своїй постанові № 2 від 15 травня 2006 року «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру», однак він не містить вичерпного переліку цих заходів і вимог щодо їх застосування. Наслідком цього стає складність ефективного і доцільного застосування цих заходів на практиці [4, с. 126].

Таким чином вважається за необхідне описати у нормах КК України примусові заходи виховного характеру не лише, як перелік таких, а приділити кожному із них окрему статтю з урахуванням усіх факторів і чинників, що повинні враховуватись судом при їх застосуванні, що у свою чергу полегшить роботу суддів в частині правильного та однакового застосування примусових заходів виховного характеру так і сприятиме як заохочення до позитивної посткримінальної поведінки неповнолітнього, що у свою чергу підвищить правову культуру у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гідулянова Є. М. Процесуальний порядок застосування примусових заходів виховного характеру в Україні / Є. М. Гідулянова // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін. – Одеса : Фенікс, 2014. – Т. 1. – С. 674–676.

2. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2017 р. (офіційний текст). – Київ : Паливода А. В., 2017. – 212 с.

3. Герасимчук Л. В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру – автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л. В. Герасимчук. – Київ, 2014. – 22 с.

4. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання / Н. Я. Отчак // Митна справа. – 2015. – № 1 (2.1). – С. 123–129.

Кицмен Марія Русланівна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів О. Д.*

ПРАВОТВОРЧА КУЛЬТУРА ІНСТИТУТУ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ЗЛОЧИНУ

Правотворча культура інституту причетності до злочину означає певну систему цінностей, що досягалась людством впродовж досить довгого часу, з моменту формування самого інституту і до сьогодні, безпосередньо це стосується правової реальності нашого суспільства, адже кожен громадянин повинен дотримуватися правомірної поведінки, поважати право. формувати власну правосвідомість.

Процес формування інституту причетності до злочину відбувається досить тривалий час, проте і сьогодні вчені не можуть дійти згоди чи відмежовується таке поняття як «співучасть у вчиненні злочину» від «причетності до злочину».

Чинний Кримінальний Кодекс України не передбачає визначення причетності до злочину, та в науці кримінального права існує думка, що: «Причетність до злочину – це дія чи

бездіяльність, яка хоч і пов'язана з вчиненням злочину, але не є співучастю в ньому» [1, с. 663].

Аналізуючи норми Загальної частини Кримінального Кодексу України та позиції науковців можна виділити такі види причетності до злочину:

- 1) заздалегідь не обіцяне приховування злочину;
- 2) заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом;
- 3) заздалегідь не обіцяне потурання злочину;
- 4) неповідомлення про злочин [2, с. 117].

Зі змісту ч. 6 ст. 27 КК України витікає, що під заздалегідь не обіцяним приховуванням злочину мається на увазі діяльність особи з укривання злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом. Специфічною рисою такої причетності є те, що така діяльність є завчасно не обіцяною, має місце вже на фазі закінченого злочину [3, с. 133]. Це таке діяння особи, яке не перебуває у причинному зв'язку з будь-якою стадією вчинення злочину. Особи, які вчинили такі діяння, згідно з ч. 6 ст. 27 КК, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених ст. 198 та 396 КК. Приховування злочинів середньої або невеликої тяжкості кримінальній відповідальності не підлягає. Згідно з ст. 396 ч. 2 не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члени сім'ї чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом [4, с. 173].

Заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом – це така діяльність особи, що виявляється у купівлі або іншій оплатній передачі майна, здобутого злочинним шляхом, або зберіганні такого майна. Мова йде лише про дії, заздалегідь не обіцяні. Якщо такі дії були заздалегідь обіцяні, то вони утворюють, згідно з ч. 5 ст. 27, пособництво. Придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом КК України виділяє також як окремих склад злочину [5, с. 186].

Потурання злочину – це невиконання особою покладених на неї юридичних обов'язків по запобіганню чи припиненню злочину. У теорії кримінального права розрізняють потурання у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні, потуранням є бездіяльність будь-якої особи, яка не припиняє правопорушення, створює умови для його вчинення,

а у вузькому розумінні – це бездіяльність спеціально зобов'язаної особи, яка полягає в невиконанні обов'язку щодо припинення злочину. Потурання можливе на стадії незакінченого злочину. Таке потурання має бути виключно необіцямим. Не вчинення певних дій, які особа за своїм статусом повинна була вчинити, після закінчення злочину не може визнаватися потуранням і за наявності підстав може розглядатися як інший вид причетності або інший вид злочинної діяльності [5, с. 186].

Неповідомлення про злочин – це заздалегідь не обіцяне неповідомлення про достовірно відомий особливо тяжкий злочин, що готується, вчинюється або вчинено [3, с. 130]. Чинний Кримінальний Кодекс прямо не визначає відповідальності за неповідомлення про злочин, проте погодитися з думкою що неповідомлення про злочин взагалі не визнається злочином, важко. Згідно з ч. 7 ст. 27 якщо в діях особи мають місце ознаки іншого складу злочину – вона підлягатиме за нього кримінальній відповідальності.

Список використаних джерел

1. Пілявська Л. М. Визначення поняття причетності до злочину в теорії кримінального права / Л. М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С. 662–668.
2. Беніцький А. С. Місце причетності до злочину в кримінальному праві України / А. С. Беніцький // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2014. – Вип. 1. – С. 116–125.
3. Гусак А. Характеристика окремих аспектів причетності до злочину / А. Гусак // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 2 (6). – С. 129–133.
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 5 верес. 2017 р. : офіц. текст. – Київ : Алерта, 2017. – 208 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. (Ю. В. Александров, В. І. Антипов, О. О. Дудоров та ін.). – Вид. 4-те, переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – Київ : Атіка, 2008. – 376 с.

Коваль Денис Васильович, здобувач ступеня вищої освіти бакалавр Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького
Науковий керівник: доцент кафедри цивільного права і процесу Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, кандидат юридичних наук, доцент *Турчак І. О.*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ І ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Актуальність даної теми полягає у тому, що з плином часу і суспільним розвитком розвиваються відносини з іншими країнами. Йде своєрідне стирання кордонів, іноземці на вулицях нашого міста вже не є чимось новим і дивуючим. Вони вчаться у наших вузах. Живуть, або тимчасово проживають, а також працюють і реалізують свій потенціал.

Держава забезпечує рівність основного комплексу прав та обов'язків іноземців та осіб без громадянства із громадянами України. Така сукупність складає правовий режим перебування вказаних категорій осіб на території нашої держави. Таким чином реалізація прав конкретних осіб відбувається в межах правового режиму. Актуальність теми полягає у необхідності чіткого правового регулювання не тільки сукупності прав і обов'язків, але і умов їх реалізації та відповідальності іноземних громадян і осіб без громадянства.

Відповідно до ст.1 Закону України від 4 лютого 1994 р. «Про правовий статус осіб іноземців та осіб без громадянства» іноземцем визнається особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. Особою без громадянства є особа, яку жодна держава відповідно до власного законодавства не вважає своїм громадянином [1].

Іноземці і особи без громадянства реалізують свою правоздатність та дієздатність згідно та у межах правового режиму наданого Україною.

Правовим режимом можемо вважати комплекс наданих державою прав і обов'язків тобто надана правоздатність і дієздатність особам іноземцям, і особам без громадянства [2].

Конституція України проголошує принцип національного режиму щодо здійснення прав, свобод і обов'язків іноземцями. У ст. 26 КУ вказано, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією України, законами чи міжнародними договорами України [3]. Зазначений принцип щодо здійснення прав, свобод і обов'язків іноземцями закріплено і в Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (ст. 2).

Іноземці можуть з реалізувати свої права та обов'язки практично так само, як і громадяни України. Закон України Про «Міжнародне приватне право» від 03.01.2017 ч.2 ст.17 встановлює, що іноземці та особи без громадянства мають цивільну правоздатність в Україні нарівні громадянами України, крім випадків, передбачених законом або міжнародними договорами України [4]. Традиційно застосовуються три правові режими щодо іноземців: національний режим, режим найбільшого сприяння та спеціальний режим. Але, як правило, в жодній країні не існує якого-небудь одного режиму іноземців, а зустрічаються вони в комбінації: в одній сфері – національний режим, а в іншій сфері – спеціальний і т.п. [5].

Національний режим передбачає надання іноземним громадянам і юридичним особам такого ж режиму, що і вітчизняним громадянам та юридичним особам. Таким чином, держава прирівнює іноземців в тій чи іншій сфері із власними громадянами. Іноземні громадяни та іноземні юридичні особи отримують ті ж права і переваги, що мають місцеві суб'єкти права.

Спеціальний режим полягає в наданні іноземцям, в будь-якій сфері певних прав та/або встановленні для них певних обов'язків, які відрізняються від тих, що передбачені для власних громадян відповідної держави.

Спеціальний режим може нести як позитивний, так і негативний характер для іноземців. Введення спеціального режиму проводиться шляхом прийняття відповідного нормативного акта, яким, як правило, передбачається механізм реалізації цього режиму [5]. При цьому, в окремих сферах діяльності, зокрема інвестиційній, торговельній, до здійснення прав та обов'язків іноземців може застосовуватися режим

найбільшого сприяння. У законодавстві України суть цього режиму сформульовано, зокрема, у ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91 р. (далі Закон України Про «ЗЕД»). Тут режим найбільшого сприяння означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків і зборів, якими користується та або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі.

Важливим є закріплення у законі положень про те, що іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочин, адміністративні або інші правопорушення, несуть відповідальність на загальних підставах.

Зокрема, Законом України «Про правовий статус осіб іноземців та осіб без громадянства» передбачено можливість скорочення терміну тимчасового перебування в Україні у випадках передбачених законом (ст. 31) а також видворення за межі України у випадку вчинення злочину та за інших законних підстав (ст. 32) [1].

Підсумовуючи вище сказане, можемо вважати що правовий захист іноземців і осіб без громадянства законодавством забезпечено на рівні із громадянами України. Існує гнучка система гарантій реалізації прав і свобод іноземців і осіб без громадянства. Законодавство стикається все частіше з тим що все більше іноземців і осіб без громадянства постійно проживають і здійснюють всі види дозволеної законом діяльності на території України. Отже, можемо стверджувати, що в Україні всебічно та повно закріплено як комплекс прав та обов'язків іноземців та осіб без громадянства, так і механізм їх реалізації, захисту та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства [Електронний ресурс] : Закон України від 22 верес. 2011 р.

№ 3773-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>. – Назва з екрана.

2. Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Жушмана та доц. І. А. Шуміло. – Харків : Право, 2012. – 320. – С. 6.

3. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/>. – Назва з екрана.

4. Про міжнародне приватне право [Електронний ресурс] : Закон України від 23 черв. 2005 р. № 2709-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>. – Назва з екрана.

5. Міжнародне приватне право [Електронний ресурс] : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/privat/441-gaivoronsk.html?start=60>. – Назва з екрана.

Ковівчак Андрій Іванович, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС ***Данченко К. М.***

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ

Об'єкт злочину визначається як те, на що посягає злочин. Доказом актуальності питання визначення об'єкта злочину слугує відсутність у чинному Кримінальному кодексі України поняття об'єкта злочину, більш того, такого законодавчо визначеного поняття об'єкта злочину не було ні в попередній редакції Кримінального кодексу України 1960 р., доки в теорії кримінального права на теоретичному рівні однозначно не буде визначено поняття об'єкта злочину, таке поняття не можливо визначити і на законодавчому рівні.

Законодавчо визначено, що пріоритетним завданням Кримінального Кодексу є охорона прав і свобод людини і

громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства. Аналіз цього положення дозволяє зробити висновок про те, що в статті визначено перелік найбільш значущих суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом від суспільно небезпечних діянь. У вченні про злочин та склад злочину, суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, визначаються як об'єкт злочину.

Аналіз ч. 1 ст. 11 КК показує, що в ній чітко закріплені три ознаки злочину: суспільна небезпечність діяння, винність і передбаченість діяння в законі про кримінальну відповідальність. Перші дві ознаки – суспільна небезпечність і винність – є матеріальними, що розкривають як зовнішню, так і внутрішню соціально-психологічну природу злочину. Третя – передбачення діяння КК – формальна, що відбиває юридичну, нормативну природу злочину, тобто його протиправність.

Одним із перших, хто визнавав об'єкт злочину в якості суспільних відносин, був А. А. Піонтковський, який зауважував, що кожний злочин який вчиняється в нашій країні, прямо або опосередковано посягає на суспільні відносини соціалістичного суспільства. Концепцію розуміння об'єкта злочину в якості суспільних відносин, крімсучасних українських вчених, продовжують доповнювати та розвивати такожсучасні російські вчені. Зокрема, великої уваги проблемі визначення об'єкта і предмета злочину приділив А. В. Шульга, який говорить про те, що злочинне посягання порушує певні відносини між людьми в суспільстві – суспільні відносини.

Представники досоціалістичних концепцій розглядали об'єкт злочину, як з точки зору суб'єктивного права, так і норм права. Зокрема, В. Д. Спасович визнавав об'єктом злочину будь-яке право, яке охороняється державою за допомогою покарання. О. Ф. Кістяківський вважав, що об'єктом злочину є предмет, на який направлений злочин або над яким здійснено злочин. Далі автор уточнює, що об'єктом злочину може бути в загальному тільки людина зі своїми правами та установами, які нею створюються. Предметом суспільних відносин справедливо називають усе те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують і самі ці відносини. Тому предметом суспільних відносин можуть

бути насамперед різного роду фізичні тіла, речі, а також сама людина. Наприклад, в об'єкті такого злочину, як ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139), хвора людина – лише предмет охоронюваних законом відносин, а їх суб'єктами є медичні працівники.

Класифікація об'єктів злочину. У більшості юридичних джерел радянського періоду, присвячених проблемі об'єкта злочину, «вертикальна» класифікація об'єктів включає три рівні: загальний об'єкт, родовий (іноді його називають груповим або спеціальним) та безпосередній (у деяких джерелах видовий).

Загальним об'єктом вважалася вся сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом (суспільний лад, політична та економічна системи, правопорядок тощо). Але практична вся сукупність суспільних відносин не може бути об'єктом як елементом складу злочину. По суті цей об'єкт кримінально-правової охорони не слід ототожнювати з поняттям об'єкта злочину. Тому достатньо включати до класифікації об'єктів злочину два види – родовий та безпосередній.

Об'єкт злочину був виключно «послугою» з боку кримінального права пануючій у радянській державі, яка висувала на перший ряд суспільні інтереси, а людину з її інтересами та благами залишала в другорядних ролях. Як зазначає П. С. Матишевський: «Недооцінка значення людини в соціальному житті, її особистості зумовлювало те, що навіть саме поняття «людина» підмінялось знеособленим поняттям «особа як сукупність соціальних відносин».

Після прийняття Конституції України 1996р. та визнанням нею нової системи пріоритетів, у яких людина, її права та свободи визнані вищою соціальною цінністю, змінився і підхід до розуміння об'єкта злочину в кримінальному праві.

Отже, беручи до уваги вище сказане, ми можемо погодитися, що об'єкт злочину слід розглядати в якості суспільних відносин, та вважаємо, що об'єктом злочину є найбільш важливі суспільні відносини, що охороняються нормами кримінального права, і яким унаслідок злочинного посягання завжди завдається істотна шкода.

Лакіза Анастасія Анатоліївна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів О. Д.*

ПРАВОТВОРЧА КУЛЬТУРА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОВТОРНОСТІ ЗЛОЧИНІВ

Для того щоб зрозуміти сучасний стан розвитку законодавства в будь-якій галузі слід використовувати історію його встановлення. Кожен народ має свою культуру, яка формується під впливом розвитку історії. Інститут кримінальної відповідальності та покарання пройшов досить складний шлях. Формування правової культури сприяв більш глибокому вивченню злочинів в цілому та їх повторності зокрема. Видатний дослідник історії науки Б. Кедров писав: «Вивчення минулого може і має слугувати засобом для того, щоб зрозуміти сучасне і передбачити майбутнє...» [1, с. 178]. Він обумовлюється багатьма факторами, а саме відсутністю теоретичних знань, нестійкою судовою практикою кримінально-правового регулювання у сфері захисту суспільства від окремих видів злочинів; відсутністю досвіду щодо узагальнення повторності злочинів.

Враховуючи вище сказане необхідно проаналізувати історичний та порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства тих державних утворень, які існували на території сучасної України, з метою визначення особливостей множинності злочинів та причини їх повторності.

Яскравим прикладом є те, що правоохоронні органи та суди під час кримінально-правової кваліфікації, зокрема й кваліфікації повторності злочинів, стикаються з такою проблемою, яка викликала суперечності чинного законодавства. В науці кримінального права, яка застосовується у практичній діяльності немає однозначних відповідей щодо кримінально-правової оцінки яку вчиняє особа щодо певного посягання.

У кримінальному законі не визначено, як здійснювати кваліфікацію повторності злочинів і якими правилами при цьому керуватися.

Проаналізувавши історію кримінального законодавства можна сказати, що дане питання розглядалося в багатьох трактатах, грамотах, судебниках, але при цьому, мало різне значення.

Вважається, що першою писаною пам'яткою звичаєвого права у добу існування Руської держави стала «Руська правда», багато учених розглядали її тлумаченні однак кожен дотримуваясь своєї думки, також її вивчали і стосовно повторності злочинів. Дана пам'ятка відображала такий етап розвитку держави і права, який ще не давав можливості говорити про повторність чи іншу форму множинності злочинів.

Злочинна повтореність згадується в епоху уставних грамот і судебників, які широко застосовувались на теренах України, були побудовані на її нормативній базі. В яких описувалося, що під повторність злочинів слід розуміти вчинення особою двох чи більше злочинів, за один з яких вона вже підлягала покаранню або була засуджена відповідно до закону [2, с. 25].

З 1864 року діяв ще один нормативний акт кримінально-правового характеру – «Статут про покарання, що накладаються мировими суддями». Однак укладачі цього Статуту повторення злочинних діянь визначили по-іншому. Так, в п. 3 ст. 14 вказано, що повторенням є повторення того ж або абсолютно однорідного проступку до закінчення року після призначення покарання [3, с. 109].

Отже, проаналізувавши даний статут, можна сказати що він містив лише спеціальне повторення, виключаючи загальне з сказаного впливає, що статут визначив не відбування покарання, а призначення покарання.

Повторність злочинів також розглядали російські криміналісти С. М. Потапова, А. І. Вінберга, Б. І. Шевченка, як один з елементів, який характеризує суб'єктивну сторону злочину (волю злочинця). Оскільки у дореволюційній літературі вважалося, що особа яка вчинила повторний злочин із проявом злої (не контрольованої) волі, схильна до вчинення злочину.

Про особливу злісну волю особи свідчило вчинення тотожних чи однорідних злочинів, відбуття частини чи всього

покарання або засудження особи за попередній злочин, зв'язок злочинів за часом. Водночас характер повторних злочинів учені не визначили. Не було запропоновано і строків давності між попереднім і повторним злочином [2, с. 15].

На сучасному етапі розвитку кримінального права в КК України, а саме в Розділі VII Загальної частини КК України закріплено поняття повторності, сукупності і рецидиву злочинів. В Особливій частині КК України повторність у більшості статей виступає кваліфікуючою ознакою складу злочину і впливає на кваліфікацію вчиненого злочину [4, с. 32–35].

Значний вплив на сучасне кримінальне законодавство України у вирішенні проблем кримінально-правової характеристики множинності, а саме повторності злочинів, зробили у своїх працях українські вчені, зокрема: О. В. Ільїна, М. Й. Коржанський, О. Дудоров, І. О. Зінченко. Проте їхні праці стосувалися переважно визначення понять повторності злочинів, відмежування повторності злочинів від суміжних понять. Також опрацювавши їхні роботи, можна сказати про відсутність чітко сформульованих правил повторності злочинів, та уривчастий характер їх дослідження.

Отже, ситуація, яка склалася в законодавстві, науці та правозастосовній практиці, засвідчує необхідність та своєчасність проведення комплексного дослідження проблем кваліфікації повторності злочинів.

Список використаних джерел

1. Кедров Б. М. Історія науки и принципи її дослідження / Б. М. Кедров // Питання філософії. – 1971. – № 9. – С. 78.
2. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів: монографія / Н.І.Устрицька. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 216 с.
3. Коваленко О. Повторність злочинів в окремих пам'ятках права, що діяли на території України у дорадянський період / О. Коваленко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – Вип. 89. – С. 107–111. – (Серія «Юридичні науки»).
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 5 верес. 2017 р.: офіц. текст. – Київ : Алерта, 2017. – 208 с.

Лужна Вікторія Василівна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Процюк О. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ СВДІКІВ

Допит – це слідча (розшукова) дія, в ході якої слідчий за допомогою спілкування отримує від допитуваних інформацію про факти, які їм відомі у даній справі і які є необхідними для розкриття певного кримінального провадження.

Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1, с. 47]. Закон не встановлює вікових обмежень до осіб, які можуть бути допитані як свідки, тому можуть бути допитані і неповнолітні особи.

Неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від 14 до 18 років [1, с. 5].

Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання [1, с. 150]. Їм лише роз'яснюється обов'язок говорити на допиті тільки правду. Відповідно до кримінального процесуального законодавства неповнолітні займають особливе становище.

У судовому провадженні неповнолітні свідки беруть участь у допиті у разі необхідності проведення такої процесуальної дії [2, с. 153]

Допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати [1, с. 224]. Допит неповнолітнього може проводитися і за місцем навчання, мешкання, а також у службовому кабінеті слідчого. Остаточний вибір місця залежить від конкретних обставин та віку неповнолітнього.

Чим комфортніша обстановка допиту буде для неповнолітнього тим більша ймовірність, що неповнолітній буде йти на контакт з слідчим і буде надавати всю інформацію, яка є необхідною, слідчому.

Складність проведення допиту неповнолітніх обумовлена специфікою психології формування показань, віковими та індивідуальними особливостями. Особливу увагу той, хто проводить допит, повинен приділити психологічним особливостям допитуваного, його характеру, темпераменту, навикам, звичкам, мисленню, колу знайомств, способу життя, вихованню в сім'ї. Дані, що характеризують особу неповнолітнього, дозволяють прогнозувати його поведінку під час допиту, вибирати тактично правильний його напрямок, оцінювати достовірність показань допитуваного [3, с. 106].

Завдання слідчого під час допиту неповнолітнього свідка – активно використати всі законні можливості, досягнення криміналістики та психології, свою професійну і життєву практику для отримання правдивих показань [4, с. 5].

Допит неповнолітньої або малолітньої особи має проводитися за обов'язковою участю законного представника, педагога або психолога, а за необхідністю – лікаря [1, с. 150].

Перед допитом слідчий може проконсультуватися з педагогом та законним представником щодо особливостей неповнолітнього, його темпераменту та обрати тактику ведення такого допиту, сформулювати і продумати послідовність постановки запитань неповнолітньому. Слід також враховувати, що неповнолітній свідок, як правило, легше, ніж дорослий, піддається навіюванню, схильний до фантазування і швидше втомлюється, стає неуважним. Тривалість допиту неповнолітніх свідків повинна визначатись не тільки завданнями, які поставлені перед правоохоронними органами, але перш за все індивідуально-психологічними віковими особливостями допитуваних. Через те такий допит не повинен бути дуже тривалим, іноді необхідні перерви [5, с. 314]. Але, незважаючи на це, допит не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [1, с. 150].

Під час допиту неповнолітніх необхідно звертати особливу увагу на формулювання запитань – вони повинні мати зрозумілу чітку форму, бути доступними і зрозумілими

неповнолітнім, враховувати віковий та інтелектуальний розвиток, не вживати складні терміни [6, с. 119].

Отже, можна сказати, що проведення допиту такої категорії осіб як неповнолітні свідки обумовлюється віковими особливостями їх психіки, що впливають на характер сприйняття, запам'ятовування та відтворення допитуваними обставин кримінального провадження. Слідчий має співпрацювати з педагогом або ж психологом, щоб налагодити психологічний контакт з неповнолітнім свідком і не травмувати його ще й так недостатньо сформовану психіку. Також слідчий в ході проведення допиту має правильно застосовувати тактичні прийоми з метою отримання достовірних показань та уникнення створення конфліктної ситуації, адже кожна дитина особлива і для кожної потрібний індивідуальний підхід.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 10 берез. 2016 р. – Київ: Паливода А. В. 2016. – 372 с.
2. Крукевич О.М. Участь неповнолітнього свідка в кримінальному судочинстві / О. М. Крукевич // Вісник Кримінального Судочинства. – 2016. – № 4. – С. 152–159.
3. Шепитько В. Ю. Использование данных психологии в допросе несовершеннолетних / В. Ю. Шепитько // Проблемы социалистической законности. – 1991. – Вып. 26. – С. 106–110.
4. Басиста І. В. Особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості / І. В. Басиста, О. Пришляк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 2. – С. 1–8.
5. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України: Підручник / Є. Г. Коваленко, В. Т. Маляренко. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
6. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология / В. Е. Коновалова. – Харків : Вапнярчук Н. Н., 2006. – 176 с.

Пащук Лілія Юріївна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів Л. В.*

ПРОБЛЕМИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1, с. 122].

Процес доказування – це формування, перевірка та оцінка доказів і їх процесуальних джерел, обґрунтування висновків з метою встановлення об'єктивної істини і прийняття на її основі правильного, законного, обґрунтованого і справедливого рішення [2, с. 114].

Одним із елементів процесу доказування є збирання доказів. Воно здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством. Способи збирання доказів визначені ст. 93 КПК [1]. Термін «збирання доказів» є умовним, оскільки готових доказів в природі не існує. Збираються докази здебільшого на стадії досудового розслідування, але і суд може, за власною ініціативою або за клопотанням учасників процесу доповнювати матеріали досудового розслідування, викликаючи нових свідків, призначаючи експертизу тощо [3].

Слідчий, прокурор, працівник оперативного підрозділу, виявляючи у процесі слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій належну до провадження інформацію (ідеальні чи матеріальні сліди правопорушення) та фіксуючи її у процесуальних актах, – формують процесуальні джерела доказів (ч. 2 ст. 84 КПК України). Отже, способами збирання доказів та

їх джерел є слідчі та судові дії (допити, обшуки, огляди тощо), інші процесуальні дії (зокрема, вимога осіб і органів, які ведуть процес, пред'явити предмети і документи або провести ревізію), а також подання доказів (фактично – предметів і документів) із власної ініціативи учасниками процесу, іншими громадянами, підприємствами, установами і організаціями [2].

Збирання доказів може здійснюватися і в результаті надання даних органам розслідування чи суду підозрюваним, обвинуваченим, його захисником, а також потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем та їх представниками; а також будь-якими громадянами, підприємствами, установами і організаціями [4].

Проте зібрані докази на стадії досудового розслідування не є обов'язковими для суду. Однак, не зважаючи на розширення прав захисника, особливо в частині збирання доказів на стадії досудового розслідування, процесуальні можливості сторони обвинувачення та захисту у його забезпеченні залишаються нерівними. Враховуючи виняткові повноваження сторони обвинувачення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, сторона захисту виявляється значно обмеженою у можливості збирання фактичних даних, що можуть виступати основою формування доказів на окремих стадіях кримінального провадження.

Отже, на стадії досудового розслідування кримінального провадження проводиться розгорнуте кримінально-процесуальне доказування, в якому найповніше реалізуються всі його елементи, широко застосовуються науково-технічні засоби для збирання і перевірки доказів і їхніх джерел. На цій стадії можуть використовуватись всі способи збирання доказів. Також, доцільно було б зрівняти можливості сторони захисту та обвинувачення під час збирання доказів не тільки на стадії досудового розслідування, а й на всіх стадіях кримінального провадження вцілому. Для вирішення означеної проблеми необхідно удосконалити кримінальне процесуальне законодавство.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – Київ : Центр учб. літ., 2013. – 544 с.

2. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України : підручник / Є. Г. Коваленко, В. Т. Маляренко. – 2-е вид., перероб. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 712 с.
3. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник / Л. Д. Удалова. – Київ : Кондор, 2015. – 152 с.
4. Басиста І. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / І. В. Басиста, В. І. Галаган, Ж. В. Удовенко. – Київ : Центр учб. літ., 2010. – 352 с.

Пугачова Богдана Володимирівна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів О. Д.*

ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК ЯК ЗМІСТ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Серед правових цінностей виділяють активність суб'єктів права у правовій сфері, добровільність виконання вимог правових норм, реальність прав і свобод громадян, ефективність правового регулювання, якісні закони, досконала юридична техніка, розвинута правова наука, юридична освіта, ефективна юридична практика, стабільний правопорядок. Дотримання вимог закону, а також відповідальність за вчинення діяння є правореалізаційною системою кримінального права. Саме тому позбавлення волі на певний строк становить і впливає на якість системи законодавства, як показника правової культури.

Конституція України нормативно закріпила засади побудови демократичної соціальної правової держави, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Також ст. 29 гарантує кожній людині право на свободу та особисту недоторканість.

Гарантувати безпеку суспільства можливо по-різному, одним із таких заходів є захист від конкретних осіб, які вчинили злочин у вигляді позбавлення волі останніх на законних підставах.

Для здійснення завдання пов'язаного із забезпеченням безпеки усього суспільства і окремих осіб Кримінальний кодекс України визначив систему покарань серед яких важливе місце посідає позбавлення волі на певний строк, як вид покарання. Саме позбавлення волі на певний строк є правовим наслідком вчинення злочину.

У ч. 1 ст. 63 КК України роз'яснюється, що покарання у виді позбавлення волі полягає у ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу [1].

Зміст позбавлення волі розглядається науковцями неоднозначно. Так, О. М. Джужа бачить у ньому різні елементи кари [2, с. 170], Н. А. Стручков – кару, властиву конкретному покаранню, яка виражається в ізоляції засудженого від суспільства, від певного середовища, в різноманітних право обмеженнях, яких зазнає громадянин через відбування покарання, та в цілій низці обмежень побутового характеру, які несе із собою знаходження у виправно-трудовій установі [цит. за 3, с. 545]. На думку І. С. Ноя, зміст поняття позбавлення волі являє собою примус, який утворює кара, та примус, позбавлений кари, а також переконання [4, с. 135].

Тимовська Н. В. наголошує, що у законодавстві позбавлення волі визначається по-різному: затримання, ув'язнення під варту, позбавлення волі та ін. При цьому, поняття позбавлення волі є загальним стосовно всіх названих форм державного примусу. Проте при різноманітності форм позбавлення волі, кожна з них має власні об'єктивні властивості, а саме:

– це є винятковий захід, реакція держави на антисоціальну поведінку людини, який застосовується тільки від імені держави у зв'язку з неправомірними, небезпечними для суспільства діями громадянина у вигляді затримання, запобіжного заходу або покарання;

– зазначене покарання передбачає поміщення особи в призначені для цієї мети установи (приміщення) зі спеціальним режимом;

– цей примусовий захід встановлюється нормами права (законами і підзаконними актами), що регулюють форми

позбавлення волі, умови і порядок застосування цього заходу, а також компетенцію органів, які її виконують;

– позбавлення волі реалізується лише за допомогою правозастосовних актів;

– цей захід забезпечується примусом, владними повноваженнями держави і передбачає підпорядкування засуджених (ув'язнених) законним діям адміністрації місць позбавлення волі [5, с. 164].

Позбавлення волі на певний строк є строковим видом покарання, чим відрізняється від довічного позбавлення волі, а також виходячи із системи покарань є найтяжчим із 11 покарань, що передбачені у ст. 51 перед ним. Цей вид покарання застосовується судом: 1) виключно як основний вид покарання; 2) у випадках коли досягти мети покарання не можливо шляхом застосування інших менш суворих видів покарань; 3) може застосовуватися до будь-якої особи як самотійно, так і разом з призначенням додаткових покарань; 4) призначається від 1 до 15 років; 5) може призначатись більше ніж на 15 років у випадках передбачених Загальною частиною КК України.

Значимість позбавлення волі пов'язана з тим, що найбільш небезпечні злочинці ізолюються від суспільства і поміщаються у спеціальні виправні установи, чим суттєво обмежуються можливості вчинення ними нових злочинів протягом строку відбування покарання і створюються можливості для організації заходів, спрямованих на їх виправлення та ресоціалізацію.

Сумніви викликають висловлювання про такі складові змісту позбавлення волі, як ізоляція від суспільства, адже засуджений скоріше ізолюється від зовнішнього світу, від середовища в якому перебував до відбуття покарання, адже має право дивитись телебачення, проводити побачення з близькими і рідними, адвокатом, користуватись іншими сучасними благами, що дає можливість відчувати себе частинкою суспільства, яка поки що десь осторонь спостерігає за ним.

Оцінюючи різноманітні точки зору й досліджуючи кримінальне законодавство можна дійти висновку, що змістом позбавлення волі на певний строк – є ізоляція засудженого від середовища в якому він перебував із застосуванням до нього режиму на строк визначений вироком суду та поміщення його в

залежності від тяжкості вчиненого злочину до відповідного сектору кримінально-виконавчої установи закритого типу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 5 трав. 2016 р.: офіц. текст. – Київ : Паливода А. В., 2015. – 212 с.

2. Кримінально-виконавче право України (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Юрінком Інтер, 2002. – 298 с.

3. Энциклопедия уголовного права : [многотомное издание] / отв. ред. В. Б. Малинин. – СПб. : Издание профессора Малинина, 2008. – Т. 8 : Уголовная ответственность и наказание. – 2007. – 798 с.

4. Ной И. С. Теоретические вопросы лишения свободы / И. С. Ной. – Саратов : Саратов, 1965. – 167 с.

5. Тимовська Н. В. Позбавлення волі як вид покарання / Н. В. Тимовська // Актуальні питання реформування правової системи України. – Т. II: Збірник наукових статей. – 2014 – 164 с.

Романюк Ганна Валентинівна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук ***Процюк О. М.***

ПРОЦЕСУАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СЛІДЧОГО

Досудове розслідування щодо кримінальних правопорушень здійснює слідчий, повноваження якого визначені ст. 40 КПК України [1, с. 23].

Загалом, у правовій теорії процесуальну незалежність слідчого поєднують з його процесуальною самостійністю. Наявність між ними спільних ознак, які також обумовлюються, у тому числі, й існуванням спільних для них спеціальних гарантій, свідчить про безперечну та безперервну взаємодію.

На слідчого покладено обов'язок здійснювати як досудове слідство, так і дізнання, і, за умов виконання його письмових доручень, такими ж повноваженнями наділяються й співробітники оперативних підрозділів.

З моменту прийняття КПК України і до сьогодні виникає чимало дискусій щодо процесуальної самостійності слідчого. На це значною мірою впливає відсутність у кримінальному процесуальному законодавстві (утім, як і в КПК України 1960 року) визначення поняття «процесуальна самостійність і незалежність слідчого».

В період дії КПК України 1960 року з цього приводу існували різні думки: 1) що внаслідок піднаглядності слідчого прокуророві та підконтрольності керівникові слідчого підрозділу не могло бути мови про його процесуальну незалежність, натомість було місце його процесуальної самостійності, яка була пов'язана з відповідальністю, та сполучена з прокурорський наглядом і відомчим контролем; 2) процесуальна самостійність слідчих та їх незалежність розглядалися як тотожні поняття; 3) при прийнятті процесуальних рішень слідчий був самостійним, а процесуальна незалежність була притаманна йому як учаснику процесу [2, с. 94].

Ігнорування позитивного досвіду, набутого за часів дії КПК України 1960 року, призвело до остаточної втрати слідчими залишків своєї процесуальної незалежності, а їх процесуальна самостійність стала мінімально можливою і фактично наблизилася до процесуальної самостійності колишнього дізнавача органу дізнання. І, зрозуміло, що за таких умов законодавець у чинному КПК України не став покладати на них повну відповідальність за всі рішення та про провадження слідчих (розшукових) дій та їх законне і своєчасне проведення, як це було раніше, а тільки за законність та своєчасність здійснення ними процесуальних дій [3, с. 4].

КПК України надає слідчому право проводити як слідчі (розшукові), так і негласні слідчі (розшукові) дії. Їх проведенню в окремих випадках передують отримання постанови прокурора чи ухвали слідчого судді. Якщо ж проаналізувати самостійність повноважень слідчого щодо можливості проведення слідчих (розшукових) дій без отримання такої постанови чи ухвали, то їх, виявляється, не так і багато: це пред'явлення особи, речі, трупа для впізнання, впізнання в режимі відеоконференції, у

випадках, коли сторона кримінального провадження не заперечує проведення такої дії, допит, проведення слідчого експерименту, що не проводиться в житлі чи іншому володінні особи. Інші різновиди слідчих (розшукових) дій проводяться за рішенням прокурора або з дозволу слідчого судді, що суттєво обмежує процесуальну самостійність слідчого під час досудового розслідування.

З усієї системи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий самостійно уповноважений приймати рішення стосовно таких як: виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, здобуття відомостей з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежується її власником. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та спостереження за особою до постановлення ухвали слідчого судді, здійснюються у виняткових випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Згідно зі ст. 269 КПК України, для пошуку, фіксації й перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку, або тих, із ким ця особа контактує, або певної речі чи місця в публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за вказаними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження [4, с. 143].

Деякі науковці вважають за доцільне передбачити в КПК України те, що слідчому та за його дорученням працівникам уповноважених оперативних підрозділів дозволятиметься проводити візуальне спостереження за невстановленими особами, котрі були виявлені в процесі негласних слідчих (розшукових) дій, з метою подальшого отримання їхніх персональних даних і (або) доказів їхньої причетності до вчинення злочину. Таке спостереження має проводитися до моменту, коли здобутих у процесі стеження даних буде достатнього для встановлення особи або її затримання за підозрою в учиненні злочину, але не більше ніж 24 години [5, с. 48].

Погоджуємося з позицією О. Кіпра щодо підтримання всесвітньої практики стосовно здійснення слідчим

безпосереднього спостереження, що проводиться для цілей спеціального розслідування з метою отримання інформації приватного характеру, й необхідністю доповнити КПК України повноваженням слідчого самостійно приймати рішення щодо візуального спостереження за особою в публічно доступних місцях у вигляді вмотивованої постанови [4, с. 143–144].

На нашу думку, КПК України значно обмежує повноваження слідчого в частині прийняття рішень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Звичайно, таке його становище суттєво звужує процесуальну самостійність слідчого і перешкоджає якісному розслідуванню, вимагаючи внесення коректив щодо надання ширшого кола повноважень слідчому в ході досудового розслідування. Слідчий перебуває у залежності від прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого судді, що здійснюють за ним відповідно прокурорський нагляд, відомчий та судовий контроль [4, с. 143].

Отже, особливістю процесуальної самостійності слідчого є те, що вона є однією із найважливіших умов повного та ефективного розслідування. Можливість, надана слідчому, самостійно приймати рішення щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, прийняття інших процесуальних рішень є основою проведення досудового розслідування. Процесуальна самостійність слідчого дозволяє належно встановити обставини кримінального провадження та прийняти відповідне процесуальне рішення. Головним елементом процесуальної самостійності слідчого є його повноваження самостійно визначати напрямки розслідування, послідовність проведення процесуальних дій та нести повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 лют. 2016 р.: офіц. текст. – Київ : Алерта, 2016. – 290 с.
2. Канфуї І. В. Процесуальна самостійність та незалежність слідчого як характеристика його місця і ролі на стадії досудового розслідування / І. В. Канфуї // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Т. 4. – № 2. – С. 93–96.

3. Ляш А. О. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого за новим КПК України / А. О. Ляш, О. В. Баулін // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 1. – С. 1–6.

4. Кіпер О. Розширення самостійних повноважень слідчого як основного вияву його процесуальної самостійності / О. Кіпер // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2017. – № 477. – С. 142–145.

5. Грібов М. Л. Правові підстави візуального спостереження: проблемні питання / М. Л. Грібов // Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним законодавством України : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 47–49.

Степко Олена Вікторівна, курсант
3 курсу Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) НАВС

Науковий керівник: старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) НАВС, кандидат юридичних
наук *Максимів Л. В.*

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1, с. 76].

Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються

їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом [1, с. 78].

Проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного [1, с. 78].

У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності [2, с. 13].

Слідча (розшукова) дія, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній. Під час проведення такої слідчої (розшукової) дії присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, які заносяться до протоколу [2, с. 14].

Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне [2, с. 14–15].

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Понятими не

можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження. Зазначені особи можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії [3, с. 66].

Слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 КПК. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими.

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) у 2012 році було спрямоване на ліквідацію зайвих бюрократичних процедур, які нажаль були притаманні Кримінально-процесуальному кодексу України, прийнятому в далекий 1960 рік, встановлення механізму реалізації конституційно закріпленого принципу змагальності сторін, модернізацію повноважень правоохоронних органів, встановлення судового контролю за діяльністю слідчих органів та міліції, усунення інституційного тиску на суд, врахування практики Європейського суду з прав людини та вимог Конвенції про захист прав та основоположних свобод, в тому числі, щодо розумних строків [4, с. 43].

Однією з новацій нового КПК України є суттєве розширення функції суду щодо контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів сторін кримінального провадження під час досудового розслідування, а також запровадження з цією метою інституту слідчого судді, як процесуальної фігури, яка спеціально уповноважена на здійснення такого контролю, шляхом, перш за все, вирішення питань, пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод осіб та розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора [4, с. 44].

Такий контроль, в тому числі, передбачає застосування слідчим суддею низки заходів забезпечення кримінального провадження та розгляд клопотань про надання дозволу на проведення слідчих дій. Аналізуючи наявну статистику слід

зазначити, що переважна більшість клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, поданих сторонами кримінального провадження до слідчих суддів, стосується надання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів, а найрозповсюдженішою слідчою дією, з клопотаннями про надання дозволів на проведення якої слідчі та прокурори звертаються до слідчих суддів, є обшук [5, с. 19].

У практичній діяльності виникають проблеми із застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема, обшуку та тимчасового доступу до речей і документів [3, с. 68]. Досить часто слідчі, звертаючись із клопотанням до слідчого судді на проведення обшуку не вказують окрім основного житла ще й інші володіння особи, наприклад, підвал, комора, гараж та ін., що призводить до проведення неналежного обшуку або неможливості проникнення до іншого володіння особи, оскільки це не передбачено ухвалою слідчого судді. Також ще одним проблемним питанням, з яким стикаються слідчі під час звернення до слідчого судді з клопотанням на проведення обшуку, є неможливість оскарження рішення судді у випадку відмови від дачі дозволу на проведення обшуку.

Таким чином, є актуальним проведення узагальнення практики розгляду слідчими суддями клопотань про надання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів та на проведення такої слідчої дії як обшук [5, с. 20].

Підсумовуючи вищевикладене, враховуючи те, що надання слідчим суддею дозволу на проведення обшуку без достатніх на те підстав спричинить необґрунтоване порушення прав, свобод та охоронюваних законом інтересів осіб, яким належить житло чи інше володіння, а також осіб, у фактичному володінні яких воно знаходиться, на нашу думку, не завадило б визначення в кримінальному процесуальному законі можливості оскарження ухвал про надання дозволу на проведення обшуку в апеляційному порядку.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. –

Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

2. Конвенція про захист прав та основоположних свобод 04.11.1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004. – Назва з екрана.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. ком. / за ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – Київ : Юстиніан, 2012. – 1217 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред. : С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Харків : Одиссей, 2013. – 1104 с.

5. Михеєнко М. М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: вибрані твори / М. М. Михеєнко. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 240 с.

Туцька Ірина Михайлівна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Процюк О. М.*

ОБ'ЄКТИ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

Пред'явлення для впізнання – це самостійна слідча (розшукова) дія, що проводиться з метою встановлення тотожності, подібності або відмінності наданих для ознайомлення декількох предметів або окремих осіб з тими, які очевидець (свідок, потерпілий, підозрюваний) сприймав за певних обставин розслідуваної події [1, с. 25].

Перелік об'єктів, які пред'являються для впізнання, визначений статтями 228–230 КПК України, зокрема: особи (свідки, потерпілі, підозрювані), речі, труп [2, с. 119–120].

Хоча чинний КПК України не містить переліку речей, які можуть пред'являтися для впізнання на практиці, як правило, ними є предмети побутового вжитку, одяг, тварини, транспортні засоби, споруди, ділянки місцевості та інші [1, с. 25–26].

Досліджуючи процесуальну і криміналістичну літературу, ми дослідили, що класифікація видів впізнання характеризується неузгодженістю саме за ознакою об'єктів пред'явлення для впізнання.

Так, одні науковці до кола таких об'єктів відносять: а) будь-які предмети матеріального світу, які раніше спостерігала особа за обставин, що мають значення для розслідування (у тому числі живих осіб, трупів, тварин, будівлі тощо); б) окремі частини різноманітних предметів матеріального світу; в) фотографічні і художні зображення предметів або їх частин; г) фотознімки скульптурних портретів, виготовлених за методом професора М. М. Герасимова; д) зліпки зі слідів ніг і різних предметів; е) зліпки і муляжі з обличчя і окремих частин тіла невпізнаних трупів [3, с. 62].

Інші до переліку таких об'єктів включають: живих осіб, трупи, предмети та документи, тварин (птахів), приміщення й окремі ділянки місцевості. Законодавець не має можливості навести вичерпний перелік об'єктів матеріального світу, відносно яких може виникнути необхідність пред'явлення для впізнання [4, с. 158; 5, с. 90].

Як бачимо, при розгляді питання про коло об'єктів, які можуть бути пред'явлені для впізнання в теорії не сформовано єдиної думки. Так, до кола об'єктів, які можуть бути пред'явлені для впізнання, включають: живих осіб; трупи людей та їх частини; предмети і документи; тварин та їх трупи; ділянки місцевості, приміщення і споруди [6, с. 226; 7, с. 378]. Ю. М. Корухов, М. В. Жогін, поруч з раніше зазначеними, відносять до числа об'єктів, які можуть бути пред'явлені для впізнання, рукописи текстів [8, с. 7; 9, с. 410]. У криміналістичній літературі до об'єктів впізнання відносять також маски з обличчя, що виготовлені після смерті особи, зліпки окремих частин тіла [10, с. 301], хоча вірогідність та значущість для практики впізнання саме таких об'єктів викликає значні сумніви [7, с. 398].

Серед об'єктів, що найчастіше пред'являють для впізнання є саме речі та особи. Річ, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, в числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох [1, с. 28; 2, с. 120].

Процесуальні особливості пред'явлення для впізнання речей полягають у тому, що, окрім наявності специфічних ознак, ця річ

не повинна існувати в єдиному екземплярі. У випадку, коли однорідних речей з річчю, яку необхідно пред'явити для впізнання, не існує, то особі пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному екземплярі. У такому випадку навіть за наявності у пам'яті зовнішніх ознак досить важко на перший погляд визначити, ця річ є оригіналом, чи може бути копією [11, с. 195].

Особа, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі [2, с. 119]. Науковці вважають, що впізнання живих осіб провадиться у випадках, коли: особа, яка підлягає пред'явленню, не була раніше відома свідкові, але спостерігалася ним у зв'язку зі злочинною подією; свідок знав раніше пред'явлену особу, але не може дати необхідних даних про неї [12, с. 204]. До ознак, за допомогою яких можна ідентифікувати об'єкт (такі, які мають кримінальне процесуальне значення доказу), віднесені: зовнішній вигляд особи та «інші прикмети», голос і хода людини [13, с. 384].

Із наведеного вище можемо зробити висновок, що коло об'єктів, які прописав законодавець у КПК в повному обсязі не розкривають зміст і значення такої слідчої (розшукової) дії як пред'явлення для впізнання. Для більш повного і точного тлумачення об'єктів, які можуть пред'являтися для впізнання, на нашу думку, слід віднести: об'єкти матеріального світу, особу, тварин і трупа. Тварин доцільно виділити окремо, адже це жива істота, яка не наділена ознаками людини, а саме: інтелектом, емоціями, правом самостійно розпоряджатись своїм життям, а також ознаками, які прямо вказані в нормах ч. 9 ст. 228 КПК України, а об'єкти матеріального світу включають в себе більше коло предметів (документи, приміщення й окремі ділянки місцевості). Вважаємо, що усі зазначені об'єкти мають бути відображені у нормах КПК України, адже такі неточності можуть призвести до неправильного застосування норм кримінального процесуального закону.

Список використаних джерел

1. Бишевец О. В. Тактико-психологічні засади пред'явлення для впізнання / О. В. Бишевец // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 24–31.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 22 берез. 2017 р.: офіц. текст. – Київ : Алерта, 2017. – 290 с.
3. Криміналістика (актуальные проблемы) : учеб. пособие. – М. : Академия МВД СССР, 1988. – 149 с.
4. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т внутр. справ, 2006. – 308 с.
5. Лук'янчиков Є. Д., Ляк'нчиков Б. Є. Законодавче регулювання ідентифікації об'єктів за слідами пам'яті / Є. Д. Лук'янченко, Б. Є. Лук'янченко // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – № 1. – С. 88–94.
6. Кузьмічов В. С. Криміналістика: навч. посіб. / В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко. – Київ : Юрінком Інтер, 2001. – 368 с.
7. Коршиков М. В. Современные предъявления для опознания и класификация проблемы его видов / М. В. Коршиков // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2013. – Т. 26 (65). – № 1. – С. 394–400. – (Серия «Юридические науки»).
8. Корухов Ю. М. Предъявление для опознания на предварительном следствии и в суде / Ю. М. Корухов. – М. : Юрид. лит., 1969. – 135 с.
9. Руководство для следователей / отв. ред. Н. В. Жогин. – М. : Юрид. лит., 1971. – 752 с.
10. Криміналістика : учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. – 2-е изд. – М. : Юристь, 2001. – 718 с.
11. Чупрікова І. Л. Деякі особливості процедури допиту та пред'явлення для впізнання, які впливають на допустимість отриманих результатів / І. Л. Чупрікова // Право і суспільство. – 2015. – № 6. – С. 192–196.
12. Кофанов А. В. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Я. В. Кузьмічов та ін. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
13. Бобонич Є. Ф. Місце ідентифікації за уявними образами під час проведення впізнання в системі форм криміналістичної ідентифікації / Є. Ф. Бобонич // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 382–385.

Широкова Алла Анатоліївна, курсант 2 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук *Максимів О. Д.*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА

Кожне суспільство виробляє свою модель правової культури в якій є певна система цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства. В процесі дослідження складу злочину було виявлено його особливу правову культуру і місце в системі законодавства.

Поняття складу злочину – *corpus delicti* – було відоме ще давньоримським юристам, як наукове поняття яке введене в обіг понад дві сотні років тому. Можна було б очікувати, що за цей час викристалізуються основні постулати, що його характеризують. Однак до сьогодні існує більше положень, які дискутуються, ніж загальновизнаних [1, с. 237]

У чинному КК поняття складу злочину не дається, але використовується у чотирьох випадках, а саме: у ч. 1 ст. 2 (як підстава кримінальної відповідальності), ч. 1 ст. 13 (у визначенні закінченого злочину), у ч. 2 ст. 17 (при добровільній відмові), ч. 2 ст. 258³ КК (як умова звільнення від кримінальної відповідальності учасника терористичної групи чи терористичної організації).

Проблемні питання складу злочину досліджувалися багатьма науковцями різних часів. Так, у теорії кримінального права наявні різні підходи щодо переліку та змісту конкретних ознак, які їх утворюють. Наприклад, одні вчені визнають, що об'єктом злочину є суспільні відносини (В. Я. Тацій, М. Й. Коржанський та ін.), інші – що це охоронювані кримінальним правом блага (С. Б. Гавриш) чи соціальні цінності

(Є. В. Фесенко, П. П. Андрушко та ін.). В одних працях потерпілий є ознакою об'єкта складу злочину (Ю. В. Александров, В. А. Клименко), в інших це заперечується (С. Г. Волкотруб, О. М. Омельчук, В. М. Ярін та ін.). Теж саме стосується й емоційного стану, оскільки в одних джерелах він є ознакою суб'єктивної сторони складу злочину (В. М. Короленко), а в інших про нього взагалі не згадують (В. І. Борисов, М. І. Мельник, М. І. Хавронюк). Щодо ознак об'єктивної сторони складу злочину, то в ній окремі вчені пропонують не виділяти знаряддя та засоби вчинення злочину (М. І. Панов) або ж, навпаки, виділяти ситуацію вчинення злочину, як поєднання місця, часу й обстановки (Є. В. Фесенко), а також джерело (В. К. Матвійчук). Складною в розумінні та остаточно не розробленою є проблема причинно-наслідкового зв'язку при вчиненні злочину [2, с. 262–263]. Але на жаль більшість напрацювань можна звести лише до спроби виявити ознаки та елементи складу злочину.

Ще однією проблемою, яка досліджувалась в розрізі цього питання є співвідношення складу злочину із самим злочином. Хоча більшість авторів прийшли до висновку, що поняття злочину і склад злочину тісно пов'язані між собою, але їх не можна ототожнювати, так само як і не можна їх протиставляти одне одному [3, с. 100; 4, с. 118].

У зв'язку із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України та в відповідності до вимог Концепції реформування кримінальної юстиції поряд із інститутом злочину з'являється інститут кримінального правопорушення, зміст якого нормативно не закріплено ні нормами матеріального ні процесуального права.

Якщо аналізувати норми кримінального процесуального законодавства, то можна виділити дві думки:

1) кримінальне правопорушення – це поняття, що ототожнюється з поняттям злочину. В такому випадку ми підтримуємо думку, що стосується відмежування злочину та його складу і пропонуємо використовувати поняття «склад злочину» або «склад кримінального правопорушення» як тотожні поняття, слова синоніми;

2) кримінальне правопорушення включає в себе поняття злочину і поняття кримінального проступку. В такому випадку слід виділяти окремо «склад злочину» і окремо «склад кримінального проступку». Друга позиція видається більш логічною.

Ці питання потребують негайного вирішення так, як на практиці уже давно застосовуються положення щодо закриття кримінального провадження в разі відсутності в діянні не складу злочину чи самого злочину, а саме складу кримінального правопорушення.

З питанням про відмежування складу злочину та складу кримінального правопорушення зустрічаються викладачі які мають дати обґрунтовану відповідь на це питання не зменшуючи ролі ні кримінального права ні кримінального процесу.

Усе зазначене вище свідчить про те, що проблема складу злочину в кримінальному праві України не є вирішеною до кінця так як відсутні законодавчо врегульовані підходи щодо розуміння складу злочину та складу кримінального правопорушення і відповідно їх елементів та ознак.

Список використаних джерел

1. Навроцький В. О. Склад злочину: юридична фікція чи правова реальність? / В. О. Навроцький // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 1. – С. 237–239.

2. Савченко А. В. Склад злочину: проблеми визначення конструктивних елементів та ознак / А. В. Савченко // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 1. – С. 261–263.

3. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і доповн. – Харків : Право, 2010. – 456 с.

4. Фріс П. Л / Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. для студентів вищих навч. закладів. – 2-ге вид., доповн. – Київ : Атіка, 2009. – 512 с.

Яронь Богданна Богданівна, курсант 3 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та оперативно-розшукової діяльності Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент *Габуда А. С.*

ПРОФЕСІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН

Ключовими елементами регламентації кримінальної відповідальності за незакінчений злочин постають питання караності діяння та призначення покарання за вчинення незакінченого злочину. Обґрунтованість такої регламентації основоположними принципами кримінально-правового регулювання, зокрема справедливістю, законністю, рівністю, гуманністю тощо, значною мірою залежить від того, наскільки норми закону про кримінальну відповідальність щодо караності та призначення покарання за незакінчений злочин відповідають особливостям та сутності незакінченого злочину як такого, його правовій природі.

Щодо правової природи незакінченого злочину, то вона виражається у двох аспектах, а саме: 1) незакінчений злочин є самостійним злочином, у власному розумінні цього поняття, який характеризується перерваністю діяння щодо реалізації злочинного наміру, яка відтак, є неповною (об'єктивно) та невдалою (суб'єктивно). Як слушно вказує А. П. Козлов, соціальна і правова сутність незакінченого злочину визначена тим, що він через свої об'єктивні та суб'єктивні властивості в тій чи іншій мірі віддалений від закінченого злочину [1, с. 15]; 2) незакінчений злочин перебуває у визначеному (тобто чітко вираженому) співвідношенні із аналогічним закінченим злочином. Зокрема, ця співвідносність проявляється у тому, що суспільна небезпека незакінченого злочину завжди менша (нижча за рівнем), порівняно із суспільною небезпекою аналогічного закінченого злочину. А це, у свою чергу, означає,

що за вчинення незакінченого злочину повинна наставати менш сувора кримінальна відповідальність, ніж за аналогічний закінчений злочин.

Якщо проаналізувати норми, передбачені частинами 2 і 3 ст. 68 КК України, то можна простежити, що вони вирішують питання співвідносності незакінченого та аналогічного закінченого злочину лише у випадку вчинення названих злочинів, які за всіма своїми обставинами підлягають найсуворішому покаранню [2].

Однак, ці правила абсолютно не виконують такого завдання, якщо незакінчений та аналогічний закінчений злочин за наявності усіх інших рівних умов не заслуговуватимуть найсуворішого покарання, або ж, навпаки, заслуговуватимуть найбільш м'якого покарання. Так, вироком Старосамбірського районного суду Львівської області від 26.03.2015 р. (Справа № 1322/3/15) особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, та призначено їй покарання у виді позбавлення волі строком у п'ять років з позбавленням права протягом трьох років займати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій, без конфіскації належного їй майна. На підставі ст. 75 КК України від реального відбування основного покарання цю особу було звільнено. Як зазначено у мотивувальній частині вироку, обираючи покарання, суд враховував серед іншого, зокрема, ступінь тяжкості вчиненого злочину [3].

Як бачимо, суд у цьому випадку, призначив особі за вчинення закінченого злочину найбільш м'яке основне покарання, з числа передбачених у санкції ч. 3 ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою). А виходячи із положень ч. 2 ст. 68 КК України та встановленої верхньої межі санкції ч. 3 ст. 368 КК України на рівні позбавлення волі строком у 10 років, стає очевидним, що при притягненні цієї ж особи до кримінальної відповідальності, наприклад, за готування до цього ж таки злочину, їй було б призначено точно таке ж основне покарання, і не виключено, що й таке ж і додаткове. Відтак, виходить, що ступінь тяжкості вчиненого

злочину у таких випадках не відіграє жодного значення, що, абсолютно неправильно та несправедливо.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно наголосити, що регламентація правил призначення покарання за незакінчений злочин повинна врахувати два критерії:

1. Вчинення особою незакінченого злочину слід визнавати самостійною підставою для притягнення винного до кримінальної відповідальності та призначення покарання.

2. За незакінчений злочин межі кримінальної відповідальності у порівнянні із аналогічним закінченим злочином повинні бути менш суворі.

Список використаних джерел

1. Козлов В. М. Проблеми призначення покарання / В. М. Козлов. – М. : Форум, 2013. – 592 с.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3>. – Назва з екрана.

3. Вирок Старосамбірського районного суду Львівської області від 26 берез. 2015 р. [Електронний ресурс] / Справа № 1322/3/15. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>. – Назва з екрана.

Наукове видання

**ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

Матеріали
міжвузівської курсантсько-студентської
науково-практичної конференції
(Івано-Франківськ, 6 грудня 2017 року)

Присвячено Всеукраїнському тижню права

Відповідальний упорядник: Корольчук В.В.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої
продукції Дк № 4155 від 13.09.2011 р.

Підписано до друку 22.11.2017. Формат 60х84/16. Папір офсетний,
Обл.-вид. арк. 8,5. Ум. друк. арк. 7,9.
